

સાલના અકા

સાલના અકા

સાલના અકા

સાલના અકા

શ્રી પ્રાણજીવન પુસ્તકાલય

ઘાવર રોડ,
મુરત.

તમામ જાતનાં સસ્તાં પુસ્તકો મેળવવાનું વિશ્વાસપાત્ર ટેકાણું:-

માલિક:- ડા. પ્રાણલાલ જીવણદાસ જુકસેલર.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૭૭૩ વર્ગક

પુસ્તકનું નામ હા. હા. ૨૦૩૩૦

વિષય ૭૦૩

Huzur Deputy Collector,
—: ૩૦ :—
Surat.

શ્રી સરસ્વત્યે નમઃ !

❖ લાલનો એકો ❖

—: એક :—

“ વીર લૂટારૂ.”

(એક વીરરસથી ભરપૂર અદ્ભુત હિંદુકીર્તિ નવલકથા.)

પ્રયોજક:—“ પુષ્પ.”

પ્રકાશક:—

ડા. પ્રાણલાલ છાવડાસ છુડસેતર અને મુબ્લીશર.

“શ્રી પ્રાણલાલ પુસ્તકાલય.” ટાવર રોડ—સુરત.

સુરત—ચાંદના પુલ ઉપર ટાંકી પાસે “ શંકર ” પ્રેસમાં
નારાયણરાવ લલિતભટ્ટનાથ નીકમે છાપી.

આવૃત્તિ ત્રીજી.]

સ. ૧૯૨૬.

[પ્રત ૫૦૦૦.

મૂલ્ય:—રૂ. ૦-૧૨-૦.

-: અનુક્રમણિકા. :-

સંખ્યા.	નામ.
પ્રકરણ:-૧ હું...	... "મહંતની મુદ્રિકા."
" ૨ હું...	... "નાથ નહિ પણ નરપિશાચ."
" ૩ હું...	... "ગુણવન્તની ગુણવન્તી."
" ૪ હું...	... "લાલનો એકકો."
" ૫ હું...	... "ભેદી મદદમાર."
" ૬ હું...	... "રેશમી રમાલ."
" ૭ હું...	... "અક્ષોસ."
" ૮ હું...	... "મુદ્રિકનો માલીફ."
" ૯ હું...	... "વેશ્યા કે વહાલી?"
" ૧૦ હું...	... "ધિરી સોટી."
" ૧૧ હું...	... "વારયોષિતા કે વિસુદ્ધચરિતા."
" ૧૨ હું...	... "શ્રી-વેષ સાર્થક."
" ૧૩ હું...	... "ગિરજતાર."
" ૧૪ હું...	... "સુંદરીનું શ્રી-ચરિત્ર."
" ૧૫ હું...	... "હેલ્થો હાવ."
" ૧૬ હું...	... "ન્યાય-પ્રાંસી."
" ૧૭ હું...	... "વીર લૂટાડ."

સ્પષ્ટીકરણ-ઉપસંહાર.

“ એ બોલ. ”

છ માસ જેવી દુક મુદતમાં ઈશ્વરકૃપાએ આ પુસ્તકની ત્રીજી આવૃત્તી થાય છે, એજ એની લોકપ્રિયતાનું દર્શણ !

પ્રત્યેક પુસ્તક લખવામાં પ્રત્યેક લેખકનો કંઈ ને કંઈ પણ ઉદ્દેશ હોવાજ નેઈએ, અને હોય છે. તદ્ અનુસાર આ વાર્તા ડિટેક્ટીવ હોવા છતાં, અને એવી વાર્તાઓમાં છળ, બળ, કળ સાથે બેઠે ભૂયંકરતાજ પ્રાધાન્ય ભોગવતાં હોવા છતાં, એમાં એક મહાન ઉદ્દેશ ઉપરાંત અપાર સદ્ગુણો સંમિશ્ર થઈ સચવાયલાં છે. “ લાલનેા એકકે! ” એક લૂટારૂ હોવા છતાં તેની અપૂર્વ વીરતાનો ગુણ, અર્થાત વીર રસ પ્રધાનપણે હોઈ, તે ઉપરજ વાર્તાની પ્રવાહ અંતિમ પૃષ્ઠ પર્યંત ગુચાયલો છે. તદુપરાંત ડિટેક્ટીવ દ્રવેનુ બુદ્ધિ-કૌશલ્ય, અને વેસ-પરિધાનની ખૂબી, જૈરીની સહનશિલતા, સુદરીનું સ્ત્રી-ચરિત્ર, મુદ્રિકાનો દિવ્ય-પ્રેમ, તથા મહંત અને ભીમાની સ્વાભાવિકિત સાથે વફાદારી રૂપે તરી આવે છે. વીરનું ભૂષણ શું ? “ સમરોર અને ક્ષમા. ” તેમજ વચનપાલકતા. એ ત્રણ મહાન સદ્ગુણો પણ આમાં સમાયલા છે. એક બળવાન પ્હાદૂર પ્હારવટીયાને મૃત્યુ-દંડની સજા દઈ, તેની ઈશ્વરઆર્પિત અમોઘ શક્તિને નિરર્થક નવા દેવી, એ કરતાં એવા વીર લૂટારૂઓને સમભવી, સુધારી, તેમની એ શક્તિનો સદુપયોગ કરવામાં આવે ! તે અત્યુત્તમ ! એમ કર્તાં સાને છે.

પ્રેમો ! એવા આદર્શ અને અનુકરણીય ઉદ્દેશો ! અને ઈચ્છાઓ પાર પાડો ! અને સદાય સન્મતિ અર્પી સન્માર્ગે પ્રેરો ! એજ એક માત્ર અવ્યર્થના ! ઈત્થલમ્.

સુરત.	બવદીય.	{ સંવત્ર ૧૯૮૨ ચૈત્ર સુદી પૂર્ણિમા.
વાડીકુળીઆ પંચડીઆશૈરી.	સાહિત્ય-સેવક “પુણ્ય.” ગમનલાલ હીરાલાલ બદામી.	

—: શ્રી:—

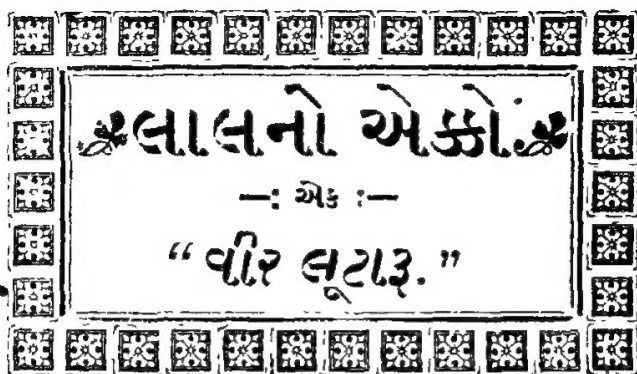
“સમર્પણ.”

જ્ઞાતિભૂષણ શ્રીચુત,
ડક્ટર પ્રાણુજીવનદાસ ઓધવજી લાલજીભાઈ.
શુભ નિવાસ લાવનગર.

આપ જ્ઞાતિની ઉન્નતિઓમાં રમ લ્યો છો,
તેમજ જ્ઞાતિ માટેની દરેક પ્રવૃત્તિઓમાં તન, મન
અને ધનની મહદ આપવાને હૃદયેશ તત્પર રહો
છો. કેળવણી પ્રત્યે આસ લાગણી ધરવો છો.
તેમજ આપને આંગણે આવેલ કોઈ પણ વ્યક્તિ
નિરાશ થઈ પાછી જતી નથી. આપના એવા ઉત્તમ
શુભોચી આકર્ષાઈ આ લઘુ પુસ્તક આપના કર-
કમળમાં સવિનય સમર્પણ કરું છું.

સમર્પનાર:—

આપનો સહનો આભારી,
ડક્ટર પ્રાણુજીવનદાસ ઓધવજી.
બુકસેલર. લાવનગરવાળા.

પ્રકરણ:—૧ લું.

“મહંતની સુદ્રિકા.”

આ આખું છે તો સર્વ છે! આંખો ગઈ તો સહુ ગયું,
આંખો વિનાના અંધનું આખું જીવન નિષ્ફળ થયું.

હું? ” એક નિર્જન જંગલમાં આવેલી ઝુંપડીના
અંદરના ભાગમાંથી પ્રશ્ન પૂછાયો.

“કોઈ નહિ. એ તો હું.” જવાબ મળ્યો.

“હું તે કોણ?” સ્પષ્ટ અપરિચિત ભાષણ
અંદરથી પુનઃ સ્પષ્ટ પ્રત્યુત્તર મંગાયા.

કારણ ? આ વખતે સમય રાત્રિના બારનો હતો, સ્નાન જમણ હતું, જીવ્હ અપરિચિત અને લૂટારૂઓની બહુ બીક હતી.

“ ગુણવંત. ” બહાર ઉભેલા માણસે ઠંડીથી ધ્રુમતા મંદ સ્વરે પોતાનું નામ ઉચ્ચાર્યું.

થોડીજ વારમાં ઝુંપડીનું દાર ખૂલ્યું. દાર ઠોકનાર વ્યક્તિ ઝુંપડીમાં દાખલ થઈ. આવનારે ડિટેક્ટીવને શોભે એવો પોશાક પહેર્યો હતો. તેના કમરપટામાં પિસ્તોલ હતી. ઠંડીથી અચવા તેણે તે ઉપર લાંબો ઓવરકોટ ઓઢી લીધો હતો.

જાણે ઝુંપડીમાં એક નહાતું સરખું સુવ્યવસ્થિત મુઠબ રચાયલું હતું ! પાસે એક દીવી ઉપર દીવકનું કાઠીયું મંદ મંદ પ્રકાશ નાખી રહ્યું હતું. પાસેના ખંડમાં ઝીણું ફાનસ બળી રહ્યું હતું. દાર આગળજ એક પલંગ હતો. તેને થોડે છેટે એક ચારથી તેર વર્ષની બાળા તે વયોઋદ્ધ પુરૂષને શ્રીમદ્ ભાગવત વાંચી, તેનું શ્રવણ કરાવી રહી હતી. એટલામાં મહંતે દાર ખેલ્યું, અને તે ચાર વર્ષની લજ્જગશિલ બાળા ઉઠી પાસેના ખંડમાં ચાલી ગઈ.

આવનારે એક વાર ચોતરફ ઝુંપડામાં નજર નાખી લીધી. અજાણ્યાની પેઠે તે પ્રત્યેક ચીજ પ્રતિ ધારી ધારીને જોવા લાગ્યો. પરંતુ તેને ખજર ન હતી, કે તહેની આ હીલચાલ પાસેના ખંડમાં છૂપાયેલી પેલી બાળા જોઈ રહી હતી. ગુણવંતનું મુખ-દર્શન કરવા તેનો મનોભાવ હતો.

“ આવ ગુણવંત ! ” અંધ મહંતે બેઠાંબેઠાંજ આવનારને ચોંદેથી આવકાર આપતાં કહ્યું, “ હું ઘાઈ છું કે તું કંઈક બહેલો આવ્યો ખરો ! નહિ વાઈ ? ”

“હા ! કારણ મોડી રાત્રે ઠંડી વિશેષ પડે છે.”

જુદને ગુણવંતના હંમેશના અને આજના સાદમાં બધો ફેર લાગ્યો. પોતાની ખાત્રી કરવા તે બોલ્યો, “ગુણવંત ! તારો ઘાટે આજ આમ બદલાઈ કેમ ગયો ?”

આવનાર ! જુદ મહંતના આ અણુધાર્યા પ્રશ્ને ફરી એકાએક ચોક્યો, છતાં હિમ્મતપૂર્વક બોલ્યો, “આપને એમ લાગે એ જનવા જોગ છે, કારણ કાલ સાંજે બોજનમાં મહારા એક મસ્કરા મિત્રે મૂંઢે વિનોદ દાખલ કંઈક ખવડાવી દીધું છે. અને તેથીજ સાદ બરા બારી થઇ ગયો છે.”

“વાર ! મહારો પત્ર ત્હને ક્યારે મળ્યો ?”

“આજે સાંજે.”

“ગુણવંત ! મહેં ત્હને આજે આવી મોડી રાત્રે શા માટે બોલાવ્યો ? તે તો તું જાણે છે, છતાં મહારે ત્હને બધાવવું જોઈએ, કે આજ કેટલાક દિન થયા લાલના એક્કાના માણસો કોઈ કારણસર ગુપ્ત તપાસ કરવા અત્રે ફરી રહ્યા છે. આંખો વિનાનો હું અંધ હવે આ અવશેષ રત્નને એ લૂટારોના હાથમાંથી સંરક્ષવા અશક્ત છું. તેમજ એના બાગમાં ગાંધર્વ-સગન નિર્માણ થયાં હોવાથી, દિવસે અને ધામધૂમથી એ પરણી શકે એમ નથી. માટે શુભચ્છ શીઘ્રમ્ ! હવે નાહડનો સમય ગુમાવવામાં કરોજ સાર નથી. હા ! જો હું દેખતો હોત ! તો વળી સાર ! પરન્તુ તેમ નથી ! આ બે આંખો તો મહેં વફાદારી જાળવવા વેચી છે.”

અનાથ બાળા આજ હું...સોધુ તારે હાથ,

નિરાધાર એનો હવે...રહો એક તું નાથ.

રોહ સુખી સદગુણે...નિભાવળે સંસાર,
દ્વાવાં રંગિય લૂટતાં...તરી જળે બવપાર.

ગૈરી ! બેરા ! આમ આવ !" વૃદ્ધે હાંક મારી. અનાથ આના-
ધીન બાળા ગૈરી ધુંધટ તાણી પોતાના ધર્મ-પિતા પાસે આવી ઉભી.
ગુણવંતના હાથમાં તેનો હાથ મૂતાં મહંત વહ્યા, " ગુણવંત ! આજ
બાર બાર વર્ષે થયાં મહારાં પેટની પુત્રા ગણી મહે એને ઉછેરી
છે. તેમજ એણે પણ મહેને પોતાના સગા તાત માની પ્રતિ આણા
અને પડતા બોલ ઉઠાવ્યા છે, -પ્રતીધર્મ મર્યેન બળવે છે. આજ
એ અણમૂઝાં રતનને, માતા પિતાદીન વસને હું તારા હાથમાં સોંપી
મહારે માથેથી એક મોટો બાર ઝોછો કરું છું. નિર્મળ હૃદયથી
આહી એને જીવનભર સુખી કરજે."

"તે માટે આવ બેઠકે રહો ! એને સુખી કરવા હું મહારાથી
બનતું બધું અરજ્ય કરીશ.

દેવી વીણા ! મહારે મહે એ સર મીઠાં આપશે,
નિજ સદગુણે સંસાર એ મમ મર્ચ સમ શોભાવશે.
મરતાં લગી ગુણવંતને હૃદયે અને જીવે વસે,
ગુણવંતની ગૈરી થશે, ગુણવંત ગૈરાનો થશે.

મહંત ! વધારામાં !.....

દેવી બની મહે-આંગણાં મહારાં પરમ દીપાવશે,
મહે-રાજ્યની રાણી બની સંસાર મમ શોભાવશે.
કુ-પંથ જતાં કાન્તને તમ કનકા અટકાવશે,
સુધારશે, આનન્દ-સાગર મહાલશે, ઉદારશે.

માટેજ કહું છું કે એક સદ્ગુણી સતી-રત્ન મધ્ય સંસાર અને જનતાની કૃપા શોભાવે, એવાં આદિર્વચન આપો."

"કલ્યાણમરતુ ! ગારી ! બેટા ! તમારા બિન્ન બહેતાં પ્રેમના પ્રવાહો ગુપ્ત રીતે એકાકાર થતા મ્હેં બહુ વાર જોયાં હતા. આજ એને સંભળ કરી હું હર્ષિત થાઉં છું. ત્હારી તેમજ ગુણવંતની-જાનેની સંમતિથીજ હું આજે મ્હારા ઋણથી મુક્ત થાઉં છું." કહી વૃદ્ધ જાનેનો હસ્તામ્ભાપ કરી દીધો.

" નમ્ર ક્યાણુ, નેક મધ્ય કરજો રૂડાં કામ,
મજબૂકિત ઇનિહાસમાં અમર કરાવો નામ.

બેટા ! તું રહે છે ? રડ ! આંસુડાં સારે તો હર્ષના સાર ? કારણ ?

પુત્રી પરણી ધન ! નકી પરણી પતિ-ગૃહ જાય છે,
હોયે સુતા સમ્રાટની પથ્થુ સાસરે શોભાય તે.
પહેલે પમથીએ નવ વધુ જ્યાં સાસરામાં જાય છે,
માળાપને પુત્રી નમનથી આંસુડાં ઉમરાય છે.
પગલાં ભરે છે, મંદ ધીમી ધરતી ખજૂતી જાય છે,
ઉંચુ જીએ ના ! છુંધટે ગુપ્ત-ચંદ્ર સંતાડાય છે.

બેટા ! સરજનહારના એ સ્વાભાવિક નિયમો સર્વને માટે સમાન છે. મ્હને તો નથી પેટનો પુત્ર ! કે નથી પુત્રી !, જેમાં મળે તેમાં એક તુંજ ! મ્હારા માલીક ! અન્નદાતાની અનાથ બાળકી !

તું પુત્રી-વન છે પારકું જે નકકી ત્યારે જાય છે,
માતા પિતાથી ક્યાં સુધી રહો સાચવ્યું સચવાય એ.
જે પુત્ર-જન્મે જન્મમાં હર્ષિત થવાની રીત છે,
કારણ ? કળાશે પુત્રી એ તો પારકાની ચીજ છે;

ન રડ ! બેટા ન રડ ! મહિયર મૂકી સાસરે સિધાવતી સર્વ
આળાઓને પ્રથમ તો ત્હારી માફજ રોતું આવે, પરંતુ થોડા
દિવસ પછી એ અધર ન લાગે. હા...આજ ત્હારાં માત પિતા
હોત...તો ત્હને શી ધામધુમથી વિદાય કરત ! પરંતુ નહિ !
પ્રત્યેકના ભાગ્યમાં હમેશને માટે સુખનોજ સુર્યોદય જોવાનું ક્યાંથી
હોય ! સુખ અને દુઃખ, હર્ષ અને શોક, ચઢતી અને પડતી તેમજ
તડકા અને છાંયા મનુષ્ય-જીવનમાં પળે પળે પલટયાંજ કરે છે.

સ્થિતિ કોઈની એક સરખી ન રેંતી,
ન જીવન-સરિતા દિશે એક વહેતી.
હસે હાલ તે કાણ પછીથી રડે છે,
ઉમંગે ચઢે જ પલકમાં પડે તે.

માટે આ મંમજી પ્રસંગે આંસુ ન શોભે !” વૃદ્ધની આંખોમાં
આટલું વહતાં વાતસલ્યે કરી ઝળહળીયાં ભરાય આવ્યાં.

“પિતાજી ! હું મ્હારે માટે નહિ, પરંતુ આપને માટે રડું છું.
મ્હારાં મયા પછી આપની સેવા-ચાકરી કોણ કરશે ? મ્હારા અંધ
બાપુની સંભાળ કોણ લેશે ?

હજ-મળ બાપુ આપને, આણી દેશે કોણ ?
તરસ્યાં ચાનાં કંઠને...પાણી દેશે કોણ ?
પિતા કહી મ્હારા વિના...પ્રકાર કરશે કોણ ?
ધરડે ધણીય ચાકરી-સેવા કરશે કોણ ?

મ્હને તો એજ બહુ લાગે છે. એનીજ ચિન્તા મયા કરે છે.”
નવ-વધુ ગૌરીની મળમળી વાચા ખુલી.

“એ ચિન્તાનો ભાર ત્હારે માથે ! આપના પિતાની સેવાને અર્થે હું આજેજ એક માણસ નિયુક્ત કરીશ.” ગુણવંત બોલ્યો.

“ધંધર દંપતિ-યુગલને દીર્ઘાયુ કરો.”

દેહલગ્ન થઈ ચુક્યાં. ગૌરી અને ગુણવંત પતિ-પત્નીના પવિત્ર બંધનથી સંસાર-રંગભૂમિ ઉપર અર્ધાંગ, અને અર્ધાંગનાની ભૂમિકા ભજવવા બધાં સુક્યાં. ગૌરી અને વૃદ્ધ મહંતની આંખોમાંથી હઠ હઠ આંસુના દીપાંઓ સરવા લાગ્યાં. જતાં જતાં ગૌરી ધર્મ-પિતાને બેઠી. તેના હૃદના આંસુઓએ વૃદ્ધની છાતી અને હૃદય બંને પલાળ્યાં. બાળ્ય કંઠે તે બોલ્યો, “ગુણવંત ! ત્હારી મરીબડી આત્મગૌરીને જરાય ઓછું ન આવવા દેશ.”

“આપની આરાતું થયેઅછ પાલન અવશ્ય કરીશ.” ગુણવંત દાર બહારે પગ મૂક્યો.

“બાપુ ! જઈ છું.” પ્રેમાળ પિતાને તણ જતી ગૌરી આંસુ ભરી આંખે છેવટના બે બોલ બોલી.

“સુખેથી સિધાવો. એટા ! તન, મન અને વચનથી સ્વામીની સેવા કરી કૃણ, કૃપ્ત સાથે માતા પિતા ઉભયના નામ દીધાવજો.”

બહાર માડી ઉભેલી હતી. પતિ-પત્ની તેમાં બેઠા. જોતજોતામાં માડી ઝુંપડી ન દેખાય એટલે દૂર નીકળી ગઈ. માડીને મથાને ભાગ્યેજ થોડી વાર થઈ હતી, અને વૃદ્ધ મહંતની આંખ આંખો હજી નજીવીજ સૂકાઈ હતી, ત્યાં તો પુનઃ દાર પર પ્રહાર થયો.

“મહંત ! મહંત ! દાર ખોલો.”

આશ્ચર્યમાં ઝડક થયેલ મહંતે માંહેથી સવાલ કર્યો, “કાણ ?”

“એ તો હું ! હવે.”

હવેનું નામ અને તેના હરહંમેશનો પરિચિત સાદ મહંતને પારખતાં વાર ન લાગી. ઘડકના હૃદયે ને કંપના કરે અંધ મહંતે દાર ખોલ્યું. “ડોટકટીવ હવે ઉર્ફે ગુણવંત” હોંસબેર અંદર દાખલ થયો. પરંતુ મહંતની નરહીન તથા આંસુમરી મુખમુદ્રા અવલોકતાંજ તે દીક્રુમુઠ અર્ધ મથો.

“મહંત ! મહંત ! આ શું ? આપની આંખમાં આંસુ કેમ ? આપ કેમ કંઈ બોલતાં નથી ?”

“હવે ! જો કે ત્હારા સાદ ઉપરથી હું ત્હનેજ સાચા ગુણવંત તરીકે માનું છું. પરંતુ ભારે.....”

“શું ?”

“ગૌરીને પાંચ મિનિટ પહેલાં પરણી જનાર ગુણવંત કોણ ?”

“શું ?” હવે ગૌરીને પરણી લઇ જવાની વાત સાંભળતાંજ ઝોંકી ઉઠ્યો.

“ધીરો પડ ! પ્રથમ તુંજ સાચો ગુણવંત છે, એમ મ્હારી ખાત્રી કરાવ. તે પછી હું ત્હને બનેલા બનાવયા પરિચિત કર.” મહંત ખોલ્યા.

ગૌરી ગયાના વિચારમાં ઘેસો બનેલો આશ્ચર્ય ગુણવંત મહંતને પોતાની સત્યતાની પ્રતિષ્ઠા દેવા આજ સુધી છૂપાવેલો ભેદ ખોલવા લાગ્યો.

“આજથી.....પરસ પર.....ભૂટારના હાથમાંથી બચાવેલ સુન્દરીની વાત માદ કરો.”

“બસ.” વૃદ્ધને ખાત્રી થઇ ચુકી.

“વિશેષમાં આ રહ્યો આપનો અત્રે આવવા મળેલો પત્ર, અને સંકેત-શબ્દ.” મહંતની મુદ્રિકા.

“ દોડ. દવે ! ભારે તો જલ્દી કર ! ”

હાર્થો બાજી હોડમાં... ચૂક્યો કરતાં ધાવ,
અન્ય સમુદે જૂલથી... છોડી દીધી નાવ.

“કોઇ બદમાશ ત્હારે નામે ! અને વેશ જૈરીને ઉડાવી જવામાં ફાળ્યો છે. અફમોસ ! દવે ! હું અંધ હોવાથી એને જોઇ શક્યો ન હતો. એના બદલાયલા સાદ ઉપર મહને શંકા જતાં મહેં એ વિષે એને પૂછ્યું હતું, પરન્તુ એણે એ યુદ્ધિપૂર્વક પહાતું બતાવી ઉડાવી હતી.

“ દો. ” પોતાનો પૂત તથા સંકેત-શબ્દ ફૂટ્યો તે ઉપર વિચાર કરતો યુજ્વંત એલ્યો.

“ યુજ્વંત ! યુજ્વંત ! હું અંધ હોવાથી આ મંબીર ગાટાળો બનવા પામ્યો છે. તેમજ ત્હારા સિવાય મહેં અન્ય એકને મ્હારો આ સંકેત-શબ્દ કહ્યો નથી, તો પછી અવશ્ય એ ભેદ ત્હારા ગૃહમાંથીજ કોઇ દમાખારને હાથે ફૂટેમો હોવો જોઇએ. ”

“ ઠીક ! આપ બેઠકર રહો. હું આપની જૈરીને જરૂર પાછી લાવી દઇશ. ”

“ ડિટેક્ટીવનું યુદ્ધિ કૌશલ્ય તો હવે બતાવવાનું છે ! ” મહાત્મે તેને ઉશ્કેર્યો.

“ અને તે બતાવીશ. જૈરીને છોડાવીશ, ભારેજ તમને મોહું બતાવીશ. ”

કહી ડિટેક્ટીવ દવે દહેં યુજ્વંત “ હવે કયો રસ્તો લેવો ? ” એ ઉપર વિચારના ઘોડા દોડાવતો ધર તરફ વળ્યો.

પ્રકરણ:-૨ જી.

“નાથ નહી પણુ નરપિશાચ !”

—→(૦)←—

સતી નારને સંતાપવી ! એ કહિત કહો આ કામની ?
 ઓઐ! ઉપર ઉઝામવી ? સમશીર એ આ કામની ?
 અબળા ઉપર જીભી ચવું ! એ વીરતા આ કામની ?
 મહિલા કને મૂઝ તાણવી ! શૂરવીરતા એ નામની.

—❖❖❖(❖)❖❖—

“નાથ ! શું આપણે અહીં રહીએ છીએ ?”

ગૌરીએ ભયંકર યુદ્ધ કને માડી ઉભી રહેલી જોઈ અંદરથી
 ઉતરતાં ઉતરતાં અને પ્હીતાં પ્હીતાં મંદ સ્વરે સ્વામીને
 સવાલ કર્યો.

“હા. કેમ વાર ? અહીંજ મહારં હમેશતું નિવાસ
 સ્થાન છે.” બનાવટી યુધ્ધરંત હરખાતે હેચે બોલ્યો.

“મ્હને તો અહીં આવા નિર્જન જંગલમાં, આવા ભયાનક
 સ્થળમાં, બહુજ પ્હીક લાગે છે.”

“જંગલની ઝુંપડીમાં આજ દિન સુધી રહી, ત્યારે એ ભયંકરતા,
 નિર્જનતા અને પ્હીક...એ બધાં ન લાગ્યાં ? બહારી ! મહારા જેવા
 શૂરવીર સ્વામીના પડખામાં ત્હને કર જાનો ?

કાચર નથી હું વીર છું ને વીરનો સંતાન છું,
 ચમરાજ મુજથી ચરચરે ! ને મ્હોતનો મ્હમાન છું.
 આપણે આવે લાખ ! તેણે સ્હેજ જણ રોતો નથી,
 મુજ સાથે ! બીડે ખાચ ! એવો એક હું જોતો નથી.

ગૌરી ! મ્હારી ગુણીયલ ગૌરી ! ન હર ! હરને દીલમાંથી દૂર કર.

છે વીર સાચો તેજ પરવા પ્રાણની કરતો નથી,

સો શત્રુઓ સાથે પડે તૂટી છતાં કરતો નથી.

માથુ રહે કે ના રહે ! તે ધ્યાન એ ધરતો નથી,

એ આત્મભેગી વીર ઇતિહાસે કહી મરતો નથી."

"પરન્તુ પિતાજી તો કે'તા હતા...કે..."

"શુ ?"

"કે તમે શહેરમાં, અને ધણીજ સુંદર મકાનમાં રહેો છો."

"ખરી વાત. પરન્તુ શુ' કરીએ ? પ્રિયા ! અમારે કિટેકડીવનો જીવલેણ ધધો પડ્યો. એટલે ન જીટકે હાલમાં થોડા વખતને માટે અહીંજ નિવાસ કરવો પડ્યો છે."

"કેમ કારણ ?"

"કારણ પૂછે છે ? ત્હારાજ લાભનું છે."

"મ્હારા લાભનું ?"

"હા."

"કુ' નથી સમજી શકતી."

"સમજનું ! જે ત્હારા માળાપની સૌધખોળ કરવા ઉપરાંત પેલા વીર લૂટાડે લાલના એકકાને દેહ કરવાનું ફરમાન સરકાર તરફથી મ્હને થયું હોવાથી મ્હારે છેવટે આજ મરણ કરવો પડ્યો છે. અંદર તો આવ ! અને જરા જે તો ખરી ! શહેરના સુંદર મકાનોને પણ ધડીભર તું જાણી જાણી. તેને ટકકર મરે એવો જગહનાટ તું હમણાજ જાણી. તદુપરાંત ત્હારા ગુણવંતે પોતાની કામ-જાગી નવ વંધૂને માટે હાસ દાસીઓ પણ પૂરતા રાખેલાં છે."

ડરતી કંપતી જૌરી કપ્પક શંકાશિલ મને પોતાના પિતનો હસ્ત પકડી ગુફામાં અંધળાંની માફક દોગવા લાગી. બનાવટી ગુણ-વંતની વાતો પાયા વમરની ન હતી. ગુફાની અંદર થોડોજ અંધારો માર્યે કાપ્યા પછી જીવ્ય અને રોનકદાર એવો દીપકોના પ્રકાશથી ઝળહળી રહેલો એક સુન્દર ઝોરડો આવ્યો. માંહે કેટલાક દાંડા-સીઓ આમ તેમ આંટા મારી રહ્યા હતા. પ્રવેશદ્વાર ઉપર બે રાક્ષસી કદના માણસો પુણી તરવારે પહેરા બરી રહ્યા હતા. તેમને જોઇ જૌરી કે જે આગળ ચાલતી હતી, તે આગળ દુપમણું ધરતું ખંચાઇ, અટકીને ઉભી રહી. એટલામાં તો પાછળ ચાલનાર વેશવારી ગુણવંત ત્યાં આવી લાગ્યો. તેની એકજ ઇસારાને નમન કરતા પહેરખીશોએ દ્વાર ખોલી નાખ્યા.

તે પછી પોતાના મુખ જ્વાર પડતા બોલ ઉપાડી લેવા સજ્જ એવી અને દામીઓ પ્રાંન જોઇ વેશવારી બોલ્યો, “જુઓ આ તમારાં સૈદ્ધાંત્રી થાય. એમનો એકેએક હુકમ વિનાવિલંબે ઉઠાવજો.”

દાસીઓએ મસ્તક ઝુકાવ્યાં. જૌરીને સ્વામી જવાને ઉભો થયો. તે જતાં જતાં બોલ્યો, “મારી ! બહાણી ! હું એક અમલના કારણ માટે અભારે તો જઈ છું. હમણા થોડી વાર પછી અત્રે પાછો ફરીશ. જે હરખાન મનમમતા વચ્ચે પરિધાન કરીતું મ્હારી રાહ જોજો. ત્હને જે કંઈ જોઇએ, તે અહીં બેઠાં બેઠાંજ હુકમ કર્યાથી મળી શકશે. કોઇ વાતે સંકોચાતી કે શરમાતી નહી.”

જૌરીને “ઉમા રહો.” એટલુંજે કહેવાનો વખત ન મળ્યો. “ત્હને થાક લાગવાથી હું અભારે સૂઇ જવા માણું છું, માટે તમે જ્વાર જઈ બેસો.” એમ કહી તેણે પોતાની પ્રત્યેક હાલચાલ ઉપર

બારીક નજર રાખવા મૂકાયલી બંને ચતુર ઘસીએને સાંધી દૂર કરી.
એકાન્ત મળતાં જમણો કર લમણે ટેકવી તે વિચાર કરવા લાગી.

“શું” એ મહારા ગુણવંત હશે !”

કોઇ દિવસ નહિ ને આજે પ્રથમજ ગૈરીને પોતાના
પ્રિયકર ગુણવંતના ગુણમાં, વર્તનમાં અને વાણીમાં ફેર જણાયો.
તેનું મન મંજળ અમંજળ વિવિધ તર્કો બાંધવા લાગ્યું. અશુભ
શંકાઓ તેના હૃદયપ્રવેશમાં ઉદ્ભવવા લાગી. પોતે એક લગ્નમંચિત
નૈવ-વધુ હોવાથી હજી ધુંધટ તફન દૂર કરી પોતાના પ્રિય પતિનું
સુખાવિદ્ જોવા તે નહોતી પામી. જે કે લગ્ન પહેલાં તેણે ગુણવંતને
સેંકડો વાર જોયો હતો ! છતાંય આટલી અધીરાઇ !

ગૈરી જ્યારે આના આવા તરંગે ઉરમાં દોડાવી રહી હતી.
ત્યારે બદમાસની યોજેજ ગૈરીની એ ચતુર ઘસીએએ ‘પોતાની નવી
શેઠાણીએ પોતાને દૂર કરી’ એ ખબર બીમા નામના વફાદાર સેવક
સાથે એકાન્તમાં બેસી શ્રુત વાતો કરતાં પોતાના સ્વામીવેશધારી
ગુણવંતને કરી. બહેમી વેશધારી ઘસીની વાત સાંભળતાંજ ગૈરીના
ઝોરઢામાં આવી પહેંચ્યો.

પરોઠ પૂરેપૂરું ફાટી ચૂક્યું હતું. ખંડના તમામ હીપકો છુટાવી
નાખવામાં આવ્યા હતા. યુદ્ધ છતાં ઉપરનો ભાગ એવી સરસથી
કોતરી કાઢવામાં આવ્યો હતો, કે માંહેના સુખ્યવસ્થિત ઝોરડાઓમાં
પૂરતો સુર્ય-પ્રકાશ પડતો હતો. વિચારમણના મધુકા ફેરવવામાં
એકચિત્ત જણેલી ગૈરીએ પોતાનો પતિ પોતાની પાછળ આવી હતો
રહ્યો, છતાં તેનો પદ્મવનિ સરખોયે ન સાંભળ્યો. ઝોરડામાં તે પામીજ
કોઇના મોમવાનો અવાજ તેને કાને પડ્યો. તે એકએકે અંધારી લહી.

તેની આંધ પરાવાપલી વિચારમાળા એજ વેળા પુનઃ વેરાઈ ગઈ.
મોતીઓ બિચારા વિખૂટાં પડી ગયાં.

“ઝેરી ત્હને બહુ પરિશ્રમ લાગ્યો છે ?”

“હા ! પરન્તુ તમે તો અભારે કામ પ્રસંગે બહાર જવાનું કહી
મયા હતા, અને વળી એટલામાં પાછા ક્યાંથી પધાર્યા ?” ક્રરમાળ બાળાએ
અશ્વિવદન ધુંધટમાં છૂપાવેલું રાખતાં પતિ સાથે પ્રથમ વાર્તાચિતનો લાભ લીધો.

“ત્હારે ખાતર કામને પણ એક બાજુ મુકી દીધું. બહાલી !
એ તે શા કીસાખમાં ?

કામ તો શું કામ પણ ત્હારા ઉપર કુરમાન છે,
બસ એક ત્હારા બોલ પર ! તૈયાર ત્હારો જન છે.
છે તેજ સાચી સુંદરી ને સ્વામીને માટે મરે,
છે તેજ સાચો કાન્ત કાન્તા કાજ ને માથું ધરે.

ઝેરી ! બહાલી ! એટલું તો સત્તજ છે કે—

જીવન ના તલભાર છે, સાચાં પતિ-પત્ની વિષે,
છો કામ જીવી દીસવી પણ પ્રાણ તો એકજ દિસે.
સાચી સતીનો પ્રાણ ! સ્વામીના જતાં રેતો નથી,
સાચો પતિ સ્ત્રી-મ્હેત પૂટે ખાસ ! પણ બેતો નથી.

ઝેરી ! હૃદયવલ્લભો ! હવે આ ધુંધટ શા માટે ?”

વેશધારી યુધ્ધવંતે કોઈપણ પ્રકારનો વિચાર કર્યા વિના ઝેરીનો
ધુંધટ-મટ સ્વહસ્તે દૂર કરી તેનું અશ્વિવદન નિહાળ્યું. યુગ્મી કરવા
અધરો ઝેર ગાયો તરફ વાળ્યા પણ અરે આ શું ? એકજ ક્ષણ !
પતિ-મુખર્જન થયું અને “ઓ પ્રભુ ! ત્હારી શ્રેષ્ઠ આખરે
સલ નિવડી !” કેતાંજ ઝેરી એક પગલું પાછળ હટી ગઈ. પતિ-
મતનો અંજ આંત્રાં એને પ્રભુએ અશ્વિને અશ્વરે અસાધી લીધી. પોતે

ગુણવંતના વેશમાં કેાઈ અન્ય વેશધારીને જ વરી કમાઈ છે.” એ જાણતાંજ કાચાં હોવાની બાળા એકાએક હૃદયપાત્રે અને પ્રેમાધાને કરી દેહશુદ્ધિ બૂમી બીજી પળે એશુદ્ધ થઈ ધરણી ઉપર ઢાળી પડી. વેશધારી ગુણવંત ! સુખનનો દહાવો હૃદયમાંજ રહી જતાં આશ્ચર્ય-મુદ્રાએ તે એશુદ્ધ બાળાના વદનકમળ પ્રાત જોઈ રહ્યા.

અત્યાર સુધી વેશધારી એમ સમજતો હતો, કે ગૌરીએ ગુણવંતનું ફક્ત નામજ સાંભળ્યું હતો, મુખદર્શનનો લાભ તેણે નહિ મેળવ્યો હોય કે પરન્તુ તેની એ ધારણામાં એ પોતે કમાયો હતો. ગૌરીએ ગુણવંતને એક વખત નહીં પણ વધુ વાર જોયો હતો. એટલુંજ નહિ પણ તેઓ બંને લગ્ન-સંબંધ નક્કી થયા અગાઉ ધણી વાર એકબીજામાં મળ્યા પણ હતા. અને એનેજ પરિણામે આ પ્રેમી વિશુદ્ધ હૃદયોના પ્રેમતંતુઓ ભવિષ્યના ભામા-મરચાર તરીકે ગુલાવા પામ્યા હતા.

વેશધારી ગુણવંતની આખો હવે ખૂલી. ગૌરી પોતાને દુષ્ટ અને દગાખોર તરીકે ઝોળખી મઠ, એ પામી જતાં તેને વાર ન લાગી. વેશધારીની આરાધી ગૌરીની સારવારમાં પેલી બે દાસીઓ ક્યારનીજ લાગી મઠ હતી. અર્ધશુદ્ધિમાં આવેલ ગૌરીના મુખમાંથી બેબાનીમાં જે નિમ્નચિહ્નિત અર્ધાપર્ધા હૃદયારો સરી રહ્યા હતાં, તેજ વેશધારીને પોતાની સ્થિતિનું જ્ઞાન કરાવવાં થસ હતાં.

“ના.....હોય.....ઢારા.....નાથ...આ.....
ગુણવંત.....ઢાલા...આ'વા છેજ.....ના.....
જો...પ્રભુ...લગ્ન.....”

ગૌરીના વદન કમળ ઉપર સુખધીરાર પાણીનો એક સરખો મારો અર્ધ ધટિત પ્રવૃત્તિ ગણુ રાખ્યા પછી તે સંપૂર્ણ શુદ્ધિમાં આવી. જ્ઞાનમાં આવતાંજ બેગાદળી બની તે હાંફાળીફાળી સ્થિતિમાં જમીન ઉપરથી હઠી ભેરી-થઈ-થઈ વેશધારીના આંખને અણસારે દાસીએ

ત્યાંથી ચાલી મઠ. થોડી વાર સુધી જાનેમાંથી કોઇ અક્ષર માત્ર ન બોલ્યું. આખરે ઝેરીથી રડી દેવાયું. તેવું હૈયું બરાબ આલ્યું. તેની આંખોમાંથી અવિરામ આશ્રુધારા વહી રહી હતી. એક હાથ જોડી આંખો બંધ કરી, તેણે હૃદયમાં દીનદયાળ દામોદરનું ધ્યાન ધર્યું. તે ધુન્દળીયે પડી પ્રભુને વિનવી રહી હતી.

“સહાય થા હે શ્રી હરિ! સતની પત તું રાખ,

ડુપ્ટોને દાખી દઇ, દયા દીન પર દાખ.”

સ્તુતિ મધ રહી. માળાની આંખો પોતાના ઠગારા પ્રાણેશ પ્રતિ હરી. આ વેળા તેની ઝાઢણીની માથાવટીનો ભાગ શિરોભાગ ઉપરથી તથા પાલવ વક્ષસ્થાન ઉપરથી ખસી બધ, અવ્યવસ્થિતપણે વિખરાઇ ગયો હતો. જેને બરાબર કરતી, વસ્ત્રોને સંકોરતી, દીન અને અદમ્ય સ્વરે તે કે'વા લાગી. “કહો! કહો! કે તમે કોણ છે? મને આવી રીતે પ્રપંચથી ઠગી અત્રે જા માટે લાવ્યા છો? પ્રપંચ પ્રભુને પ્રિય નથી. તેમજ પ્રપંચી ઉપર પ્રભુ રાજ પણ નથી રેતો. માથા! મ્હારા પતિદેવ ક્યાં છે?

મળવું મને! હશે મેળવી! મન નાથ ક્યાં છે કહો મને!

મે હાથ જોડી વિનવું ચરણે પડું છું આપને,

સંતોષશો સ્ત્રી-હૃદય! તો સંતોષ! સુખડાં પામશો,

નહિ તો તમે કડવાં રજો! કૂર્ચે કેરા વામરો,

તમને ખબર તો હશે કે:—

જેવું કરો! તેવું બરો! અવિચળ નિયમ છે ઇશ્વરનો,

કરણી પ્રમાણે છે શુભાશુભ ન્યામ શ્રી બગદીકરને!

કેં પૂજ્ય થા તો પાપ! કરતાં માનવી! સંસારમાં,

નહિ બૂલતાં દિન એક! ઉત્તર આપવો! દરબારમાં,

બાપ ! સન્મતિ ધાર ! તણ દે આ ક્ષણિક જન્મતના મેઠ, માયા, અને વિકાર. "

"ઝૈરી ! ઝૈરી ! તું આ શું બોલે છે ? પરસ્પા બરબારને બાપ કે'તા ક્ષર્ષ નથી આવતી ? જુહવે કાંઠા કાં નથી કાંમતા ? તહારી યુદ્ધિ આજ બહેર મારી મધ છે કે શુ ? તું જોટલી બધી પથટામ મધ, કે પોતાના પતિને પણ પિછાની સકતી નથી ?

બ્રમિત મમલ-મન તહાર, બમણે બૂલી બાન,
વામાનો વિશ્વાસ શું ? પડે પળે જમાન.
આજ સુધી આપ્યો મહેને, હસી હસત, વિશ્વાસ,
હવે કળી કે અન્યને, દેવા જાય સુવાસ.

શું ઓઝોના વચન તે કમળપત્ર પરના ઝાકળ-બિન્દુઓ જેવાં !
સંસારની સુશીલ ઓઝોના વહાલ અને વિશ્વાસ પણ શું બાળરી
વેશ્યાઓના જેવા અંચળ ? ના...ના...

કાળજી થા તો કીલનો કદી ન રીટે ગ્રાપ,
પ્રીતિ તે મરતાં જ્યાં ! થટે નહિ અનુરાગ.

અમ દેસના નર-નારમાં નહિ પ્રેમ, પ્રીતિ, વહાલ છે,
આજે વડે કાલે ફરે, એવાં અમારાં હાલ છે.
ઢાલું, ઢાલું માજ શું ? પત્ની પતિ જાણે નહિ,
માણાપથી સંધાય સાંધા ! તાર ત્યાં તાણે નહિ.
બાકી ખરું પૂછો તો !

માંધા પ્રીતિના ચૂલ છે, સાચા ઝવેરી પારખે,
ખેટા હીરા તો સેંકડો ! પણ કોહીનૂર તો એક જ.
કકડો ન જાણે પ્રેમનો...દામે છતાં એના કરે,
એવા અમારા દેહમાં...આજે જુઓ બાપો ફરે,

અને તેમાંની એક તું છે. ગૌરી ! આવી અને આટલી હદ પર્યતની છેતરપિંડી ? ખરેખર ! ત્યારે તો ભર્તૃહરિયે મોહું નથીજ કહ્યું, કે:—

વિશ્વાસ વામાના વચન પર મૂકતાં વીચારજો,

વિશ્વાસ એના બહાલ પર કરતાં પ્રથમ વીચારજો.

અકેકેક પગલું જોઈને, સંભળીને સૌ મૂકજો,

મફલત વિષે મા મૂકજો ! જોયા વિના ના મૂકજો.

અને મૂક્યાં ! તો પછી ગયાંજ સમજજો ! પસ્તાવાનું કંઈ લખાઈ ચૂક્યું. વનિતાના (ખાસ કરીને વેશ્યા) બહાલ, વચન અને આંસુકા એ ત્રણેય પાકાં પીપળ-પાનની ગરબ સારે એમ છે ! એને પક્ષટતાં-ખરતાં શી વાર ?”

“મસ કરે મહારા ગુણુરંતમાં ને તહારામાં આસમાન જમીનનો ફરક છે. ક્યાં તારું દગાખાજ દીલ ? અને ક્યાં તેમનું સરળ રનેહાળ હૃદય ! કદી નહિ...તું કોઈ વેશધારી છે...

આખો જરી નવ જોળજો...અંતર કયૂંલે રહેજ ના,

તુજ વદન, વાણી કહી રહ્યા...કે નાથ તું મમ છેજ ના.

નિર્લજ્જ મહારા નાથ...તહારા સમ જરાયે છે નહી,

કારણુ વિના આ નેત્ર જમણું કદાપી ફરકે નહી.

ભય-ભયુકારા હૃદયમાં ધડીએ ધડીએ ચાપ,

ચિહ્ન અમંગળતા તણા એજ બધાં સમજાય.”

વેશધારી:—

“ભાવી કોઈએ ભોળી ! હવે એવું મને લાગે,

અમર તો યુદ્ધમાં મોહું પરિવર્તન થયું લાગે.

નથી યુદ્ધ-મગજ આજે, જરાયે ગણુ ઠેકણુ,

પડ્યા શાં આંખ પર આવ્યા ! પતિ ના જોળખી ગણુ ?”

મહને તો લાગે છે કે ત્હને ચિત્તજનનો શ્રામ ગયો છે, અને તેથીજ ત્હારી આંખો, મગજ અને શુદ્ધિ પોતપોતાના કાર્યો કરી શકતા નથી." વેશધારીએ ગૈરીને ગાંડી અર્થાત્ દિવાની કરાવી.

"નહિ ! એમાનું મહને કશુંય નથી. હું રસનામાં નહિ પરંતુ સંપૂર્ણ શુદ્ધિમાં છું. છતાં જો દુર્જ સાચો યુજુવંત હોય તો મ્હારા જીવનની યુગ વાત કે જોનાથી ત્હને વાકેફ કરેલો છે, તે દુર્જ જાણતો હોવો જોઈએ."

"જરૂર."

"તો કહે આજથી તેર ચૌદ વર્ષ ઉપર શે બધંકર બનાવ બન્યો હતો ?"

"ગૈરી કાણુ છે ?" તે આ વેશધારી ન્હોનો જાણતો, અને તેથી જો ગૈરીએ પોતાના જીવનનો ઇતિહાસ એને પૂછ્યો હોત, તે એ જવાબ ન હક શકત, અને તુર્તજ પકડાઈ જાત. પરંતુ માવિના ભૂલાવાએ ગૈરીએ કંઈ વિચિત્રજ પ્રશ્ન પૂછ્યો. "તેર-ચૌદ વર્ષનો બનાવ." ગૈરીના આ પ્રશ્ને વેશધારી ચોંક્યો. તેર વર્ષ ઉપર પોતે જે બધંકર પાપ કર્યું હતું, તેની રમૂતિ નજર સન્મુખ તરી આવી. એક વેળા તેને એ વિચાર પણ આવી ગયો કે 'ગૈરીને એ બનાવ સાથે શે સંબંધ હશે ?' પોતે આ બનાવથી આહિતભાર હોવા છતાં તે કશુંય બોલ્યો નહિ.

"કેમ ? મ્હારા વ્હાલા યુજુવંતને વળી એમાં તે આટલી વાર અને આટલા વિચાર શાં કરવાના હોય ?"

"ગૈરી ! એટલા વર્ષ અમાઉ તો ત્હારો જન્મ પણ ન હતો. તો પછી એ વાતની ત્હને શી ખબર ? તથા એટલી સાચે ત્હને શું સંબંધ છે ?"

“મહેને બધી ખબર છે. મહારા વૃદ્ધ ધર્મ-પિતાએ મહેને મહારા માળપણમાં મહારા જન્મ આગળની બહુ બહુ વાતો કરી છે.”

“ગૌરીને કદાચ એ લૂટ અને આગની વાત કેંવાધીજ નિવેડો આવી જતો હોય, અને ખાત્રી થઇ ચુકતી હોય. તો વળી હિતમ.” એમ પારી વેશધારી શુશ્રુવંત બોલ્યો... “સાંભળ, આવધી તેર વર્ષ ઉપર વિલાસપુરના એક પ્રખ્યાત જમીનદારના મકાનને એક વીર લુટારૂએ આમ લમ્પાડી હતી, જેમાં તે જમીનદાર તથા તેની પત્ની સળગી ગયા હતા. બાકીના બધી ન્હાંઠા હતા. જેમાં શેઠની પુત્ર-વધૂનો પતો ન ફૂતો. ત્રણ વર્ષના સખ્ત કેદની સળગાંથી એકજ વરસે જેલ તોડી ન્હાસનાર તે કેદીએ એ વીર લુટારૂની ભૂમિકા બજવી ઉપરોક્ત કાર્ય કર્યું હતું.”

“બહુ થયું...હવે મહેને તમારા પર શ્રદ્ધા બેઠી.” ગૌરીએ સંબોધન ફેરવતાં કહ્યું, “ફૂંજ બહુ છું. હવે કેવળ એકજ વાત કહો.”

“પૂછ.”

“તે વીર-લુટારૂનું નામ?”

ગૌરી બદમાશને, તેની તમામ વાત મળતી આવતાં, અને સાચી પડતાં, પોતાના પતિ શુશ્રુવંત માની લેવામાં હેતરાઇ. હેવટનો ખરો જવાબ મળે. અને પતિને બેટી પડું, તથા બહુચુકની પગે પડી મારી માથું, એજ લક્ષ રાખતી ગૌરી અધીર બની ઉભી હતી, ત્યાં તો કિનારે વહાણ આવી લાગ્યું. જાણી, હત્સાહ અને આનન્દથી હલકાતા હૃદયે વેશધારી વીર-લુટારૂ બોલી પડ્યો, “લાલનો-એકકો.”

શંકા ભાંગી ગઇ. ક્ષમા-ચાચનાની ઇતેજર ગૌરી વેશધારીના ચરણ પકડવા દોડી. પરન્તુ તેજ સમયે એક અમત્કાર થયો, અને તેને લીધે વેશધારીનું કિનારે આવેલું વહાણ એકાએક ફૂટી ગયું.

પિસ્તોલનો ખ્દાર થયો. ગૌરી બ્હીધી, અને પાછળ હઠી મધ. ડિટેક્ટીવ દેવે ત્યાં આવી ઉભો રહ્યો. તેના મુખમાંથી એજ શબ્દો ખ્દાર પડ્યા કે:—“અને એ લાલનો એકકો ! અને વીર-લૂટારૂ તેવું જ !”

આ વખતે ગૌરીના હૃદયની સ્થિતિ કલ્પવી મુશ્કેલ હતી. સાચા પતિનું આગમન ! અને વેશધારીનું વીર-લૂટારૂ નિકળવું ! કેટલું અગમ્યબી ભર્યું !

શુશ્રુવંત:—શિકાર સપડાયો હવે, આખાદ ખ્દારા હાથમાં,

કંધ વર્ષની મ્હેનત પછી વનરાજ આબે નાથમાં.

એ પક્ષીઓ આજે ઉડે છે ! ફક્ત એકજ કાંકરે,

*લૂટારૂ:—કંકર તથા આધાતથી વીર કેશરી આ નહિ મરે.

સમશૈર—બહાદુરો સમરમાં વિજય પામી આવતા,

ગૌરવભર્યા જે સિંધ...સાચાં વીર-રત્નો કાંવતા,

એવા કંધ નરુ-વીર પગની ઠોકરે રોળધ ગયા,

મુજ એક હાકે થરથરી અપટી વિષે ચોળધ ગયા.

આ વીર વનરાજને જીવતો પકડવો આકાશ કુસુમવતુ છે.”

“તો...લે...”

મરણીયા ડિટેક્ટીવ શુશ્રુવંતે બાર બાર વર્ષના પરિશ્રમે હાથે ચઢેલા શિકારને હાથેલ સ્થિતિમાં પશુ પકડવાના ધરાદે પિસ્તોલનો ખ્દાર કર્યો, આ બાળુ ગૌરી પતિને બેઠવા આગળ વધી. ત્યાંજ આપ હવાઈ ડિટેક્ટીવ દેવે અને ગૌરી તથા લૂટારાની વચ્ચે એક આડી ભોખંડી જાળી આવી મધ. દેવેનું હવે કશું ચાલે એમ ન્હોતું. બાર નિષ્ફળ ગયો. બીજી બાળુથી લૂટારાના માથુસો દેવેને પકડવા આવતાં બચ્ચામા સમય અને વિપરિત સંજોગ વિચારી પોતાની કેદી પ્રાણવસ્તુઓનું મુખ્ય જોતો જોતો તે શુદ્ધમાંથી આંખેસે રસ્તે ખ્દાર આંચો ગયો.

ડિટકટીવ દવે ! ગાડીના પૈડાની નિશાનીએ વેશધારી છુટાડની ગુફા શોધવા પામ્યો હતો. નાસીપાસ થઇ ને પોતાના મનમાં 'પોલિ-સોની મદદ લઇ અત્રે આવવું' એ વિચારે થાંણા પ્રતિ જઇ રહ્યો હતો. એટલામાં પાછળથી કોઇએ તેને ધૂમ મારી.

“ગુણવંત ! જો ગુણવંત !”

“કાણુ !” પાછું જોઇ ગુણવંતે પ્રશ્ન કર્યો.

“ઉભા રહો ! ઉભા રહો ! ડિટકટીવ સાહેબ ! મહેરમાન ! જરા નીલા રખો. આ આ જરીબ દોસ્ત પર !”

“કેમ રે અલ્યા વિહારી ! તું અહીં ક્યાંથી ?”

“આપ. મહેરમાન ક્યાંથી ?”

“હું તો એક ખાનગી કામસર આવ્યો હતો !”

“ત્યારે સેવક એક જહેર કામસર આવ્યા હતા.”

“તહારા કામનું નામ ?”

“થેર ચાલો. પછી બધી પૂછપરછ થઇ રે’શે.”

“પણ તહારે તો થાણે જવું છે, તેનું કેમ ?”

“ચાહ પાણી પિવડાવ્યા વિના તે એકદમ જવાય ? ચાલો.”

“ચાહ પિવાનેજ દોસ્તી બાંધી છે કે શું ?”

“તે તો વખત આવે જણાઇ રહેશે.”

વિહારી ગુણવંતને રનેલી હતો. જાને સરખેસરખા મશ્કરા મિત્રો સાતો કરતાં કરતાં ગુણવંતને થેર ગયાં.

પ્રકરણ:-૩ જી.

“ ગુણવન્તની ગુણવન્તી. ”

સ્રી-વેશમાં, સ્રી-રૂપમાં, એવાં અભય ભદ્ર મર્યા,
રણધીર ને શૂરવીર પણ અંજલિ એમાં કંઈ મર્યા.
જમ દેખતુ, ને આંધળું...કરનાર જાને પ્રેમદા,
તારેછ કો, મારેછ કો...સૌન્દર્ય સત્તુ સર્વદા.

તાતું થર આવતાં વિહારી ગુણવંતથી છૂટો પડયો.
ચાહ પાણી પીવાની વાત તેણે યુક્તિપૂર્વક ઉરાડી
દીધી. ગુણવંત એકલો પોતાના એક ખાનગી
ઝોરડામાં બેઠો બેઠો પોલીસની મદદ લઈ ગુફામાં
જવું કે નહિ ? તે ઉપર વિચારના અશ્વે દોડાવી રહ્યો હતો. અંતે
તેના કાબેલ બેજાએ એ સાહસ બેઠવા તેને ના પાડી. નિર્ણય થય
ચૂક્યો. માથાની પરવા મૂકી ધુનઃ એક વાર એકલાંજ ગુફામાં જઈ
આવવું, એવા દૃઢ નિશ્ચય ઉપર અંતે તે આવ્યો.

એટલામાંજ તેના ઝોરડાનું પ્રવેશદ્વાર એકાએક ઉઘડી મયું. એક
પૌઠ સ્રી અંદર પ્રવેશી. ગુણવંતની નજર પડે એમ એક પોટલી
અને એક પત્ર ટેમલ ઉપર મૂકી તે જોતજોતામાં ચાલી ગઈ. અવાચક
હવે પત્થરના પૂતળાની જેમ તેને જાતી જોઈ રહ્યો.

એક વાર તેને તે સ્ત્રીની પૂઠ પકડવાનો વિચાર થયો, પરંતુ પાછળથી તે માંડી વાળ્યો. પોટલી છોડી. તેમાં થું હતું? દેવેને તે જોઈ બહુજ નવાઈ લાગી. પોટલીમાં એક તરણ સુન્દરીને યોગ્ય યોગી, અણીયો, અને સાળુ ઉપરાંત, હાથ, પગ, કાન તથા નાકના તમામ અલંકારો હતાં. દેવે આશ્ચર્યની સાથે તેને ધડીભર જોઈ રહ્યો. બીજીજ પળે તેણે કવર ફેડ્યું. ચિટ્ટીમાં નીચે પ્રમાણે લખ્યું હતું.

“પ્રાણેશ !”

એકલેશે વેશ પરિધાન કરી વેશ્યા વિલાસીકાના અંગલા આગળ રાત્રિના નવ દસને શુભારે પધારજો, મ્હારી વફાદાર દાસી બનશે તો પુનઃ આપને મ્હારો મેળાપ કરાવી આપશે. તે સાથે એક નજીવી ભેટ પશુ તમને તેજ વેળા મળશે.” “મહંતની મુદ્રિકા.”
લી૦ ચર્ચાર “ગૌરી.”

પત્રિકા વાંચી. પોતાનો ભેટી સંકેત-શબ્દ નીચે જોતાંજ દેવેએ ત્યાં જવા નિશ્ચય કર્યો.

ધડીયાળમાં અત્યારે બરાબર છના ટકોરા વાગી રહ્યા હતા. પોટલી બંધ તે પાસેના ખંડમા મથો. પ્રેમાંષ ઉતાવળમાં પેલો પત્ર ટેબલ ઉપરજ બૂલી મથો. થોડી વારે ત્યાં એક પુરૂષ વ્યક્તિ આવી પેલું કવર ઉઘાડી ગળવામાં ધાલી ત્યાંજ સંતાપ મળ.

પાસેના ખંડમાંથી થોડી વારે કરકંછો ખખડાવતી એક સુન્દરી આપનામાં પોતાનું મુખાવિદ્ધ ધડી ધડી અવલોકતી વગર મ્હાવરાને લઈ અણુખત કરતી નચનીને ધડીએ ધડીએ હાંચી કરતી, તથા માથા પરથી હડી જતાં છેડાને વારંવાર ઝોલતી, હસતી હસતી

બહાર આવી. દિવાનખાનાના મોટા આરસામાં તે પોતાનું સુંદર વદનકમળ નિહાળી રહી હતી. એવામાં તેણીએ તેની અંદર કોઇ પુરૂષ વ્યક્તિનું પ્રતિબિંબ જોયું. તે પાછી ફરી, આવનાર વિહારી હતો.

પ્રથમ તો વિહારી ગુણવંતના ધરમાં આ નવયુવાન સૌન્દર્ય-શાસિની અને જોતાંજ બહેમચો, પરંતુ પછી તો તે હિંમતપૂર્વક તેને પૂછ્યું..."શું તમે ગુણવંતને મળવા આવ્યા છો ?"

વાંચક ! આ સુંદરી તે અન્ય કોઈ નહિ પરંતુ ગુણવંત ઉર્દે ડિટેક્ટીવ દ્વે પોતેજ હતો.

"હા...ના...અમે તો એમનાં ઘરવાળાં છીએ."

વિહારી ચોંક્યો. નક્કી ગુણવંત કોઇ વેસ્થાના પ્યારમાં ફસાયો છે, એમ તેણે એક વાર ધારી લીધું. પરંતુ એટલામાં એકાએક તેની નજર છેડો હડી જતા તે સુંદરીના કાળા ચોટલા ઉપર પડી. તે ખોટો છે, (વીમ) એમ તેને ખાતરી થતી, અને ત્યાં પશુ પુરૂષ વ્યક્તિ અનુસાર ન ભ્રામતાં તે બાહોશ અને અતુર ચૂંતિ પોતાના વેશ ધારી મિત્રને જાળખી ગઇ.

અમે એવો પશુ આખરે એક ડિટેક્ટીવનો દોસ્તને !

"કાણુ ? તમે મ્હારા બાળી ?"

"હા."

"તમારા બાઇ કયાં પધાર્યા છે. ?"

"તે તમે જાણો."

હવે આશ્ચર્ય જવા દે ! ગુણવંત ! વિહારીની આટલાં વર્ષોની તહારી મિત્રતા ત્હને ન જાળખી શકે, તો પછી ડિટેક્ટીવની દોસ્તી ફરી શું કામની ?"

“સાચાશ ! સાચાશ !”

“ઉભા રહો કું તમારાં ઓવારણાં લઉં !”

“રહારો નયન સલુણાં પહેન...

.....તમને યું કહીને બોલાવું ?”

“ત્હને મને તે !”

“યુષ્વંતમ્=યુષ્વન્તી.”

“એમ તો એમ ! હવે તો રાશી !”

“બેશુમાર ! હા—હા—હા...” વિહારી હસવા લાગ્યો.

“તું” બ્યાં ને ત્યાં પુટે તૈયારજ હોય ! અસારે ક્યાંથી આવી
લાગ્યો ?”

“મૃત્યુપુરીના માનવ-વર્ગમાંથી. મ્હેરબાન ! પણ હાં ! પહેન !
જસ એ તો બતાવે કે રહારો યુષ્મિલ યુષ્વન્તી પહેન આને કયા
સદ્મમીનું ધર માંડવા સિધાવે છે ?”

“માંડવા નહિ, પરન્તુ માંગવા ! એમ બોલ.” દવેએ જૂલ સુધારી !

“એમ કેમ વાર ?”

“કાણી સલુણી સુન્દરી જે સાંપડે તો ઠીક છે,

નારી નઠારીથી નહીં ધર માંગવાની પ્હોક છે.”

“સારે તમે તો એ બેમાંના એકેય નથી.”

“ નાહજ.”

“વનિતા ન સાચી ! વેઠાધારી વીર આ યુષ્વંત છે,
મુજ મોહ-ગળે જે ફસાયે ! બજુ તેનો અંત છે.”

“વાહ વાહ ! સખી ગુણવન્તી ! શું કહું ?

શેઠી રહી ! આખા મનહર વેશમાં, મહિલા તથા,
તુજ વેશધારીની કળામાં આજ અદ્ભુત નહિ મણા.
સૌન્દર્ય ત્હારું જોઈ ચાશે સુન્દરી ! ધાયલ મણા,
અદ્ભુત ! એ દેહવેશ બખાશે છે ન કંઈ અપણા.

ગુણવન્ત ! મ્હને લાગે છે કે કાલાએ એક મ્હોટી જૂલ કરી.”

• “તે શું ?”

“ત્હને કી ધડવાને મદલે પુરખ ધડી દીધો.”

“કેમ બહુ ફાટ્યો કે ?”

“અરે કહુ છું...ખાકી...”

સૌન્દર્ય ત્હારું સ્વર્ગની એ ઉર્વશીને તોલ છે,

રંભા સરીખું રૂપ...મીઠાં કોકિલા સમ બોલ છે.

ગુણવન્તી ! વારી જઈ વારંવાર ત્હારા રૂપને,

જે નાર નકકી હોત તું તો ખરજીતે બંધ ત્હને.”

અને એ છેવટના જીવંતની સાથેજ વિહારીએ ગુણવન્તીને બળા-
તારથી બાથમાં લઈ એક મીઠી ચુમી ભરી લીધી. ગુણવન્ત કરતા
વિહારીના શરીરનો બાથ જરા વધુ સશક્ત હતો. કંઈક કોપમિશ્રિત
શ્વેર ગુણવન્તે વિખરામણે વેશ ઠીક કરતાં વિહારીને કપડાં આપ્યાં.

“જ...વિહારી ! ત્હારે આવું કરવું હોય, તેજ આજથી મ્હને
બોલાવતો નહિ. હા.”

“પણ એમાં એકદમ એ શું થઇ ગયું? શું થટી ગયું? ને શું બગડી ગયું? હોય! મહારા બાપ! એ તો મ્હેં તમારા બાળી (પોતાની વહુ) વરસે બે વરસે આવે, ને કદાચ કામ પડે તો? ત્યારે તેની પ્રેક્ટીસ કરી જોઇ. એમાં આમ અરમાવ છે. જ્ઞાના?”

“ચાલ મહારે ત્હારી એવી નાગી વાતો નથી સાંભળવી. હું તો હવે જઇશ.”

“પણ તમે ધર ભાંગવાની વાત કરો છો, તે તમારાં પચ્ચાં, સારા ન કહેવાય.”

“જરા તો કહે! ડિટેક્ટીવ બંદા જેની પુઠે પડે, તેના નબાણ ટકા ભોગજ લાગે.”

“પ્રભુ બચાવે મ્હને સૌથી પ્હેલાં એવા ડિટેક્ટીવોના ત્રાસથી.”

“બહુ સારું. હે બેસ. વિહારી! અમે તો હવે જઇશું.”

“તમે...આ...વળે” મહાશ્વેતાના ગાયનની અધુરી કડી વિહારી મનમાં ગણગણ્યો.

“ક્યાં?” વિહારીએ પ્રકટ પૂછ્યું.

“અમારા દરરોજના કામેજ તો! વળી બીજે ક્યાં?”

“કેમ? આવવાનું સ્થળ કદાચ એક હોય, બાકી જવાના તો જોઇએ એટલા. હા...પણ...જોજો મહારાં ગુણીયલ ગુણવન્તી પ્હેન! આંખલડીનાં અણસારાં જરા જોણાં મારજો. નહિ તો રખેને કોઇ રસ્તે જતો હોરોબાજ તમારા ફૂટકા રૂપ પર આસક પડશે.”

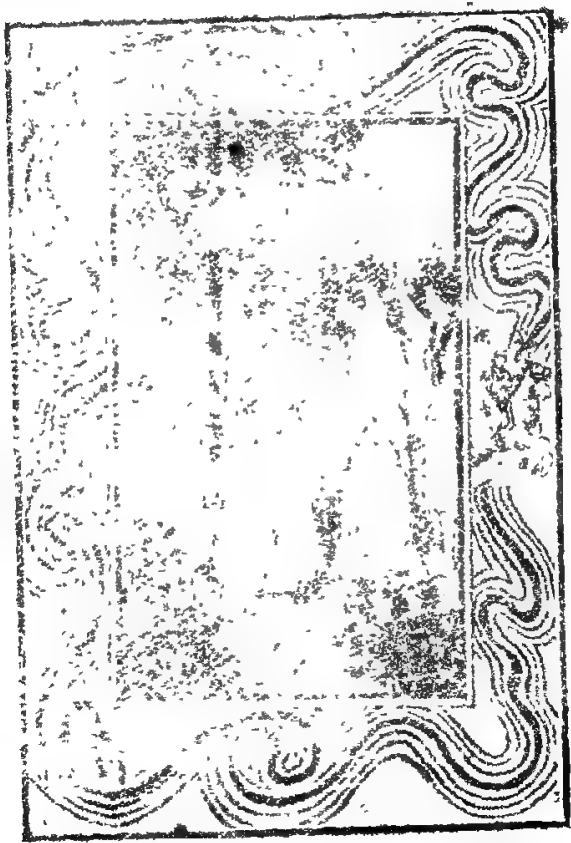
“બહુ સારું. હોય!” ગુણવન્તીએ એટલું બોલતાં હસાઇ મયું.

“પધારો ત્યારે ગુણવન્તી પ્હેન!”

તેયાર છે. (હીરકલીય) તેયાર છે,
 હવે પોપટ અને રાજ્ય, બટપટ. ભાગ ૧-૨

રાજર મોઢા, ગુરુત.

પ્રકાશ-શ્રી પ્રાણીજનન પુસ્તકાલય.

મોલીક-૬૫, પ્રાણીજનન પુસ્તકાલય અને પાણીશર.

“ સાહેબજી ! ”

“ રામરામ, હા ! પથુ હવે દેવીના દર્શન ફરી પાછો કરી શકો ? ”

“ મનતાં લગી તો સાબનાજી. ”

“ ધ્રુવર તમારી મનોકામના સફળ કરે ! અને દંપતિ બુદ્ધિ દીર્ઘાયુ બોમવો ! ” વિહારીએ ગુણવન્તીને શુભાશિર્વાદ દીધા.

• કેમ જાણે તે પરણવા ન જતી હોય !

વિહારી તુર્તજ ધેર જવા છૂટા પડ્યો. મકાનના દારને તાળુ મારવા ગુણવન્ત ટેમલ ઉપરથી તાળુ લેવા ગયો. સાંજ તેને પેઠા પત્ર સાંભર્યો. ટેમલ ઉપર પડેલું ફાડેલું કવર હળુ એમને એમ હતું. ગુણવન્તે તે ઉઘાડ્યું. અંદર એવું. તે ખાલી હતું. તેમાં પત્ર ન હતો.

પ્રકરણ:-૪ થું.

“ લાલનો એકકો. ”

જે વીરતાનો ગુણ ! એ તો વિશુની બાણીસ છે. વીરો વિશે સજિત રૂપે...બાપી રસો જમદોશ એ. સત્કર્મમાં વર્ષાય એ...તો દિન દિને થઈ બસે, દુર્ભય કરે તો એજ બળ ! વિધિ જતાં થઈ જાય,

શ્રી મતી ગુણવંતી દેવીના મુખના હાસ્ય અને નર ટેવલ ઉપર પડેલા કવરમાં પત્ર ન જોતાંજ ઉડી ગયાં, અંબીર મુખમુદા યતાં તે ખુરસીમાં ધબ્બ હઈ બેસી ગઇ. ‘‘ધરમાં વિહારી સિવાય અન્ય કોઈ આવ્યું નથી. તો પછી પત્ર મયો ક્યાં ? તેમજ વિહારી આરો જૂનો વિશ્વાસ અને પરમ મિત્ર હોઇ કહી આવી પરવાનગી સિવાય એ લેવાની કે વાંચવાની હિમ્મત ન કરે, એની અને પૂર્ણ ખાત્રી છે. એના ઉપરની ક્રોધા અસ્થાને છે. તો પછી એ મયો ક્યાં ?’’

પુનઃ એક વાર ગુણવંતી કવરમાં ખરાબર નિહાળ્યું. આ વેળા તેને કવરના છેક નીચેના ખામમાંથી પૈસા જેવડે એક ગોળ કામળ ગળા આવ્યો. તે કોઈ વ્યક્તિના શિરોભાગનો ફેટો હતો. થોડી વાર તેને જોયા પછી ગુણવંતી તેને ખીજી બાજુ ઉઘાડ્યો. પાછલી ફેરી બાજુએ ઝીણા અક્ષરે જે નામ લખેલું હવે એ વાંચ્યું, તે ખરેખર હવેને ચોક્કસવાને બસ હતું. એની પાછલી બાજુએ ‘‘લાલનો એકકો ! એક વીર હુડાડું !’’ એમ લખેલું હતું.

પત્ર ઉપાડી જનાર પુરુષ વ્યક્તિ તે લાલનો એકકો. પોતેજ હોઇ, હવેને પોતાની વીરતાનું જ્ઞાન કરાવવા તેણે પોતાનો આ નકા-નકડો લોકોટ-ફેટો કવરમાં ચૂક્યો હતો.

બાર બાર વર્ષ ક્યાં હાથમાં ન આવતા, અને મછ કામેજ છટકી મયેજ શિકાર લાલના એકકોનું નામ હવેની મુખમુદાના બાવ

પલટાવવા બસ હતું. ફેટો પાછો કબરમાં મૂકી, તે પોતાની ચોષ્ઠીના મજવામાં મૂક્યું. ધડીયાળમાં આઠના ટકોરા પડ્યા. ઝંઝર ઝમકાવતી યુવવન્તી લાંબો છુપંટ તાણી ધારેલે સ્થળે જવા બહાર નીકળી ગઈ.

દેવના જવા પછી પેલી ધન લાઇ જનાર પુરૂષ બ્યક્તિ ઉર્ફે લાલિનો એકકો લાં આગ્યો. તેણે એક વાર દેવની મુખાઈ ઉપર અદૃશ્ય કર્યું. બીજા પળે દેવના ટેપલ નીચેનું કાંઈ ગુપ્ત હાર ઉઘાડી તે અદ્રશ્ય થઇ ગઈ.

• પોતાના ધરમાંની તમામ ચર્ચા જોવા બદલ સોએ સુરંગ બોલેલી છે, એ વાતથી યુવુરન્ત આજ બાર બાર વર્ષો થયાં સર્વથા અચાનક હતો. અને એજ સુરંગને લઇને લાલિનો એકકો દેવની આંદીમાં આવી સડતો ન હતો. કારણ પ્રતિદિન તે યુવુવન્તના તમામ વિચારો સાંભળી જતો હતો.

પ્રકરણ:—૫ મું.

“ લોદી મહદગાર !”

‘ જુડો તણા ને લેખ તે છેવ્યાં નહીં છેકાય છે,
વાક્યો વિધાતાના ઠહી છેવ્યાં નહીં છેકાય છે;
કર્મો પ્રમાણે શુભ અશુભ નિર્માણ આવી થાય છે,
લાં દેવના ફરમારમાં બિનપક્ષપાતી ન્યાય છે. ’

ધવ મહંતના મુંપકામાં એક અપરિચિત સ્ત્રી વ્યક્તિ
તથા એક પુરુષ વ્યક્તિ અત્યારે એમાં હતા. પુરુષ
વ્યક્તિનું નામ જોવિન્દ અને સ્ત્રી-વ્યક્તિનું નામ
મુદ્રિકા હતું. મહંત તેની સાથે વાર્તાલાપ કરી
રહ્યા હતાં. એ માટેની એક વ્યક્તિ અત્યારે પોતાનો ઇતિહાસ કહી
રહી હતી. " કાકા ! સાંજભોજા ! "

(હરિશ્ચંદ્ર)

વર્ષો વિલાં છે તેર આજે, આ બનેલી વાતને,
પરદેસ કું બ્યારે મયો, મૂળી પ્રિયા, મા, બાપને.
નારી સમર્થા, મમ હતી તે વખત નામે મુંદરી,
ને એક સાચો હાસ ! મ્હારો ખાસ ! નામે નરહરી;

વર્ષો વિલાં બ્યા બ્યાર ત્યાં કું નમમાં આબો ફરી,
માતા પિતા ને પત્નીની પ્રેમી-ત્રિપૂટી સાંભરી,
પણ બ્યાં પધાર્યો ઘેર ત્યાં આશ્ચર્ય અવસોડ્યું મહા !
નહિ ધર ! બળેલાં લાકડાં ! શો કોપ કુદરતનો અહા !
માતા પિતા પત્ની અને પ્રેમાળ સેવક ના મળે,
બહુ બહુ મલાવી શોધ પણ પ્રારબ્ધ હીનતું શું વળે !

વળી એ બ્યાર વર્ષ પરની વાત પૂરી થાક પણ કોને ? અને
દોષ તો પણ મ્હારા જીવાને કે'વા કોણ તરફી લે !

પામલ બની બટકયો પછી એ, સ્નેહીઓની શોધમાં
નિશ્ચય કર્યો । જીવન હવે । મૂકાવવું જાણધોધમાં.
વીત્યું વરસ પણ બાળ એકેની નહિ । લાગી જરા,
આફસોસ । પુનર્મિલનતથા તવ આસ આગી સર્વથા.

મિરિ, મહુવરે ને સરવરે, સિન્ધુ સરિતે શોધતો,
જન્મલ તણા પરુ પક્ષીને । “બહાલી” કહી સંભોધતો.
તાપે કરીને કંઠ સુમયો નહિ પાણી જડે,
આવ્યો તુષાતુર-કંઠ તરફડતો તમારે મુંપડે.

વાત કહેનાર વ્યક્તિ અહીં યોબી. તે પછી મહંતે પેલી સ્ત્રી
વ્યક્તિ પ્રતિ જોષ કહ્યું, “મુદ્રિકા । હવે એ પછી બનેલો બનાવ કું
તમને કહું છું.”

“કહો કાકા !” મુદ્રિકા બોલી.

તેર વર્ષ પરની છે વાત, બ્યારે તુજ માળાપ હયાત,
વીર-લુટાઈ તોડી જેલ, નાહો । પકડાવો મુસ્કેલ.
ભેવા એણે જૂનું વેર, વર્તાવ્યો શું કાળો કેર,
લ્હાય લગાડી કાપી લુટ, કાપું ધરને અસ્મિભૂત.

માત તાત તેમાં બે મર્ચા, પ્રપંચ મનુના સૌ સર્ચા,
પણ જે સેવક નરહરી નામ, તેણે બીડી જાગરી લામ.
પુત્રવધૂ જે ધરમાં સતી, ખમર ન જોને આ નહિ હતી,
તેને લંચકી નાહો વીર. વકાલરીમાં ચક્રકું શીર.

વીર-લૂટાર સૌથી વળ્યો, સુંદરીનો નહિ પતો મળ્યો,
નરહરિ નાર ઉપાડી ગયો, પુત્રી પેંઠે પાળી રહ્યો.
હતી સમર્થા સુંદરી સતી, પ્રસૂતી-પીઠા તેને થતી.
કાન્તિવાન થું ? કન્યા એક, પામી હર્ષ તણો નહિ લેખ.
લઘુ ખટમાસ તણી એ સુતા, દુઃખ પાછાંત્યાં આગળ હતો.

મુદ્રિકા ! મહંતના વેશમાં એ સુંદરીને લઘુ આ મુંપડમાં રે'નાર
એજ આ અંધ વશાદાર નરહરિ."

"એમ ? વારુ સારે ? પછી એ સુંદરી ઉપર થું દુઃખ આવ્યું ?"

"તેજ ઠડું છું. પરંતુ તે પહેલાં તું જાણી લેજે કે અમારા
આ દુઃખમાં અમારો પરમ મદદગાર, તથા મને ન્હાસી જવા રસ્તો
કરી આપનાર, સાચો સલાહકાર હિટેકટીવ હવે ઉદે યુવાન વીર
શુશ્રુવંત હતો."

"તો થું લૂટાર એના હાથમાંયે ન આવ્યો ?"

"ના."

એક દિવસ થું જાન્યો જનાવ ? હૈયામાં જેનો છે ધાવ,
સુખે જાળા સતી હતી, રમાલ યુએ સુંદરી સતી.
હતો રેકમી સ્વેત રમાલ, ચિત્ર-ગુંચણી એકકો-જાલ,
જતાવવા દોડી જ્યાં મહેને, આવ્યો દુષ્ટ ધસી તે સણે.
રમાલ સુંદરી-કરથી સર્પો, તે તો મ્હારી દ્રષ્ટે પડ્યો,
દુષ્ટ સુંદરીને લઘુ ગયો, કું પુત્રીને સાચવી રહ્યો.

મહા પરિશ્રમે ગૈરીના જરીર ઉપર મ્હેં કપડું ઝોઠાડી દાધું.
દુષ્ટની નજર એ જાળા ઉપર ન પડી. છ માસની એ માતા પિતા
હીન જાળાથી મન વાળી હેવટે કું રહીને રહ્યો. જ્યારે શુશ્રુવંત આવ્યો,

ત્યારે મહેં તેને સુન્દરીના હરણની વાત કહી. તેણે મહેને એ બાળાને સામવાી રાખવાનું કહી સુન્દરીની શોધાએ જવા બહારીયું. તેજ દિવસથી મહેં જીવના બેખમે પેલા રમાલ અને એ બાળાનું આજ લગી જતન કર્યું.

“અને પછી એ બાળા ક્યાં મળે ?” મુદ્રિકાએ સવાલ કર્યો.

“તે હું તકને પછી કહીશ. જા...સમય મળે જશે છે. સોંપેલું કામ જલ્દી કરી આવ.”

“વાત અધૂરી રહી. બિચાસુ મુદ્રિકા મહંતને બામક ન કરી શકી. એકજ સળંગની સાથે તે મહંતનું સોંપેલું કાર્ય કરવા જવા ઉભી મળ. જતાં જતાં તેણે પૂછ્યું,

“બહે ! કાકા ! એ વાત નહિ કહો પણ એટલું તો કહો કે એ છોકરી તમારા હાથમાંથી કેમ મળે ? ને ક્યારે મળે ?”

“બાર વર્ષની ચપા પછી મહેં પણ મહારા અધાપાએ એને ગુમાવી. સુન્દરીને હરી જનાર બદમાશ વીર-લુટાર લાલને એકકોળ મહારી સાથે હજો રમી એને લઇ ગયો.”

“અરસોસ ! વાર. લાલને એકકોળે આપને કેમ જીવવા દીધા ?”

“કારણ હું જલ્દી હોવાથી કશું કરી શકું એમ ન હતું. તેમાં વળી હવે તો અંધ ! એટલે શું પૂછવું ? અને ધારે કે કદાચ હું એની સામે કાલે ઉઠીને ગયું હોતું, તોય મહાર શું આશે ?”

મુદ્રિકાની શંકા બાંગી. તે પછી તે જલ્દની બિચાસુસાર પેલી સ્ત્રી-વેશની પોટલી તથા પત્ર હવેને ત્યાં પહોંચાડી આવી, એ આપણે વાંચી ગયા. કબાક જ્યો, વળી પાછું મહંતનું દાર ઠેકાણું. ગોવિન્દે ઉપાસ્યું.

“કમ કમ કરી આવી ?” મહંતે સવાલ કર્યો.

“હા !” આવનાર મુક્રિયાએ કહ્યું.

“તો જો હવે યરાબર સાત વાગે અહીંથી નીકળી આ વસ્તુ એને એજ જગ્યાએ જઈ પહોંચતી કર. સાથે કે’ને કે ગૌરી જાતે મળવા આવવાની વાત ખોટીજ હતી. જો તો તમે અહીં આવો એટલા પૂરતુંજ તમારી હૃદયવલ્લભાતું નામ લખ્યું હતું.”

“કાકા આ બધું શું બોલો છો ? વળી જો ગૌરી કોણ ?”

“જો બધું હું તમને પછીથી કહીશ.”

“અને પેલી અધૂરી વાત ?”

“જો પણ હમણા નહિ.”

“સારે ક્યારે ?”

“તું ‘એકી મહંગ્યાર’ ની જમિકા સફળ રીતે મળવી ખતાવી એજ ગૌરીને અને સુન્દરીને હોમાવી આણે લારે.”

“કબૂલ ! કાકા ! કબૂલ !”

તે પછી મુક્રિયા વૃદ્ધ મહંતની આપેલ વસ્તુ લઈ ચાલતી અંત.

—→(૦)←—

પ્રકરણ:-૬

“રેશમી રૂમાલ.”

ગાયન.

જેબન. ઝોલાં ખાય.....

વસન્તે જેબન ઝોલાં ખાય...

પ્રેમી પ્રિયતમ...નાર નવોહા...

રતિ-રસમાં બિંબાય...વસન્તે.

કોયલ ટહુકે...આમ તરજે...

કિલ કિલ પક્ષી ગાય...વસન્તે.

પુષ્પ પ્રકુલે પચરંગી બહુ...

પરિમલ મધ મધ ગાય...વસન્તે.

ફૂલના અજરા...ફૂલની કથ્યા...

શિતળતા ન જરાય...વસન્તે.

બહાલમ આવો! બહેલાં બહેલાં,

વસન્ત વીતી જાય...વસન્તે.

મદન પીડે મુઝો! પતિકીન પ્રમદાને...

હાયા! ખમાય! ન હાય...વસન્તે.

રડી મટુએ...વિરહીની! વિધવા...

બેનાં કિલ દુભાય...વસન્તે.

રાંગના વિલાસિકાના મહાનમાં ઉપરોક્ત સંતગીયારા વહી રહી હતી. વિલાસિકાની સ્વરૂપવાન દારી દમયંતી હાથમાં સિતાર ધ્રુવ ઉપરનું ગાયન ગાઇ રહી હતી, જ્યારે વેશ્યા વિલાસિકા બારીએ ઉભી ઉભી કોઇની વાટ જોઈ રહી હતી. તેના હાથમાં એક કામળ હતો. જે તે વારંવાર ઘાંચી રહી હતી.

“બહાલી વિલાસિકા.”

આજ સાંજે તારા મકાન આગળ પ્રથમ આવનાર સ્ત્રી વ્યક્તિને પ્રપંચથી છેતરી કોઈ ચીજ આપી પુલ્કિત કરવા કહેશે, અને તેની જગ્યાએ તું જોડવાઈ જશે. તે પછી તને માથે એક સ્ત્રી આવી, કયાંય લઈ જાય, તો તું ત્યાં જશે, અમર તો માંધ આપે તો તે તું લઈ લેશે.”

લી. “લાલનો એકકો.”

થોડી વાર થઈ. વિલાસિકા જેની વાટ જોઈ રહી હતી, સ્ત્રી એક સ્ત્રી-વ્યક્તિ વિલાસિકાના મકાન આગળ આવી હતી. વેશ્યા વિલાસિકાએ પોતાની ચપ્પર દાસી દમયંતીને આંખનો અણસારો કર્યો. પોતે નીચે ઉતરી. નીચે જઈને શુભવંતીના વેશ્યા આવી ઉભો હતો. “જેનું તમે પેલી દાસીને શાધા છે કે ?”

“હા ! તમે એ ક્યાંથી જાણો ?” આશ્ચર્ય પામતી શુભવંતી બોલી.

“આવો ! તે જપરજ છે. તમારી ક્યારની વાટ જોઈ રહી છે.”

શુભવંતી વિલાસિકાની સાથે ઉપર ગઈ. જે કે વેશ્યા વિલાસિકાએ સોભાવના શૃંગારો ધારણ કર્યા હતાં, છતાં તે બહુ મૂઝા ન હતાં. મરંજો તો તે પહેરવેશમાં ધણીજ સાદી હતી. એક વેશ્યા છતાં તેના મુખનું વર, અને તેની ઝળહળતી જ્યોતી, તેની પવિત્રતાનો પ્રતાપ જતાવી રહી હતી. વેશ્યાના જેવા હાવ ખાવ તથા વસ્ત્રપરિધાનની દ્રશ્ય સાથે બોલો છતાં તેનું દિલ એક દિવ્યાંમનાં સમાન નમ, હૃદય અને મૃદુ હતું. તેની ઉપર ત્રીસની જપરની હોવા છતાં એક અપ્સરા સમાન તેના દેહની કાન્તિ હતી.

“જેનું ! આપનું નામ ?” વિલાસિકાએ પૂછ્યું.

“શુભવંતી.”

“વાર ! તો ગુણવંતી પહેન ! તમે જોને મળવા આવ્યા છો, તેનું નામ જાણો છો ?”

“નામની મ્હને ખતર નથી. તેમજ હું ત્હને જાણખતીયે નથી.”

ચતુર વેસ્થાને ગુણવંતીના વસ્ત્ર-પરિધાનની દબલ્લ તથા બોલ દપરથી એ પામી જતા વાર ન લાગી, કે આ કોઈ સ્ત્રી-વેશધારી પુરુષ છે. નકકી એના મેળાપમાં કોઈ ગુમ બેઠ હોવો જોઈએ.

“ભારે દયો થડીવર બેસો. હું એમને નીચેથી મોકલું.”

વિશ્વાસિકા નીચે મધ સંતાઈને સાંભળતી દાસી દમયંતીના કાનમાં તેણે ફૂંકે મારી. પાઠ પઠાવી રાખેલી દાસી ગુણવંતીના ઝોરકામાં પ્રવેશી.

“જોહ ! તમે આવી પહોંચ્યા ?”

આશ્ચર્ય પામતી ગુણવંતી બોલી, “શું મ્હને મળવા મોકલાવનાર “લેલી મહદગાર” તે તમે ?”

“હા...ના.”

“તો પછી વસ્ત્રની પોટલી ને પત્ર પહોંચાડનાર દાસી કોણ ?”

“તે અન્ય કામસર ન આવી શકવાથી હું આવી છું.”

“તમારું નામ ?”

“દમયંતી.”

“તમારાં શેઠાણી ગૌરી કેમ જણાતા નથી. ?”

“એકદાને અમારી યુક્તિની ખતર થડી જતાં, તેણે સખત પહેરાં તૂટી દીધા છે, એટલે આજ તો લાચાર.”

“વાર ! એણે શું મોકલાવવાનું લખ્યું હતું, તમે લાવ્યા ?”

“હા દયો.”

તે એક હીરાબદ્ધિત મુદ્રિકા હતી. ગુણવંતી વીંટી જોવામાં શેઠાણી દમયંતી આજ વખતે નજર ચુકાવી પોતારા મણી મધ આ દરમ્યાન નીચે શું બન્યું ? તે જોઈએ.

ગુણવંતીની જગ્યાએ વેસ્તા વિલાસિકાને છળ કરીને હાથ રબે પૂરી બે મીનીટ નહિ થઈ હોય, ત્યાં તો મહતે મોકલેલી મુદ્રિકા ત્યાં આવી ભાગી. અધારામાં વગર જોયે વિલાસિકાનેજ ગુણવંતી ધારી તેણે તેને પેલો રેશમી-રમાલ આપી દીધો.

“કો! ફક્ત બાબ મોકલાયો છે.”

“બીજી કંઈ ?” વિલાસિકાએ પ્રશ્ન કર્યો.

“કંઈ નહિ.”

“તમારું નામ ?”

“લેદી મહદાર.” મુદ્રિકા બોલી.

“અને તમારું ?”

“ગુણવંતી.” વિલાસિકા જીતું બોલી. તે પછી મુદ્રિકા માલતી થઈ. રમાલ મળવામાં મૂકી વિલાસિકા ઉપર મંદ, ત્યાં દમવંતી નહેતી. ગુણવંતી તેને શોધવા ફાંફાં મારી રહી હતી.

“તમે કોને શોધી છો ?” વિલાસિકાએ પૂછ્યું.

“મહેને મળવા આવનાર પેલી દમવંતીને.”

“તે તો હમણાજ મહેને નીચે મળી. આ બાબુ મંદ.” વિલાસિકાએ ગુણવંતીને આડે રસ્તે દોરવાના મુદ્રિકા બે રસ્તે મંદ હતી, તેજ રસ્તો દેખાડ્યો.

ગુણવંતીના વેશમાં દને તુર્તજ નીચે ઉતર્યો. ફરથી તેણે નહાસી જતી મુદ્રિકાને જોધ. તેનેજ વિલાસિકાના કેવાયી પોતાને હમી જનાર દમવંતી ધારી તે તેને પકડવા તેની પૂઠે પડ્યો. હોશિયાર ડિટેક્ટીવ એક વેસ્તાને હાથે આગ્રાહ કરાવ્યો.

થોડી વાર વિતવા ત્યાં લાલનો એકકો આવી લાગ્યો.

“વિલાસિકા! સિકર સપડાયો?”

“ના! દમયંતીની ગફલને છટકી મથો.”

“તારે શું પેલી સ્ત્રી ને વસ્તુ મેળવવા આવી હતી, તે તારાથી ન મેળવાય?”

“ના...શક પડતાંની સાથેજ તેઓ જન્મે કોઈ અન્ય સ્થળે વાર્તાલાપ કરવા આવ્યા મથા.”

• વિલાસિકાએ જુદું બોલી લાલનો એકકોને ઉઘાડ્યો. તેના મથા પછી તરતજ દમયંતી નીચેના ખંડમાંથી આવી લાગ્યો.

“બા! મ્હેંતો એને તમારી વાંટીમાંજ સમજાવી નાંખી.”

“વાંટી!” ઉચ્ચારની સાથેજ વિલાસિકાને તે સાંભરી. ઉતાવળમાં ને ઉતાવળમાં તે કેવા મંબીર થઈ કરી બેઠી હતી, તેનું ત્હેને હવે સ્મરણ થયું. વિલાસિકાને એ વાંટી તેના પ્રિયતમ તરફથી મળી હતી અને તે તેને બહુ બહાલથી સંભાળી રાખતી હતી. બાજુ ઉતાવળમાં અચાનક તેણે તે ગુણવંતીને આપવા દમયંતીને કાઢી આપી હતી.

“અફસોસ!” મહારામલા અને દીલગીર હૃદયે તેણે પાસેની ખુસ્તીમાં પડતું નાંખ્યું. એટલામાં તેને પેત્રો રમાણ સાંભળ્યો. દીવાનો પ્રકાશ વધારી તેણે તે જોયો. તેમાં લાલનો એકકો ઉત્તરના લાલ દોરાથી ગુંથાયો હતો. છેડે ન્હાનું સરખું નામ બરેલું હતું.

“રેશમી રમાણ”

રમાણ એટલાંજ તે “ઓ મનુ! હું આ શું જોઉં છું?” કહી મેંશુદ મન મહા દમયંતી તેને મુલિય આપવા ઉપચાર કરવા આવી.

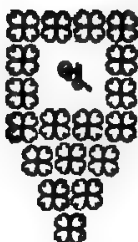
—(૧)—

પ્રકરણ:-૭ મું.

“અફસોસ !”

હું એક છું આ વિશ્વમાં...એવું હોયે ધરવું નહિ,
 મહારી બરાબર કોણ છે ? એ વાત જાણવું નહિ.
 અભિમાનથી અવિચારી પમણું કોણ દિન બરવું નહિ,
 “હું એક છું” એ બોલવા સાહસ કદી કરવું નહિ.
 પૃથ્વી વિશે કંઈ કંઈ મણિ, રત્નો પડેલાં છે હજી,
 છે શોરને માથે સવાશેરો ન જૂલો એ કદી.

હમાં ને જુલમાં હમાખાજ દસી હમમંતીની પૂઠે પડેલો
 ગુણવંતીના વેશમાં ગુણવંત ! ધડીએ અને પળે હાથમાં
 આવેલ ગુફિઝને ફેરવી ફેરવીને જોવા કરતો હતો, ગુફિઝ
 પણ પોતાની પાછળ કોણ દુષ્ટનો ગુપ્તચર્યા જોનાર માણસ
 પડ્યો નાણી સત્તર રસ્તો કાપી રહી હતી. એટલામાં
 મહંતની પર્ણકુટી આવી. ગુફિઝએ મ્હોટેથી જીમ મારી.

“જીવિન્દ ! જો જીવિન્દ !”

જીવિન્દે કાર જોઈમાં. ગુફિઝ અંદર ચાલી ગઈ. પાછળ આવતી
 ગુણવંતી હમમંતીને મહંતની પર્ણકુટીમાં ગયેલી જોઈ આશ્ચર્ય પામ્યો.
 મુંપડીને કારે કંઈ મહંતે મહંતી વાતચીત સાંભળવા લાગ્યો.

“કેમ આવી પ્હોંચી ?” મહંતે પૂછ્યું.

“હા. !”

“કામ કરી આવી ?”

“સહેલાઈથી. !”

“તે કશું બોલ્યો હતો ?”

“ના.”

“પરંતુ તારે તું આટલી આસબેર દોડતી કેમ આવી ?”

“ઢાંચી પાછળ કોઈ અદમાજ પડેલો કે, બોલો હવે મને છી આગાહે.”

“જનુને ત્યાં બધ નોકરી સ્વિકારી, કેદાનો છૂટકારો કરો.”

મહંત બોલ્યા.

“અને કદાચ પાર્શ્વ કરતાં વિચરિત પરિસ્થાન આવે તો ?

પકડાયાં તો પછી ?”

“દેહ પાતયામિ ! કિંવા કાર્ણ સાધયામિ.”

ધરો માથું ઝુકો બચમાં... મૂકો માથા તપ્પી પરવા

વિબળ અતે તમારો છે, બનો તેવાર જે મરવા

નથી રહેલી ! કદાપી કાર્ણસિદ્ધિ શીખને સાટે,

“મરે શું ?” બાપલા બોલો, બપાં, એ કાપરો માટે.

બાકી મઈ બચ્ચો તો.

મઈ સમ્યા કામ કરનેસે કબી કરતે નહિ,

આહે છુટે ચે આસમાં પીછે કદમ ભરતે નહિ.

મઈ સમ્યા વેત્તી ! અપને બોલસે શીરને નહિ,

દેહર બગાતો ! યુક્તો ! બનસે કબી ચીરતે નહિ.

જે ભાંગ જી અપત્તી કરે કુરમાન સમ્યાકકે લીચે,

મય તો કહું... બસ જોડી વેત્તી ! વેત્તી ! સમ્યા મઈ દે.

જો કિર દે ખુદ...ધર્મ મરતો પ્રેમિયોકે ગાસ્તો.

મૃત્યુ પિછે વહ વીર જતા અમરપુરીકે રાસ્તો."

"જો એમજ છે, તો આપની આગાહીસાર સિંહની શુદ્ધિમાં જાઉં છું. ક્યાં તો જન હઈ છું, ક્યાં તો જન હઈ છું."

હવે રસ્તા રજા છે જો, રહું. ક્યાં તો ચલું રાજ,

અમર ક્યાં હારના દાવો! અમર ક્યાં જીતની બાજ.

નથી નક્કી! ચલો શું! ને ચલાવું શું કહ્યું બાલો,

જતાં નક્કી ચલાવું છે, નવું જીવું કંઈ કાલો.

કાઠા! ધરબેદુ ચંદ્રક. "ખાવું તેવું ખાવું" એ પ્રચલિત નિયમને ઉલ્લેખ કરી "ખાધક તેવું ખોદીક." ક્યાં તો મૃત્યુનું સ્થિતિ-છેદન! ક્યાં તો આત્મ-વિસર્જન! બસ એજ અચળ નિશ્ચય!"

'સિધાવો! વિજયી મધ! જુદાં આવો!"

પ્રતિષ્ઠાધારી વીરાંતના મુદ્રિકા જેવી પ્હાર તીકળી, તેવીજ તેને દમયંતી ધારી શુશ્રુવંતીએ ઝાલી. ચીસ ન પાડે મારે એક હાથ તેના મોઢા ઉપર સજ્જક દબાવ્યે. રાત્રિ હોવાથી જો કે અંધાર' હતું, જતાં પૂર્ણિમાનો ચંદ્રમા પ્વેત માંદનીથી દેવી વસુધરાને દીપાવી રહ્યો હતો. તેના પ્રકાશમાં શુશ્રુવંતીએ મુદ્રિકાનું મુખ જોયું. જોતાંજ તેને ખાતરી મધ કે પોતાના હાથમાં આવનાર સ્ત્રી દમયંતી નથી. શુશ્રુવંતીનો હાથ દીલો પડ્યો. ચતુર ને ચાલાક મુદ્રિકા એજ વખતે એક આંચકો મારી છટકી નહાસી મધ. પશુ એ આંચકા સાથેજ દબાવલી શુશ્રુવંતીના હાથમાંથી પેળી મુદ્રિકા વીએ પડી મધ. નહાસતી ને પાણુ ફરી જોતી મુદ્રિકાએ એ ચમકારો જોઈ લીધો. પરંતુ શુશ્રુવંતીને એ

તૈયાર છે. સોનેરી જાળ. (સચિત્ર)

પ્રગટક:-શ્રી પ્રાણજીવન પુસ્તકાલય. ટાવર રોડ-સુરત.

મલકી:-શ્રી પ્રાણજીવન પુસ્તકાલય, ટાવર રોડ-સુરત.

ધ્યાન ન રહ્યું. નેને તો દમયંતી પોતાને બનાવી ન્હાસી મધ, એજ બહુ લાગ્યા હતું હવે.

સુદિકાની પૂઠ પકડવી હોડી એ ન્હાસનાર પ્રૌઢ ક્ષી (દમયંતી યુવાન હતી.) કાણ હતી ? એ મહંત પાસેથી જાણવા શુભવન્તી ઝૂંપડીમાં મધ.

ચોડીસરે સુદિકા ઝુપડી પાસે પાછી આવી. તેણે પેલી સુદિકા ઉપાડી. જે જોનાંજ નેના મોઢામાંથી એક તીણી ચીસ નીકળી મધ. ખીજીજ પળે તે જોમાન બની જમીન ઉપર પડી મધ.

ચીસનો અવાજ અંદર ચેડેલાં મહંતે તેમજ શુભવન્તીએ સાંભળ્યો. "ઉમા રહે ! હું તપાસ કરી આવું." કહી તે પહાર નીકળી. ફાર પાસેજ તેણે સુદિકાને પડેલી જોઇ.

વાંચક ! દેવેના વેશમાં શુભવન્તીએ સુદિકાને પુનઃ જોઇ, તે પહેલાં મહંત સાથે તેણે શી વાત કરી ? તે આપણે જાણી લઇએ.

પોને શુભવન્તીના વેશમાં દેવે આવેલો છે, એમ મહંતને કલા પછી, પોને શા માટે અને કેવી રીતે ઝૂંપડી આમળ આવ્યો, તે તમામ ખીના તેણે વૃદ્ધને કહી સંભળાવી.

"તો શું શુભવન્ત ! તું એમ કેવા માને છે, કે ત્હને પત્ર તથા પોટલી પ્હેંચાડનાર ક્ષી વિલાસિકાને મોકલે આવીજ ન્હોતી ?"

"ના આવી હતી ! પરંતુ તેણે મ્હને રમાલ આપ્યો તથી."

"સારે ?"

"ફક્ત એક વોટી."

"આપનારનું નામ ત્હેં પૂછ્યું હતું ?"

"હા."

“શું ?”

“દમવંતી.”

“હેં ? એ દમવંતી કોણ ? મહેં એ નામની કોઈ વ્યક્તિને વીંટી કે અન્ય કંઈ આપવા મોકલીજ નથી.” મહંત આશ્ચર્ય મુદ્રાથી બોલ્યા,

“તો પછી તમે રમાલ આપવા કોને મોકલી હતી ?”

“ત્હારી બેદી મહમાર મુદ્રિકાને, કે જેને દમવંતી ધારી, તું પુઠ પકડી અહીં સુધી આંચો.”

“તો એ મુદ્રિકા ! રમાલ કોને આપી આવી ?”

“પ્રભુ જાણે ! એ શું જોટાળો થયો છે ?”

જરાવારમાંજ હવેની જુધિ આ જોટાળો સમજી ગઇ. “બરાબર છે.” તે બેલ્યો, “થયું એમ કે વેસ્થા વિલાસિકાએ એ રમાલ મ્હારી જગ્યાએ રહી હસ્તમત કરેલો છે. તમારી મુદ્રિકા વિલાસિકાને શુભવંતી ધારી, રમાલ આપી આવી છે. અને મહેં એજ વેસ્થાએ પોતાની કોઈ દમવંતી નામક દાસી વડે નકામી વીંટી આપાવી છેતર્યો છે.”

“પરંતુ એ બધી વાત એ ક્યાંથી જાણે ?”

“થયું એમ છે કે તમારો મોઢવેલો પત્ર મ્હારા ઓરડામાંથી થોડીજ વાર પછી કોઈ ઉપાડી ગયું હતું, અને એની મદદથીજ આ વાત જાણી લઇ આ કાવતુ રચાયું છે. હા ! હવેજ ‘સમજાયું’. લાલના એકકાને ફોટો પણ કવરમાં હતો. એજ એ પત્ર ઉપાડી ગયો. તેણેજ વિલાસિકાને ચેતાવી, રમાલ હાથ કર્યો.”

“તો પછી જા ! પકડ એ વેસ્થા તથા ત્હેની દાસીને, અને મેળવ પતો.”

“બરે ! પરંતુ થોભો ! મને કહો કે એ સુદિકા કાણ છે ?”

“એક દિનેચ્છુ. ભેદી મદદગાર.”

“ખુશાસો.”

“હવે પછી.”

“થોમ.” જવા માંડતાં ચુચુવંતી વેગધારી ફરેને અટકાવતાં મહંતે એત્યા, “ત્હને મળેલી સુદિકા ક્યાં છે ?”

ચુચુવંતી તે ન શોધી શકી. “હમણા સુધી તો હતી.”

“તો પછી ?”

“હા બરાબર ! પ્હાર સુદિકા સાથે ઝવઝવીમાં પડી મચેલી હોલી જોઇએ. હશે ! એની સાથે આપણને કશું કામ નથી.”

“ચુચુવંત ! તું આ શું બોલે છે ! સુદિકાએ મને આત્મજ્યોષ્ણ કહ્યું હતું, કે રૂમાલ, નામ પૂછીનેજ આપ્યો હતો. લેનારે પોતાતું નામ સુદાં ચુચુવંતી જણાવ્યું હતું, કદાચ તે વ્યકિત બધું જાણે, એમ મને, પરંતુ ત્હાજે પારણ કરેલું નામ તે ક્યાંથી જાણે ?”

“તે વિશ્વાસિકાએ મને પેલાંથીજ પોતાના મકાનમાં લઇ જતાં પૂછી લીધું હતું.”

“નહિ ! નહોં વીંટી પણ ત્હારી પાસે નથી. મને ત્હારી આજની વાત ઉપર વિશ્વાસ બેસતો નથી.”

બરાબર આજ વેળા પ્હાર સુદિકાએ ચીસ પાડી, અને ચુચુવંતીએ ગોવિંદને ફાનસ લઇ પ્હાર આવવા કહ્યું. જમીન ઉપર સુદિકા પડેલી હતી, ચુચુવંતીએ તેને જોઇ. ફાનસનો પ્રકાશ તેના સુખાવિદ ઉપર પડ્યો. પોતાના હાથમાંથી છટકી નક્કાસી મચેલી સુદિકાને પુનઃ મહંતની ઝુંપડીના દાર પાસે બેથુદ સ્થિતિમાં પડેલી જોઇ તેના

આશ્ચર્યનો પાર રહ્યો નહિ ! વધુ આશ્ચર્ય તો વળી ગુણવંતીને લારે ચાલુ, કે બ્યારે તેણે મુદ્રિકાના હાથમાં પોતાની ગુમાવેલી વીંટી જોઈ. ગુણવંતીએ તે લેવા હાથ લંબાવ્યો. એજ વેળા મુદ્રિકાની મૂર્છા વળી. ઉઠતાંની સાથેજ તે ગુણવંતીને બાંધી પડી.

“ઓ મહારી પ્રિયા !” તેના મુખમાંથી આ શબ્દો સરી પડ્યા. બીજીજ થળે તે પોતાની બૂલ જોઈ ચડી.

“આ શું ? મુદ્રિકા બહેન ! તમે આ શું કરો છો ?”

“માફ કરો ! હું બેવૃદ્ધિમાં કંઈ ગાંડું થેલું બકી ગયું.” મુદ્રિકાએ પોતાની બૂલ સુધારી લીધી.

હવે ઉર્ફે ગુણવંતી મુદ્રિકાના હાથમાં વીંટી આવવા, તથા તેના વિચિત્ર વર્તન પર વિચાર કરતી હોયી હતી. બીજી બાજુ કાનનો કાચો ગોવિંદ હાથમાં ફાનસ લઈ હોયો હતો. મુદ્રિકા ધુળવાળાં અસ્તવ્યસ્ત કપડાં ખંખેરી, ઠીક કરી, કપાળે કર પ્રહાર કરી, “અફસોસ”નો શ્વાસ લઈ રહી હતી.

પ્રકરણ:-૮ મું.

“મુદ્રિકાનો માલીક.”

માલીકની મૃત્યુપુરી આ ‘ધર્મજાળા’ માય છે,
માનવ-સુમાર નિત્ય જોમાં આવતાં, ને જાય છે.
માલીકના આજક બધા...માલીક સૈબો ગ્રી હરિ!
ખચરની પ્રાણી-પુષ્પ-કવિકા રિથે ઉપવનમાં ભરી.

*****

“હુ” દિકા! એ વીંટી તમારી પાસે ક્યાંથી આવી?” ગુણવન્તી
હવે મુદ્દાની વાત ઉપર આવી.

*****

“આપની પાસેથી છટકવા જતાં આંચકાને લઈને તમારા
હાથમાંથી એ પડી ગઈ. મહેં તે જોઈ, અને લઈ લીધી.”

“તો એ મહેને પાછી આપી દેવો. કારણ એ મ્હારી છે.”

“પરંતુ તમારા કરતાં કોઈ અન્ય એની વધુ માલિકી સાબીત
કરી આપે તો!” સુદ્રિકાએ અટપટો પ્રશ્ન કર્યો.

“છતાંએ હું તેને એ ન હઈ શકું.”

“કારણ?”

“એમાં સમાવવા ગુપ્ત બેઠની માલીકી મ્હારે મહંત પાસેથી
મેળવવી છે.”

“પરંતુ આ વીંટીમાં બેઠજ છે, એમ તમે શા ઉપરથી કહી શકો છો?”

“આપનારે એમ કહ્યું હતું. મ્હારે તો કેવળ અનુમાન થાય છે.”

“તો એ આપનારનું કેવું, તથા તમારે અનુમાન અને સર્વજ્ઞ
અસત્ય છે. હું તમને ખાત્રીપૂર્વક કહું છું કે એમાં કશોય ભેદ નથી.
તેમજ મ્હારા સિવાય અન્ય કોઈને એ કશા પણ ઉપયોગની નથી.”

“સુદ્રિકા યથાવત્, તમે તો ખરે એમ કહો, પરંતુ મ્હારે એ
સત્યજ્ઞ માની લેવું, એની શી ખાત્રી?”

“ખાત્રી મ્હારા શબ્દની. ગુણવન્તી! સુદ્રિકાના બેલેચોળ ઉપર
રિશાસ રાખ. એ ત્હારી સત્તુ નહિ પણ સખી તથા શ્રેયસ્કારીણી છે.”
અંતે મહંત કે જેઓ ક્યારના પાછળ આવી આ રમુજ વાદવિવાદ
સંભળી રહ્યા હતા, તે બોલ્યા.

મહંતના સંબોધને ‘ગુણવંતીના વેશમાં આવનાર ગુણવંત છે.’ એમ મુદ્રિકા સમજી ગઇ. પરંતુ કિટ્ટેટીવ દવે હજી ગુણવંતીનું ધ્યાન પેલી મુદ્રિકામાં પરાવાચક હોવાથી, તથા કાન મહંતના સજ્જો પ્રતિ દોરવાલા હોવાથી, તેણે કંઈજ ન સાંભળ્યું.

“મને તેમ હો ! પરંતુ મુદ્રિકા પહેન ! મને એ ફક્ત આજનાજ દિવસ માટે પાછી આપો. કાલે જરૂર હું આપને તે આ જગ્યાએ આવી પાછી સુપ્રત કરીશ.”

“વાર ! એને લઇ જઇ તમે શું કરશો ?”

“ક્યાં પહેલાં તે કેવનો મ્હારો ધરાદો નથી.”

“તો મ્હારો આવવાનોયે નથી.”

“તો બળાકારથી મેળવીશ.”

“શું ? કિટ્ટેટીવ દવે એવો એક વીર પુરુષ એક અમળા ઉપર અલાયાર કરશે ? સરખ છે. ગુણવંત ! અરે ભૂલી. મ્હારાં બ્હાલા ગુણવંતી પહેન ! બેસતાં તો જરા શરમાવ.” મુદ્રિકાએ મીઠી મગક અરંભી.

“શું તમે મને જોળખો છો ?”

“ધણીજ સારી રીતે.”

“અને હું ?”

“તમે મને નથી જોળખી શકતા. છતાં પ્રસંગાનુસાર આમળ જતાં જરૂર જોળખશો.”

“જુઓ મુદ્રિકા પહેન ! હું સાચેજ દહું છું કે, એ વાટી મને એક સુંદરી તરફથી નક્કીસ મળી છે, એટલે મ્હારે એ રમરમીદન જાળવવું જ જોઈએ.”

“આપની માંગણી દીધ મીઠી સચે નાકપુશ કરે છું. ઉલ્ટી એક બિંદુ હું તમસી પાસે માગવા ઇચ્છું છું.”

“હું ?”

“ક્યા કરી મહેને એ તમને વીંટી આપનાર કી સાથે મેળવો.”

“શા માટે ?”

“સુન્દરી અને તેની પુત્રીની મુક્તિને માટે !”

“તમે તો ધણીખરી વાત જાણતા હો એમ લાગે છે ?”

“એટલું નહિ પણ એથીયે વિશેષ. યુવવન્તી પહેન ! મહારી સાથે સહીયણાં બાધો. બહુજ રાયદો થશે હોં !”

“પણ એક અણુજનણાં સાથે સખીયણાં શાં !” યુવવન્તીએ અણુજનણાનો વિશ્વસ ન કરવો એમ સૂચ્યું.

“એક આંજણવા નથી. મહેને તો તમે તણુ તણુ વાર મળ્યા છે.”

“કોણ કહે છે ?”

“હું.”

“ક્યાં ક્યાં ? અણુવો જોઈ !”

“સભારો ! પત્ર ને પોટથી રહેંચાડવા આવનાર હું. વેશ્યા વિલાસિકાના મકાને યુવવન્તી પહેન ! રમાલ આપી જનાર પણ હું...”

“રમાલ ? કેવો રમાલ ?”

“કેવો એટલે ? રેકમી-રમાલ.”

“તદન શુદ્ધ : વિલાસિકાના મકાને રહેને તમે અજાણ નથી. રમાલ પણ નથી આપ્યો.”

“તો ?”

“કોઈ દમચંટી નામની કીએ આ મુદ્રિકા આપી હતી.”

મેળ અણી રહ્યો, વેશ્યા વિલાસિકાએ યુવવન્તી તેમજ મુદ્રિકાને ઠગી રમાલ મેળવ્યો, એમ જાને જાણી ગયા. તે પછી મુદ્રિકા મોલી.

“ચાલો. એક લેખે એ પણ ટીકા મળે.”

“શી રીતે ?”

“એ રમાલ કરતાં આ મુદ્રિકા આપણને હજાર પણ કામ આપશે.”

“એવો એમાં અમરુદ્ધર છે શું ?”

“હા, અને તે જો જોવો હોય તો, ચાલો...”

“ક્યાં ?”

“મ્હારી સાથે.”

“તમે ક્યાં જવા માંગો છો ?”

“એ જ વિલાસિખાને લાં. સાંજ અને તો દમયંતીને, નહિ તો આ મુદ્રિકાના માલીકને પકડવાનો છે.”

“હું તો તમારી આ વાતોમાં કશું સમજતો નથી.”

“બહુ સમજશે ! તમે એક વાર મ્હારી સાથે ત્યાં ચાલો, અને હું કહું એમ કરો.”

“પણ મને કંઈક તો કહો.”

“સાંભળો. આ મુદ્રિકા તમે જેની પાસેથી મેળવી છે, એજ આજથી બાર વર્ષ ઉપર મહંતે સુભાવેલી આ સુંદરી છે. બસ એટલું જ...હવે ચાલો...”

“પણ ત્યારે હમણા તો તમે એની માલીકનો દાવો કરતા હતા ?”

“અને તે પણ ખરું હતું.”

અન્યથા થતો દવે મુદ્રિકાની અડકલ ઉપર ધન-પાત્રતા ઉત્તરારો કાઢવા લાગ્યો. મુદ્રિકાએ તેને વિલાસિખાના મકાને બંધ “શું કરવું ?” તે કંકડા બણાવી દીધાં. થોડી વારે મહંતના કુંજા આગળથી એક દલીથી યુવક તથા એક સ્ત્રી પસાર થઈ મળ્યાં. તેજ દવે તથા મુદ્રિકા હતી.

પ્રકરણ:-૯ મું.

“વેશ્યા કે બહાલી ?”

હુઆને હુઆ મળે ! સારાને શુભ સંભ !
તેને તેણું સાંપડે...જેને જેવો રંગ.

ધારો. પધારો. શેહ ! આપનું નામ ?” હમયંતીએ
સન્માનપૂર્વક શેહને બેસાડ્યા.

“મલ્લેશરાવ.”

“રહેવાશી ?”

“મહારાષ્ટ્ર ! બાપારાયે અહીં આવ્યો હું. સંગીતનો શોખીન
રોવાથી, અને તમારું નામ આ નગરમાં આગળ પડતું સાંભળવાથી
એ મહી દિલ બહેલાવવા ખમામાં છીએ.” દક્ષિણી વેશધારી હવે બોલ્યા.

“મલ્લે પધારો. ધર આપનું જ છે.”

સીડી નીચે સંતાયેલી મુદ્દિશ નીચેના ખંડમાં હોવા છતાં ઉપર
આસતી આ તમામ વાત સ્પષ્ટ સાંભળી રહી હતી.

“તમારાં બાપ ક્યા છે ?”

“આ આવ્યા, હવે.”

વિશ્વાલિખ ત્યાં આવી. નરીન લાલને બેનાંજ પ્રથમ તો તે જરા
ખંચાઈ, પરંતુ પાછળથી પ્રેરવાના નિયમનુસાર પાનદાનીમાંથી એક
પાન લઈ મલ્લેશરાવને આપતાં તે બોલી, “મામદારની શી ઇચ્છા છે ?”

“એ એક સુંદર સંગીત સાંભળવાની.”

“પ્રુથીથી. દમયંતી સિતાર લાવ.”

દમયંતી સિતાર લાવી. તેની નાણુક આંગળીઓ સિતારના તાર ઉપર થેધથેધકાર કરવા લાગી. થોડી વારે કોકિલ કંઠ પ્રુલ્લે.

ગઝલ.

તમે માનો નહિ માનો, પરંતુ ભાગ્ય મ્હેનું છે.
 ભરોસો એ ઉપર રાખો...વિના એ સર્વ ખોટું છે.
 રહાવે એ! હસાવે એ! બનાવે રંકને રાગ,
 ચઢાવી ઉન્નતિ-ટોચે...રમાડે રંગ એ ઝાઝા...તમે.
 ભટકતો! જૂપને પણ માત્રમાં ભાવિ બનાવે છે,
 તજવી મ્હેલ! જુંપડીમાં છુપો વાસો વસાવે છે.
 નિરાશીતને દધ આજ્ઞા! હમેશા ટળવળાવે છે,
 કંઈ આજ્ઞાભર્યાં હૈયાં...પલકમાં ભાગી બાળે છે...તમે
 અજબ છે દેવની ખૂબી...અજબ ભાગ્યની આંટી,
 ઉકેલે અટપટી શું કાં ન એની આપણામાંથી.
 અજબ છે રંગ દુનિયાના! અજબ છે ઢંગ ભાવિના,
 ક્યે છે “પુષ્પ” અવનિમાં અજબ ભાગ્યદેવી આ.

અસ્ખલિત ઠેલી સંગીતધારા અટકી, એકેલે તે બોલી.

“કેમ સરકાર! પસંદ પડ્યું ?”

“સાધારણ! વિલાસિકા! વેશ્યા હોવા છતાં એક રસિક, પુરુષ
 આગળ આંવું વૈરાગ્યપૂર્ણ જાણન માવાવું શું પ્રયોજન? તમારે તો
 અમારા જેવા નવયુવાન પાસે શૃંગારિક સંગીત-ઝરાં ઠાલવવાં જોઈએ.”

મીઠા નજરના બાથ ને બહુ કઠોરો આપના,
કામે અને પ્રેમે બરેલાં ચન્દ, ચાળા આપના.
વસો અલંકારો બગાવે ને વિકારી બાવના,
શુભાર-રસ બરપૂર માખન હોય છે વેશ્યા તણા.

તહારામાં વેશ્યાનું એકેય લક્ષણ પૂરું માલમ નથી પડતું, તેનું શું કારણ ?" મણેશી વિલાસિકાની પરિક્ષા કરવા માંડી.

"પરંતેથી સાલ' આપની વાત મેં કે સાચી છે, છતાં મહારે અત્રે આપને બચાવી દેવું જરૂરનું છે કે હું કોઈ સાધારણ વેશ્યા નથી. વેશ્યા હોવા ઉપરાંત વૃત્તિકા, આવિકા તેમજ પ્રતિવ્રતા છું. એકજ પતિવ્રતની ભાવનાને હું આજ વર્ષે યથા પેપતી આવી છું. અને એજ હતીતના પ્રભાવે હજારો વ્યભિચારીઓના ગુહમમાંથી પણ શિયળધનને અખંડીત જાળવી રાકી છું. એજ પવિત્રતાના પ્રભાવે તમે વેશ્યાદારીના વેશે અત્રે કોઈ ખાસ કારણસર પધારેલા છો, એમ જાણી રાકી છું. જલે ! મહારીયે થોડી વાત સાંભળો...

જમત કે'ઈ વેશ્યા મને... જાળખતું એ નામ, સોમનપૂર્વક ! તે છતાં પવિત્ર મહારાં કામ. વ્યભિચારી, વિધથી-જીવન, મહારે મને હરામ, પરણેલા એકજ પતિ ! આ જવમાં જગવાન.

જમત મને બગારે પાંપિઠા તરીકે પિછાને છે, તારે હું પોતે મને પૂણ્યતામા સમજી સંતોષ માતું છું. કારણ પાપ પૂણ્યો દુનિયાને દેખાડવાને માટે નથી.

છે નામ, ધર્મી નીચ, જો કે કામ કંઈ નીચાં નથી,
 મ્હાન તમારામાં રહેલા જીવ પણ જુદાં નથી.
 જમને ખુલ્લે અંધારમાં...કંઈ પાપકર્મો થાય છે,
 લાખો કરોડો બાળવિધવાઓ કૂંપંથે જાય છે.

એથીજ સમાજ અને સંસારમાં ચેપી સડો લાગે છે. જાહેરમાં
 જાર-કૈંમ કરનાર ! તો દુનિયાની આખો ખોલે છે. જેથી દુનિયા
 તેમનો સંજ કરતાં ખચે ! પણ અંધારામાં ધરને ખુલ્લે છૂપાં અનાચારો
 કરી બાળકસા જેવા બીપણ પાપો બહારનાર, આખા આસપાસના
 વાતાવરણને ચેપી કરનાર, કેટલાં અધમ !

ધારે તો વેશ્યા છતાં...તજી શકે છે પાપ !

ધારે તો વેશ્યા છતાં પવિત્ર રહે આપ.

ધારે તો વેશ્યા છતાં તજી શકે કૃકર્મ,

ધારે તો ધારી શકે...પતિવ્રતાનો ધર્મ."

"તો શું એક વેશ્યા સતી રહી શકે છે ? થઈ શકે છે ? સતી
 હોવાનો દાવો કરાવી શકે છે ?"

"જા માટે નહિ ? અગ્નિમાં પડ્યાં છતાં ચંદન-મણિ પોતાની બહેંક
 એવીને એવીજ રાખી શકે છે. કસ્તુરી પગ નીચે છુદાયા છતાં
 પોતાની સુવાસ જળવી શકે છે. કુદન બહીમાં પડ્યા છતાં શુદ્ધતા
 ધારી શકે છે.

પારસમણી રખે જુઓ તો લોહ કુંદન થાય છે,
 (સકર્મથી) સત્સંમથી પાપાત્મા પૂરપાત્રે પદ્માય છે.
 સુરદાસ ને ચિન્તામણી સમ કૈંક સુરરી જાય છે,
 કળિયુગમાં મ્હારા સમી વેશ્યા સતી પણ થાય છે.

પૂર્વની ગુણીઓએ જ્યારે માન, તાન અને નાંચમાંજ જીવન સાફેજ માનતી હતી. ત્યારે તેઓમાં અભારની વેશ્યાઓના જેવા નિન્દ્ય વિષયી, અશયો, મા વિકારી ભાવનાઓ મુદ્દલ નહોતા. વારાંગનાઓ, વીરાંગનાઓ અને વરિષ્ઠ સતી ચંદ્ર સકે છે; નામ નીચ ધરાવ્યાં છતાં કામ ઉચ્ચ કરી, શિશુજન સંરક્ષી એકપતિવ્રત ભળવી શકે છે.”

“આપના એ ઉમદા અને આદર્શ વિચારો, તથા વર્તનને માટે તમને ન્યાયે: ધન્ય થતે છે. પરંતુ હા! આપના કલા મુખ”નું આ શહેરમાં કોઇ ગૂઢ ઉદ્દેશથી આવ્યો છું. એ આપની વાત સર્વથા અસત્ય છે.”

“કદાચ તેમ હશે. વાર! હવે આપની શી ઇચ્છા છે?”

“રજા લઇશું.”

“બાલી હાયે?”

“શા માટે? હ્યો” કેતાંજ ગણેશરાવે પેલી મુદ્રિકા વિલાસિકાની આંખોએ રહેરાવી દીધી.

પોતાની મહત્તમમાં શુભાવેલી વીંટી ગણેશરાવ પાસેથી પાછી મળતાં તે ગણેશરાવને ધારી ધારીને જોવા લાગી.

“કેમ? મહારી રહાએ શું જોઇ રહ્યા છો? ચોરીનો તો ખાલ નયીને?”

“તેમજ છે. આ વીંટી મહારી પોતાનીજ છે, ચોરાચલી છે, આપ એ ક્યાંથી લાવ્યા?”

“વાહરે વાહ ! આવા મને પડવાના ધંધા કરો છો કે ? અમારા જેવા પરદેશી વ્યાપારીઓ પાસે તો એવી કંઈ કેટલીયે આવે, કે કેટલીયે જાય !”

“તો તમને એ કાણુ વેચી ?”

“કોઈએ નહિ.”

“તો પછી તમારી પાસે એ ક્યાંથી આવી ?”

“એક મહિલા-મિત્ર તરફથી ભેટ મળી છે.”

“મહિલા-મિત્ર ? તેનું નામ ?”

“નામનું તમારે શું કામ છે ? નબરો નબરજી જુઓ એટલે ખાતરી થશે.” કેતાંજ દાસી દમયંતી કે. જે દાદરમાં હતી હતી આ પ્રસંગ નિહાળી રહી હતી, તે ત્યાં આવી, બોલી.

“કાણુ ? દમયંતી ?”

“હા, તમારી દાસી.”

વિલાસિકા તથા મણેશરાવ જાને તેને જોઈ આશ્ચર્ય ચકિત થઈ ગયા. “શું જુઓ છો ? ગુણવંતી બહેન ! મહેંજ તમને એ મુદ્રિકા આપી હતી.” કેતાંજ દમયંતીએ મણેશરાવનું પાંદડું ઉઘાડી નાખ્યું. મણેશરાવ સ્તબ્ધ થઈ ગયા.

“કાણુ ? મણેશ એજ ગુણવંતી ! વાને એજ ડિટેક્ટીવ દેવે ઉર્ફે ગુણવંત ?” એમ બોલતાંજ વિલાસિકાએ સાડીનો છેડો ખેંચી કાઢ્યો. મણેશરાવ-ગુણવંતીના વેશમાંથી હવે ડિટેક્ટીવના વેશમાં ખુલ્લો પડ્યો.

“દમયંતી ?”

“ચૂપ રહો ! હું તમારી દાસી નથી. તમે પણ વેશધારી છો.”

“થું હું ?”

“હા. હા. તમે.”

“દાસી ! તું આજ માંડી તો નથી ચક્રને ?”

“હા ! હા ! હા ! માંડા તો આ અમારાં ડિટેક્ટીવ સાહેબ બિચારાં થઇ રહ્યાં છે. કેમ સાહેબ ! અફેને ?”

દાસી હમયંતીના હસવાએ દવેના ઉકળેલા મગજમાં તેલ રેડયું. પોતાને આવી રીતે એક તુચ્છ વેશ્યાની આમળ ખુશો પાડી, માન બંધ કરનાર, અને હાથમાં લીધેલી બાજી બગાડી નાખનાર હમયંતીને તેણે મરદનમાંથી ઝલી. બીજા હાથે પિસ્તોલ કાઢી તેની છાતી આગળ ધરી તે બોલ્યો. “કહી દે ! કે મહારો તમામ બેઠ જાણી જનાર વેશ્યાધારી તું કોણ ?”

“બેઠી મદદમાર.”

પ્રત્યુત્તર મળ્યો. અને તે સાથેજ દવેના હાથ ઢીલા પડ્યા. હમયંતીએ હસતા હસતા પોશાક ફેરવ્યો.

વાંચક ! એજ આપણી સુદ્રિકા.

દવે હમયંતીના વેશમાં સુદ્રિકા નીકળતાં સરમાયો. સુદ્રિકા બોલી. “દવે ! કામ પાર પડ્યું છે, કોઇ કામ પ્રસંગે નીચે આવતાં દાસી હમયંતી મહારા હાથમાં આવી. જેન બેથુદ કરી તેનોજ વેશ પહેરી જરા દમુજ કરવા હું ઉપર આવી.”

“શાગ્રાશ !” દવેએ હર્ષના પોકાર કર્યો. વિલાસિકા તો આ બધો નાટક જોઇને સ્થંભીજ ગઇ. જ્યાંને ત્યાંજ ચઢેંડી ગઇ.

“ચાલો વિલાસિકા દવે તમે પશુ કૃપા કરી ઝટપટ અમારી માથક તમારા મૂળ સ્વરૂપમાં આવી જાવ, એટલે પશુ.” સુદ્રિકાએ વિલાસિકાને કહ્યું.

“હું ? કોને મ્હને કહો છો ?”

“હા...હા...તમને ! તમને ! બીજા કોઈને નહિ. સમજ્યા ?”

“તમે જાણો છો કે આજ આર વર્ષ થયાં મ્હને આખું વિદ્યા-
સપુર વેશ્યા વિલાસિકાના નામે ઝોળાયે છે ?”

“હા ! ધણીજ સારી રીતે.”

“તો પછી હું કંઈ તમારી માફક વેશ્યારી નથી. કમજો હોય
તે સર્વત્ર પીળુંજ દેખે”

“એમ કે ? મુઝિકાએ લટકા કર્યો.

“હા.”

“હવે ખેસો ! તમારું બી-ચરિત્ર મ્હારા જેવી સ્ત્રીને ન ઠગી શકે !
એ તો આવા બાઈસાહેબોનેજ.” બાઈસાહેબોની મજાત્રીમાંથી બાઈ
એવા બાઈસાહેબ મુઝિકાએ દેવે તરફ આગળી બતાવી.

“અતુરો છોડ ચાલાકી...હવે આ ઢેગ નહિ ચાલે,
જુદું ચોરો ! છતાં હવે સતીનો ! એ બહુ સામે.
હમ્મરી તું ! અમેયે સંગમાં બંને હમારાંઓ,
તુમે છે વેશ્યારી ને અમે પણ વેશ્યારીઓ.

સાપને ઘેર પરાણા સાપ ! મ્હેમાન કંઈ કાચી મૂતિ નથી.
સમજ્યાને ? આરે બંદરની હવા બધ ચૂકલા છે, ચાંદે કળા ને ચોસડે
વિદ્યામાં ખાં છે”

“એટલે શું તમે ધાંધલ કરવા માગો છો ?”

“કેણે કહ્યું ? અને શા માટે ? એટલી નવરાસ લાત્રીયે પણ
ક્યાંથી ? જ્યાં અમારે પોતાનાજ ઘરની પંચાત પૂરી પાધરી થવાના

હાં! છે, લાં વળી પારકાની પંચ તમાં પડવાનો વખતજ ક્યાં મળે ?
એ તો વાઈ ! જરા ઠીક છે. આજી સમય તો બહુ કીમતી છે,
Time is money."

"ત્યારે જાવ ! મહારા મહાનમાંથી એકદમ બહાર નીકળો.....
નહિ...તો..."

"શું ?"

"પોલીસ ખસે ઢાલા મારી બહાર કઢાવવા પડશે."

"પોલીસનો પરવાનો તો ખિસ્સામાં રાખી ફરું છું." દવેએ
સરકારી ચાંદ બનાવ્યો. 'બુડીક બમને ન બતાવવાની હોય ! એ બીજાને.
વાઈ ! થોડી વાર ઉાર તમે જે એક પતિવ્રતની વાત કરતા હતા. તે
તમારા પતિ કાણ ?"

"તે જાણીને તમારે શું કામ છે ?"

"હશે ત્યારેજ પછાત હોયછું ને ! કંઈ વગર કામના તો બકબક
નહિ કરતા હોયછે. સચું બોલો તો શ્રેષ્ઠ તમારુંજ ચશે."

"અને મહારી નજ કેવાની હમ્મણ હોય તો ?"

"તો પખ કેવું પડશે. હમ્મણ અનિચ્છાને આ વખતે જોવાની
નથી. બાળુએ મૃતવાની છે."

"એક તો પતિનું નામ કેસબજ નહિ. તેમજ મહારે ફેવુંજે નથી.
એટલે મહારી નજ કેવાની પ્રતિજ્ઞા છે."

"બસે મ્હો ! ચાલો ! મ્હને મહારી આપેલી આ મુદ્રિકા પાછી
આપી દ્યો ! એટલે બમે ચાલતા ચાલ્યો."

અહીં ત્રિવલિકા યુગવાદ. તે બોલી. "આપેલી વસ્તુ પાછી ન
મંખાય કે ન લેવાય."

“તો ઘેર આવેલા અંતરિને નારાજ ન કરા.”

“બલે ! તમે વીંટી લઇ બધ શું કરશો ?”

“તમને નહિ ! આ બહેનને આપીશ.” હવે એ મુદ્રિકા પ્રતિ આંમળી કરી.

“કારણ ?”

“વીંટી એમને વેચાતી રાખતી છે.”

“બહેન ! તમે શું કેવળ પ્હેરવાનેજ વેચાતી રહો છો !”

“ના રે ના.” મુદ્રિકા બોલી.

“તો !”

“મહારી છે, અને બધું છું.”

“તમારી ?”

“હા ! કેમ ?”

“ખોટી વાત ! જુહું બોલી મને પડનાં બરા ઇશરનો તો કર રાખો !
હાનત બરી સાફ રાખો ! વીંટીની મલિક તો હું છું.”

“અને કોઇ બીજો એનો હકકાર હોય તો ?”

“બનેજ નહિ.”

“ત્યારે સુન્દરલાલને ના કહું ?”

“સુન્દરલાલ.” એ કહીને વિશ્વાસિકાના હૃદય ઉપર કોઇ અને-
રીજ અસર કરી. તે મુદ્રિકાને ટીકી ટીકીને બોધ રહી.

“ત...તમે શું બોલ્યા ! ફરી બોલો ! બેક !”

“સુન્દરલાલ !”

“હા ! હા ! એજ ! તમે એમને જાણવો છો !”

“બહુજ સારી રીતે.”

“એઓ ક્યાં છે ?”

“તમારે એવા ખારકા પુરવની પકપૂજ શા માટે ?”

“બુદ્ધિ બેન ! હવે મધ્ય. હું મ્હારી હાર કચ્છું છું. એ અભાગી સુન્દરી તે આજ.” વિશ્વાસિકા મુદ્રિકાને મરણે પડી અશ્રુજલે તેના પગ ધોવા લાગી.

“તો શું વેચ્યા વિશ્વાસિકા નામધારી એ સુન્દરી ! આજ બાર બાર વર્ષો થયાં એરીને એવીજ પવિત્ર છે ?”

“અરેઅર !”

• • “ખત્રી તો ?”

“દયે આ કટાર ! ને ચીરી શુઓ આ હૃદય.” સુન્દરીએ સાડીમાંથી કટાર ખેંચી કાઢી મુદ્રિકાના પગ આગળ મૂકી.

માળા જાય છે હાથ ને હોઠે પતિનું નામ છે,

રમ રમ વિષે વ્યાપી રહ્યા ! આઠે પ્રહર અમવાન એ.

સૌઆત્મથી એ સુન્દરીના હૃદયના વિશ્રામ છે,

પ્રતિજ્ઞા હરે આરાધ્ય એ પતિ-દેવનું પ્રિય ધ્યાન છે.”

“શું મારું હતું ?”

“નિઃશ્વક.”

આને અરોસો આપને નહિ, તો હૃદય પર ધા કરો,

ખત્રી ખુલીથી સુન્દરીના સુહૃદ-વર્તનની કરો.

એવી કેલુ અમામિની હતી, કે જેના આત્મમાં મુજ સમાન

બાર બાર વર્ષોના લાંબા વિરહો લખાયાં હશે ?”

“એવી તો અનેક જડશે, અને હશે. પરંતુ એમ હોવા છતાં પણ ધૈર્યથી પોતાના પતિવ્રતને જાળવી રખનાર, તમારા જેવા સતીરતો અદ્ભુત યોગ ! મર્યાદા મર્યાદા ! જવલ્લે કહું તોય આશે.

આણુ, બગવડું, નાચવું, તે નામ વેશ્યા-નાર છે,
જે એક ભવમાં બે બેલો કુર્મથી કરનાર છે,
હક્કી-હક્કી વ્યાપાર બેના...નયનમાં વિકાર છે,
કૂળા હક્કને કેતરી ખાનાગ...હા પ્રકાર છે,
વેશ્યા-વિષ-મરિતા ત્રિષે, વહે વિષય બળ-ધાર,

જીવે, પિવા જે જાય તે...ધમધમતા અમાર.”

“ત્યારે તમને મ્હારા સતીત્વની ખત્રી નથી ચતી ? તો
દયો હું જાતેજ કગણુ છું.” કહી વિલાસિકાએ મર્મસ્થાન બેઠવા કઠાર
હુગામી. સુદ્રિષાએ ને લઇ લીધી.

“ના, સુન્દરી ! હું ત્હને પવિત્ર માનું છું.”

“તો મ્હારી એક મિલ્લા છે, મ્હને મ્હારા કાન્ત બેગી કરો.
આપનો ઉપકાર જન્મોજન્મ નહિ બુધું”

“અને તેમજ થશે. સુન્દરી ! પવિત્ર વેશ્યા ! ત્હારી પવિત્રતાથી
પરમાત્મા ત્હારી વ્હારે ધાયા છે. ત્હારી એકનિષ્ઠ પતિમકિતથી પ્રસન્ન
થઇ તેમજે આજે લાંબે સમયે ત્હને ત્હારા કાન્તનો મેળાપ કરાવ્યો
છે. હા ! વહાલી સુન્દરી ! ખુશી થા ! અને જો ! ત્હારો અભાગી
અને વિયોગી ભગ્યાર ત્હારી રદામેજ હશેલો છે.”

સુદ્રિષાનો સ્ત્રી-વેશ પલ્લવમ પલ્લવગો. ફરે અને સુન્દરી તે
જોતાંજ રહ્યા. આજ સુધી “સોદી મદદગાર”ની ભૂમિકા ભજવનાર
સુદ્રિષા તેજ સુન્દરીનો પરદેશ ગયેલ પતિ સુન્દરલાલ હતો.

વિયોગી, વિરહી અને વિષ્ણુડું પ્રેમી હંપનિ-યુગ્મ અનહદ
આનન્દમાં મર્ક થઇ ગયું વિહાની વામા વહાલમતા ઉત્સરસી બેડી
પડી. સુષવંતના મુખમાંથી વદમારો બહાર પડી ગયા, કે આ તે
શું ! “વેશ્યા કે વહાલી ?”

વેશ્યા વિલાસિત્રા ! એજ પરદેશ ગયેલ સુન્દરલાલની ખતી અને
ગૌરીની માતા સુંદરી ।

પ્રકરણ:-૧૦ મું.

“ ઇશ્વરી સોટી. ”

• • “દયાનો ખાલ ખોટો છે, દયાહીન દેવની પાસે,
મળે ના રહેજ પણ ટેકા સહેલા વાસની સાથે.
જીજ્ઞાસા પાસ અમૃત-અશ્વ સ્વપ્નાતુલ્ય । ખોટી છે,
હવે તો હાય જોડું । શ્રી હરિની આપ મહોદી છે.”

*****

“હુ” સાત્તા ! તારે ચાહે એટલું કષ્ટ આપ, છતાં આ ગૌરી
કદાપી એકની જો થનાર નથી. પોતાના અસ્તિત્વ ટેકથી
કમનાર નથી, તારી આ અપવિત્ર મામણી કદી કબૂલનાર
નથી

ચહે તો જીવતી હોટો, ચહે તો આશ્રમાં બાળો,
ચહે તો આ બદન કામળ । હમેશા અંદોલી બાળો,
શિવગદાએ સલાં સંકટ હતી એ આયં અમળજો,
કુણા હૈવાં બને એ વજ્ર શ...પ્રમદા ન પ્રવળજો.

મારવાડ-પ્રચીત પ્રાચી જન્મવનની મહારાણી મહામાયા એક
હતી. આંડળીબી નયા ગ્રાંસીની રાણી પણ અનળાઓ
હતી. છતાં એજ અનળાઓએ એકજ વીરહાકે મોગલ બને

છોકરીના સંસ્તનત ચર ચર કંપાવી હતી. એ અગળાની વીરતા આટલી હદ સુધી દેશને શુરાતન ગ્રેરી કહે છે. વીર પ્રભુતા જનનીએ! થઈ વસુંધરાને દેદિધમાન કરે છે, તેજ અગળા જ્યારે પલટાઈને પ્રમળા બને છે, ત્યારે પોતાના પ્રકાપથી સારા જમતને, મા શબ્યને બાળી બરબીજૂત કરવા સમર્થ બને છે, સતીનો આપ! માને સતી-ત્વધારિણીનો એકજ સ્વપ્ન! ચૌહ બોલને કંપાવવા માટે બસ છે. પુરાણ બને ઈતહાસ એના સાક્ષી છે.”

“એમ હશે! ઝૈરી! ધાર કે કસમ ત્હારે તમામ કંઠવું સસ હોય! તોજણ શું? હવે દિન પર દિન જમાગે દરનો જય છે.

સતી ક્યાં છે? બતાવો એક તો સાચી પતિ-પ્રેમી,

પતિ ક્યાં છે? બતાવો એક તો સાચો સતી-પ્રેમી.

સુધર્મિ ખામ છે ધરમા...અધર્મિ જીતતાં બાજી,

નીતિ, ને ન્યાય નાહા સૌ...જન્મા છે ભાંગીયા કાજી.

પાળવાની માયો કપાય છે, ને ભેસો પળાય છે. બાહ્ય સ્કામે જુદા ન્યાયાલયમાં જાય છે પ્રાંતિ અને પૂરખ પૈસા લઇ વેચાય છે.— ઘરીદાય છે. અકસોસ!

બહાણ, વિવેક, મધુ બધું, વળી મયો વિચાર,

નર્વાનત-નર્મળ ના રહ્યું...એકી વેગની ડાલ.

પ્રાંતિ, નીતિ, બકિત, ને શકિત રીતિ અલોપ,

કુનંપ-કલેશો ધરધરે...સુસંપ તો ધર કેક.

ઝૈરી શું આ બધી વાત સત્ય નથી? એક પતિવ્રત અને એક પુત્રવ્રત પાળનારા સીતા તથા શ્રી શમચંદ્રજીના સમય અજો નથી રહ્યાં. બાળવિધવાએ લાખો દેખાય છે. વાણીયા આઠાણુ-રી ઉચ્ચ કોમે

પૂર્વજોની પરમ પૂજનીમ પ્રાચીન પ્રણાલીઓ ઉપર પૂજો મૂકી પાશ્ચાત્ય ફેળવણી બધ પુનર્દગન કરી સુધારતી જાય છે. કંકુને દેવતાની કન્યાની આજ કાશળીઓ લેવ-ય છે. બાળકઓ ગેશુમાર ! તેમજ વૃદ્ધકઓ અર્થાત્ મહા સાથે મિલંગ-મધે પશુ અપાર ! પછી કળિયું જોર ! ને પાપતું પ્રાગ્લભ ! દિન પ્રતિ દિન વધતું જાય તો જોમાં શું આશ્ચર્ય ! કોનો દોષ ?

સતીઓ ક્યાંક ધતિદાસે, રહી છે નામની ઝાંખી,
શૂરા સમસેર બહારૂં...કસખી, સી રહ્યાં સખી.
અસલ ક્યાં છે ? નહલ નજરે બપહાં બોઈ ત્યાં બાસે,
દુઃખો આવે સુખન પાસે, દૂરીબનથી દૂરે નહાસે.

સન્નારી સગીઓ બ્યારે અમ, વજા, ને સૌભાગ્યદીન અવસ્થામાં ક્યાક ને કંમાજ બાસે છે, ત્યારે કુલટા, વેસ્વાઓ વિલાસ વૈભવમાં મસ્ત, સદાસૌભાગ્યવતી અને ધનિક કેવાધ તેને જન્મત વાહવાહી વધાવે છે. સત્તને રસ્તે આસનાર ઠોકર ખાય છે, બ્યારે અસત્તને થયે પળનાર હસતાં દેખાય છે. અર્થાત્ અત્યારે તો સર્વત્ર ! તું કહે ન કહે ! પરંતુ પૂણ્યવંતાનો પરાજય અને પાપીઓનોજ જય છે. જોજ થયે પમલાં બરવામાં ડહાપણ છે. હાલ તો રહેને શી અને શ્રેય જને જોજ ધ્યેય રાખવાથી મળી શકે એમ છે."

"તો રાખો ! હણીને સુઝે તે ખરું ! બાકી દુનિયાની આવી વિચિત્ર દલીલો અને હાખલા પ્રપાણે અનુકરણ કરવાની વાત તો કેવળ એક પાપ છપાવવાતું બંદાતું છે. બસે ને આલમ આખી ઉધે આગે દોરવાઈ પાપી અને અનર્થકારી કાં ન જને ! દુનિયા સારી દિવાળી

થક જક અવળું વર્તન કાં ન કરે । તદ્દપિ સજ્જન નો પોતાની સદ-
વૃત્તિઓથી નજ દૂરે તે નજ દૂરે. તમે ડહા રહો એટલેજ બસ

દ્રષ્ટાંત લેવું કોઈનું તો સદ્ગુણી લેવું,
દ્રષ્ટાંત દેવું કે ધવું તો જોધને દેવું.
હસવું ન હસતાં સાથ પથ રોતાં સહે રડવું,
લડવું ન નહાતા સાથ પથ સરખા લહેલડવું.

એક અશક્ત યુવાન બાળા ઉપર અભાવ્યાર કરવામાંજ ત્હારી
વીરતાની કિંમત અંકક જાય છે. વીરનું જીવણ શું ?

પ્રથમ અનળાઓનું : ક્ષણ કરવું,

ગૌ-જા હાથ પ્રતિપાળ બનવું.

બાળક, સ્ત્રી, અશક્ત અને નિઃશસ્ત્ર પર ધા ન કરવાં.

રણમાં રૂઢિરૂપિપાસુ કૂટાની મિથહસૂનિની,

અને અન્યવૈજા હયાળુ અને ક્ષમતાવાનની ભૂમિકા ભજવવી.

તગવાર કે બળ દાખવે ! તે શત્રુ સંભાળે,

શૂ-વીરતા બતલાવવાની રણ તણી વાટે.

ત્હારી કને શું દાખવે ? હું તો અમાગી નાર છું,

નિઃશસ્ત્ર, શક્તિહીન, કોમળ અંમ નિર્અધાર છું.

વળી શૂર હોય તો તો રક્ષામે આવી ધા કરે. ત્હારી માફક
દગો-પ્રપચ, -મી વિશ્વાસઘાત ન કરે."

"જતાં પછી દગો-પ્રપચ રમનાર કળાવાન અને યુક્તબાજ
મથુાય છે."

“અને એક ભેખે નેની મથુના ચોર તથા નામદેમાં પણ થાય છે. શૂરવીરતા તો રહામી છાતી ધર્માર્માં રહ્યગાય છે બાકી પાછળથી થા કરવો એ તો બાયલાનું કામ.”

“ધર્મરાજ યુધિષ્ઠરના “ નરો વા કુંજરો વા” ના વાક્યોનું સેવક આ સ્થળે કા-જ સાલ છે.”

“મહેટાં કરે એટલું બહુનું કરવું એવું કાણે કહ્યું ? દેવોને ભૂલ અને પાપ કરવાનો અધિકાર છે.”

“કારણ ?”

“તેએને તો લીલા કરી આ સૃષ્ટિ-શ્રવેને નિત્ય નિત્ય કંઈને કંઈ નવીનનવીન બતાવવાનું છે. એ તો દેવાંશી હતા શ્રીકૃષ્ણ જેવા એની સ્વાયમાં હતા બગારે તમો રહ્યાં એક અદ્ય-ધૃતિ-સમિતવાન પામર પ્રાણી બલા ! મહેં આગળ એક વાર નથી કહ્યું, કે દ્રષ્ટાંત લેવું તો કોઈ સદ્યુક્તનું ! દુર્ગત્યનું નહિ ! એવી દેવાંશી વિભૂતિ-જ્ઞાના વચન શ્રુતો પ્રમાણે વર્તવું. અર્થાત્ મહેટાં કહે એમ કંવું. કરે એમ નહિ !”

“કું શિવોદ” નો સિદ્ધાંત માનનાર મહેટા ન્હાનાનો ભેદ મથુનોજ નથી. સર્વ આત્મા સમાન છે. એટલે સૃષ્ટિના સદ્દ શ્રવેને એક સરખો અધિકાર છે.”

“મુર્ખ ! તો વિચાર ! તે, ખુદ ધર્મરાજને પણ નેમની એ ભૂલ માટે કુદ તી શિક્ષા થઇ હતી. તેમનો સત્ત્વના પ્રભાવે અધ્ધર રહેતો રથ, એક ઓં ન ચે ઉતર્યો હો.”

“બલે ! તેમ હો. અતરની અજિલાયા જે અમૃતનો ખાસો ! તે હસ્તગત કરી એક વાર મુખમાં ઠાલવા. પછી બલે શ્રુતું થાય !”

“પરંતુ એ અભિલાષા અમનના પાલાની નથી, પરંતુ મ્હેતાના આજ્ઞાની છે. જોને તું અમૃત દેખી તેનું પાન કરવા લોભાવ છે, તેને બરાબર જો ! કામાંધ ! વિષયના વાણાને હૃદય-અમનના દ. -સર્વથી દૂર કરી પ્રકાશ પાડ. તેમાં નિહાળ. એમાં તો હળાહળ ઝેર ભરેલું છે.”

“અમે તેમ હો ! કું જો છું. તે છું. અને તેજ સ્થિતિમાં અવસેષ જીવન-કાળની સમાપ્તિ કરવા વિચાર રાખું છું. હવે પક્ષાવાની બરફ કે ઇન્દ્રા મ્હેને મુદ્દલ જણાતી નથી. પ્રતિજ્ઞાની પૂર્ણાદ્રિતિ થયીજ નોંધજો. ઝૈરી ! જો સાંજળ ! જ્યારે મ્હારા પિતાશ્રી મરણકાળે ઉપર હતા, ત્યારે તેમનો ન્હી જતો જીવ આ સંસારના ક્ષણિક માયા અને વૈર-મંથનમાંથી છૂટો કરવા મ્હેં એક ભયંકર પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી. પિતાની આરા પાળવી એ પુત્રનો પરમ ધર્મ અણી મ્હેં તે આજ પર્યંત નિભાવી છે. છેવટ સુધી નિભાવવા વિચાર છે.”

“પ્રતિજ્ઞા ! એવી બીજી પ્રતિજ્ઞા તે શી ?”

“ત્હારા દહતું પુત્ર ! તેના સાને પેઢીનું નિકંદન ! જીવતાં લગી બ્હારવટીયું એકલું.”

“પરંતુ કંઈ કારણ ?”

“એ બધું મૂઠું અને કરણ છે. કેવળ એટલુંજ વાક રાખ કે તું, કું, અને પ્રત્યેક પોતપોતાની કંચ્છીનાંજ ફોલા ભોગવી રહ્યા છે. મ્હારી અર્ધો પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ થઈ ગઈ છે. અર્ધોનાં તું એક બાજી હતી. તે ત્હારા વડે પૂર્ણ કરવા ઇન્દ્રા રાખું છું.”

“પરંતુ પિતા, પ્રપિતાની જૂઠ્ઠને માટે લેના પુત્ર પુત્રીને વેઠવું પડે, એ ક્યાંનો ન્યાય ?”

“આખી દુનિ-ને. એમ મ્હારા પિતાની ભૂલથી આવી પ્રતિજ્ઞા કરી કે આ દશ ભોગવી રહો છું, તેવુંજ ત્હારં અને તમામનું સમજ.”

“તો શું મ્હારો અહીંથી છૂટકારો નહિ થશે ?”

“મુશ્કવત્તને છેડી, ભૂલી, મ્હને મ્હાવાનું અંતઃકરણપૂર્વક વચન આપે તો !”

“હરી એની એજ વાત ! ત્રિપાંચ ! એ તો કદાપી નહિ બને.”

“તો પણ મુક્તિની આશા પણ ફેાગડ ! આકાશકુસુમવદ્ બાજનું સ્થાન વૈર લેશે. પ્રેમમય આજો, પ્રાણહારક ત્રિપાંચતામાં પથારી જે કામ સ્નેહ, અને સમજવટથી નથી બન્યું, તે શક્તિ અને બળાકાર કરી બતાવશે.”

“તો શું તું જેરજીવનથી મ્હારં શિળવચન લૂટશે.”

“હા ! જે તું સીધી રીતે નહિ સમજે તો !”

“તો શું પ્રથમ—અખિત સૈન્દર્ય અને સ્વરૂપ જેવી દિવ્ય વસ્તુ સુન્દરીએને સાગર—નીંમના જેટલીજ ભયંકર છે ! એા પરમાત્મન ! જે એમજ હોય તો મ્હારે એ નથી જેમણું.”

“તો શું તું ત્હુખી થવા અને યુવાને બદલે વૃદ્ધાવસ્થા જેવવવા મ્હાય છે !”

“હા ! જે સ્વરૂપ અને સૈન્દર્ય શિળવચનથીજ હોય તો એથી હપરોત્તમે અત્યુત્તમ.”

“તો તેમજ થશે ! તને જે જેમજ છે, તે જરૂર મળી રહેશે. મ્હારા કેદખાનાની કોટડી તને મળતી અને અણમતી બંને વસ્તુ અપવશે. અભારે શિળવચન ! પાછળથી હાંબીતર કેદખાનું સેવક ફરેપ અને ઘૂંધે-કાચ !”

પુષ્પધન્વાના કોમળ કુસુમ-શરોના પ્રદારોથી વિધાયેા બદમાશ
પોતાના હૃદયારેખને ન રોકી શકવાથી હવે બાળને ભેટવા દેકરે.
કોમળ કદમ-પૃક્ષ સમાન ચરચર ધ્રુવતી ગારી હવે શિખરુ દક્ષિણે!
એક પણ ઉગમ ન જોવાથી મનરાષ મધ

“ભીમા !” બદમાશ પુનઃ મારી

તેજ વેળા ભીમાને બદલે એક પીળોજ માથુસ તે બદમાશની
પાસે આવ્યો.

“આગા.”

“ભીમે ક્યાં ગયો છે ?”

“એમની તમિયત એકાએક જમડી આવી છે.”

“તું કાણુ ?”

“હું થોડા દિવસ થયા એમનો મદમાન છું. એમણે મને
આપને ઠહી નોકરી અપાવવાનું વચન આપી રાખ્યો છે, પરંતુ એમને
નવનશ ન મળતી હોવાથી એ વાત અટકેલી છે. અવારે એમનાજ
કેવાથી હું આપને એમની નરમ પ્રકૃતિના સમાચાર કેવા આવ્યો હતો.”

“હેલાં તો બદમાશને આ નવીન માથુસ ઉપર શંકા આવી. પરંતુ
શંકાનું સમાધાન સત્વરજ કરવાના ઉદ્દેશથી તેણે તેને કહ્યું. “તારાં
નામ ?”

“દેવપ્રસાદ !”

“વાર ! દેવપ્રસાદ ! મહેં તન નોકરીમાં રાખ્યો. ત્યાસ હવે
આ હોકરીના કાથ પગ સજ્જડ આવી છે.”

અંતરતા દીથે દેવપ્રસાદ દોરડું લઇ આગળ વધ્યો. પરપુરપનો
પોતાને સ્પર્શ થયે, અને લજ્જા લુંટારી, એ વિચારે ગૌરી-અકાએક
એહાશ થઇ મધ. અંતરતા દીથે સ્વામીનો આ નિર્દય હુકમ શિર અઢારવા

આતરજ દેવપ્રભાદે ગૌરીના હાથ પમ ઢીલા બાંધી દીધા.

તે પછી ગદમાશની આગ્રાનુસાર દેવપ્રભાદે બદ્ધ એવી ગૌરીના વસ્ત્રક્રમણ ઉપર પાણી છાંટી તેન શુદ્ધિમાં આણી. પછી તેને હભી કરવામાં આવી પોતાના હાથનો આપખો દેવપ્રસાદના હાથમાં આપતાં તે પાપાણુક થી દુષ્ટ બોદ્યા.

“દેવા ! એ જ્યાં સુધી મ્હારી ઇચ્છા સુખળ વર્તવા ના પાડી, પોતાના ટેખમાં મકકમ રહે ત્યાં સુધી એને ફટાવ.”

નિર્દય આગ્રા થઇ ચૂકી દેવાએ આપખો હઠખાને હૈયે હાથમાં લીધો. ગૌરી થર થર કંપી રહી હતી. હૃદય આત્મરક્ષણ અને ગૌરી પોતે શિયળ રક્ષણનો આર્ગ શોધી રહ્યા હતાં. આખરે વાતને અણી ઉપર આવેલી જોતાં જૌરીએ દેહદાન ઇષ્ટને, પ્રાણ વિમર્જન કરીને પશુ શિયળ ધર્મ સંજળવ પ્રદ નિશ્ચય કર્યો. કુદરતે એને એના આ કાર્યમાં સહ આપ્યો.

ઢીલું હાથતં બંધન તેણે બળ કરી છોડી નાંખ્યું તેણે દેવપ્રસાદના કમરપટામાંથી ટાર ખેંચી કઢી પોતાના હાથમાં લીધી. જ્યાં દેવપ્રસાદે હાથમાં આપખો લઇ “તૈયાર” શબ્દ કર્યો. લાંબ તેણે તે પોતાના મર્મરથાનમાં ઘોચી દીધી.

“મારના ત્રસે કદાચ ધૈર્ય ખૂટે ! અને પાપ-પંકમાં પમ ચૂકી પડું !” એવી ગૌરીને ખાસ્તી હોવાથી જ એણે આ અનિમ આપખાતને ઉપાય અમલમાં મૂક્યો. “અસોસ ! મ્હોત પણ મ્હારે માટે નથી.” આ તેના ઇંદજી શબ્દો હતા.

કમર કોઇને જતો નથી, અને ગયો સાંભળ્યોયે નથી. ગૌરીની જીવનદોરી હજી લાખી હતી. પોતાના કમરપટામાંથી ગૌરીએ જે

પણે કઠાર કાઢી તેજ પણે દેવપ્રસાદ ચેતી ગયો હતો અને તેનેજ લઇને તેણે ગૈરીની હાથ હાથને વધિ તે પહેલાં પકડી લીધી. પરંતુ જરા મોડું થયું હતું વડી થઇ જતાં ખબા આમળ આસરે ા ઇચ્છા ઉડા લાલાખી ગયો. રક્ત-વહન થવાથી ગૈરી બેશુદ્ધ બની પટકાઇ પડી.

“ઠીક કર્યું. દેવા !” બદમાશે ગૈરીને ધરતા બચાવી લીધી તે બદલ દેવપ્રસાદને કાળાથી આપી.

“અને તે નહિ કે તમારે માટે ! તમારી વિધવ-વાસના સંતોષવા આતર !”

“તો ?”

“આ યુધ્ધવંતને પોતાને માટે !

નિરાધાર આ બાલ પર...તૂક્યો છે બગવાન,

દગ્ગબાળ છું ફુટ પર...ઝડ્યો છે જો રામ.

બાલકા ! બોલવામાંજ શૂરો છે. “જાન્યા મેલ વરસે ના ! બસતા ફેતરા કરડે ના !

વીર કદી વીરત્વના ફૂંકે ન બચ્ચા ભેલ,

નાર કને તલવાર સી ! મુખે ચોપડ મેલ,

અધૂરો ધડાજ વધારે છલકાલ છે

શૂરવીર જો હોય તો ..બર બાગીચાથી બાથ,

શાને પહાડુર ? બાપલો...જે ઝૂંજે સી-માથ.

સાચો રજપૂત—સત તો ગાજે રણમેદાન,

રહામી છાતીએ મરી...મરવાં દઇ દે પ્રાણ.

હાથના કર્ચાજ હોયે વાઝાં ! તહારીજ જાણુક ને તહારોજ હવે વાંસો. છું જાતેજ ફસાયો ! જે તહેં બનાવ્યો ફાંસો !”

“શું હવે ? દેવપ્રસાદના વેશમાં ?”

“હા ! જોળખાણ પડે છે ?”

“ઝારા નાથ !” પડી પડી ગૌરી બેઠી.

“હા દેવી !” જમીનપર પડેલ રક્તથી રંગાયેલ પ્રિયાના અધરેણુ જૂમતો હવે બેસ્યો.

“શું દેવો ?” લાલનો એકકો બેસ્યો.

“ના ! દેવોનો પ્રતિ દેવો.”

એમ કંતાંજ હાથ માંહેની ચાણુકનો માર બદમાશની પીઠ ઉપર જળભાવેલો હવેએ સર કર્યો. જમીન ઉપર પડેલી ગૌરી અશક્તિ છતાં માંડ માંડ બળપૂર્વક બેઠી...“જો...જો...ઓ વિષવાંધ !

સતીના આપ લાગે છે ! વિષથી ! એ વાત નહિ યોટી,
સતી-રહાને સદા તેવાર છે ! જો ઇશ્વરી સ્પેટી.”

પ્રકરણ:-૧૧ મું.

“વારધોષિતા કે વિશુદ્ધચરિતા ?”

મંદી જગ્યામાં ઉત્તી મદુ શાકમાણ ખાત્ર છે,
જનની-જઠર મેલી જગ્યાથી છવ-જન્નો આવ છે.
મળ મૂત્ર પણ ગો-માતના કેવાં પવિત્ર મનાવ છે,
મંદા છતાં ઘંઘા-જ્યોના આર્ચમન લેવાય છે.
રત્નનાર ગમમણ તણા ડાકુ હતા એ વાદિનકી,
સુરદાસને સદ્બોધ-દા ચિન્તામણી વેશના હતી.

હરી ! મહંને મહંને ધરની વાત કરી છે. પરંતુ તહને ને વીન-ભૂગર જું પડીમાંથી ઉચકી ગયો, તે પછી તહરં શું થયું ? મહંને મહંને જોટલે સુખી વાત કરી પછી અધૂરી મૂકી હતી.”

“તેમાની થોડી કું તમને કહું !” હવે જોલ્યો. ‘સુન્દરી બહેનની છ માસની જાળકી જોગને મહંને ઉચેરી બાર વર્ષની કરી. અચાનક નેજો અંધ થવા. અને તેને લાઇ તેમજ જોરીને મહાગ સાથે પર-જીવી સુખી કરવાનો વિચાર કર્યો જોકે રાત્રી લગનને માટે નકકી થઇ. પરંતુ તેજ રાત્રે જોરીને લાલનો એકકો મહાર વેશ, ફગો કરી પરજી ગયો. જેના હજુ પનો નથી.”

“તો શું મહારી પુત્રો શત્રુના કેદખાનામાં હજુ જીવે છે ?” સુન્દરી અશ્રુભિની આંખે જોલી.

“હા.” પરંતુ સુન્દરી ! તે પહેલાં હવે તું મહંને તહારા જીવન ઇતિહાસથી જાણીતો કરા આવી અધમ રિધતિને તુ કેમ પ્રાપ્ત થયું ?”

“સાંભળો...”

❦ હરિગીત. ❦

આ રેશમી રમાલ કું એ વખત હા ! શું થતી હતી,
જાડીલી મહારી જાળકી જર ઉંધમાં સતી હતી.

આવ્યો અચાનક હાં અરિ મુજને ઉપાડી લઇ ગયો,
લાવણ્ય મ્હારું જોઇ અડિતૂર મ્હારામાં થયો.
આ નગ્રમાં, આ સ્થાનમાં, રે'તી હતી વારંગના,
સોંપી મ્હને ! સમગ્રવવા અકસોસ ! એના હાથમાં.

બહુ બહુ મનાવી પરણુવા, એ પાપીએ મુજને તહીં,
પણ મ્હેં જરાયે ધ્યાન એના બોલ પર દીધું નહીં.
કે.ધે ભરાયો કારમો ! એ એકલા મ્હારા પંરે,
• • વરતાવીઓ હા ! કે'ર ! તમને વાત એ શું કહું અરે ?

બેમાન થઇ હું મારથી જ્યારે ખુશી આ આંખ બે,
તવ બોંવરામાં કેહ ! જોઇ બંદીની મુજ જાતને.
દિનરાત રોતી અમામિની ..એથી બીજું હું શું કરું ?
મરવા બહુ ઇચ્છા થતી, પણ બંદીની શાયા મરું ?
વેશ્યા વિનોદા દુષ્ટની રાખેલ આરાળુ હતી,
સગી ગણીને જ્ઞેન...એ બહુ વ્હાલ મમ પર રાખતી.

અને આખરે મ્હારીજ વિનંતીથી એણે “લાલના એકકાને”
પૈસાની લાલચે લલચાવી મ્હને રૂ. એ હજારે વેચાતી લીધી. પરન્તુ
તે પણ એક ભયંકર સર્ત.

“ શી ? ”

“વેશ્યા જની મ્હારે અરે ! ગાવું, બગવું, નાચવું,
પણ એક સર્તે શિયળ સાથે ધર્મ-બ્રષ્ટ નહિ ચવું.
શૃંગાર, બોલો, ચાલ, -સધળું રાખવું વેશ્યા સમું,
એવી ભયંકર સર્તથી બંધાઇ મુકિત પામી હું.”

“વાઈ પછી શું થયું ?”

“કુદરત તણો એ કોણ ! શા તો ભાગ્યની લીલા કહે,
વેશ્યા વિનોદાએ ગ્રહો સત્પંથ એ પરલોકનો.
થોડા દિવસ વેઠી ખીભારી...પ્રાણ એ ત્યાગી ગઈ,
એની બધી સંપત્તિની સ્વામીની હું રહેજે થઈ.

અને તે પછી...આજ પર્વત...

વેશ્યા જીવન ગાળ્યું તથાપી...ધર્મ હું ચૂકી નથી,
એકજ પાતવતની પ્રતિજ્ઞા આજ પણ ચૂકી નથી.

અને એ મહારા જાતિઅનુભવ ઉપરથી હું સમાજને છાતી ઠોકીને
કહી શકું છું, કે:—

વેશ્યા છતાં ઇચ્છે થતા આદર્શવારી થઈ શકે,
જલકમલવત્ સંસારમાં રોડે સતી ચે રહી શકે.
નિજ શિષ્યવધન સંરક્ષણે જો આજ, સંરક્ષણ શકે,
વેશ્યા છતાં દેવી તર્કિક વિશ્વમાં પૂજર્થ શકે.
વ્યવસાય આધિકા ઉપર...સુખશાન નિજ ચલાવી શકે,
દ્રષ્ટાંત આખા વિશ્વની વારાંગનાને દઈ શકે.

આજ પર્વત મ્હેં મહારી પુત્રી, મહાંત તેમજ આપની તપાસ
કરવામાં પછી કયાંય શાખી નથી. પરંતુ એકકાના અહીં હમેશના
આગમનને તથા તેના દુષ્ટા જસસેને લઈને, ઘણી વાર પકડાઈ
બંધ બચમાં આવી પડતી. આખરે જ્યારે આપનો પનો ન લાગ્યો,
ત્યારે હારી. “દેવને બરોસે” હાથ ચૂકી હું શાંત થઈ બેઠી. તે પછી
મ્હેં મહાર ધ્યાન એકકાને મહારા રૂપ સૌન્દર્યમાં આજી, તેનીજ

મારફતે તમારી સેવ કરાવવાના નિશ્ચય પ્રતિ જમાવ્યું. નાથ ! થોડાજ દિવસ ઉપર તેણે મહારા ઉપર વિશ્વાસ રાખી સ્વમુખે એક નૂતન બાળા પોતાનો શીકાર થઇ છે. એ વાત મને જણાવી છે. મહારી દ્વંદ્વ ઇચ્છાથી એણે મને તેને જતાવવા હા પાડી છે. બનતા સુધી આજેજ હું એને જોવા જઇશ. બનશે તો તે અમાગી બાળાને બચાવવા જાગ્રસ સિની ચઇશ.”

“અને એજ મહારી પ્રાણેશરી ! તમા તમારી પુત્રા ગૌરી !”

“શું મહારી ગૌરી ?” સુંદરી બોલી પડી.

“હા. હવે તમે ! હું કહું એમ કરો. આજ રાત્રે એ એકકોઠા જમારે અહીં આવે, ત્યારે તમારે એને પુછળ મધ પાછ બેભાન બનાવી, પછી એ બાળાને જોવા આવવાની વાત કાઢવી. અને એ હા પાડે, એટલે વચ્ચે જાલસાને બહાને સુંમાર-ખંડમાં આવી મને કેવું.”

“પછી !”

“હું તમારે વેશે એની સાથે જઇ, સુકિત પ્રસુકિતથી આપની પુત્રીને છોડાવી લાવીશ.”

સાસુ સસરા, જમાઇની આ ચાલડી ઉપર ખુશખુશ થઇ ગયા. તે પછી સુંદરલાલે પોતાની પવિત્ર પત્નીને પૂછ્યું.

“લારે ! ત્હેં ! મહારી અપેક્ષ સુદ્રિકા આ સુજવંતને શા માટે આપેલી ?”

“અણુજનકમાં ! ઉતાવળમાં ! અને ભૂલમાં ! પાછળથી જમારે મ્હેં મહારી એ ભૂલ જોઇ, ત્યારે મને બહુ લાગ્યું હતું. રમણની લાલચે મ્હેં વીંટી મુમાવી હતી.”

એટલામાં દાર ઠોકાયું. સુંદરીએ લાલના એકડાના આગમનનું સ્થન સર્વેને કયું સસરો-જમાઇ બને છુપાઇ ગયા. સુંદરી ઉદ્ધે વેશ્યા વિલાસિકાએ તે પછી હસતા હસતા રહ્યામાં જઈ દાર ખોદ્યા. લાલના એકડાના પનોતાં પગલાં થયાં.

આજે વિકાસિકાના હાવ, બાવ અને નખરાં નિત્ય કરતાં નવીનજ હતાં એકાને પોતાના રૂપ-નિધિમાં અંધ બનવવા તેણે નયન શરોના ત્રિ કટાક્ષ-પ્રહારો એક પછી એક છોડવા માંડ્યા. સુરાહીતી પ્યાલીઓ વારંવાર ભરાઇ ખાલી થવા લાગી. છેવટે વીર લૂગાર છતાં લાલનો એકડો પોતાની શક્તિ તથા શુદ્ધ ખોષ મદનના ઘેને ઘેરાયો, અને લથડીયા ખાનો ઉભો થયો. અરેખર !

સતી સરદારણા ! હાર્ગી ! રમી જુમાર ! દારમાં,
મુકી સુસ્તાનની સાથે જરતમાં પડેન ! દારમાં.
લખ્યું મુળરાજને નામે...નિશામાં રાજ સામ તે !
ગુમાવી સસ્તનત ક્ષત્રિય, મોગલ વીર રબપૂતે.
કપાયાં બાદવો કોટી બની ગુસ્તાન દારમાં,
ગુમાવ્યા પ્રણી પીવામાં હળાહળ તુલ્ય દારમાં.

વેશ્યા, મદિતા અને જુમાર એ ત્રિપૂટીમાં સપડાનાર હજારો શૂરવીર, ધીર, સ્વશિષ્ય ગુમાવ્યાં છે.

લાલનો એકડો પણ વેશ્યા અને દારના તાનમાં ડોલવા લાગ્યો. એટલે ધીરે રહી વિલાસિકાએ પોતાની ધારેલી ઇચ્છા વ્યક્ત કરી. રંગમાં આવેલા એકડાએ હા...પાડી, અને ‘‘ ઉમા રહો ! હું વસ્ત્ર બદલી આવી. ’’ કહી વિલાસિકા હર્ષભેર શૃંગારાલયમાં મગ્ન.

થોડી વારે ડોટકડીવ દવે વિલાસિકાને વેશ ત્યાં આવ્યો.

“આલો.”

આમળ પાછળનો વિચાર ક્યાં વિના વિલાસિકાને લઈ લાડનો એકેકે પોતાની બેઠી ગુફામાં આવી રહ્યો. મધના ઘેનમાં મસ્ત એવો તે મોડી રાત્રી થવાથી જતાંની સાથે ધસધસાટ થોડવા પડ્યો. આ બાબુ વિલાસિકા-વેશી ગુણુવંતને શોધ કરતાં કરતાં એક એકાનાં એવકનો પોશાક હાથ લાગ્યો. પોતાની સાથે આણેશો ડિટેક્ટીવ પોશાક વિલાસિકાના સ્ત્રી-વેશ ઉપર પડેલો પારણુ કરી પછી તેની ઉપર તે હાથમાં આવેલો વીં-વેશ પારણુ કર્યો. હવે તે એક એકાનો સરહાર ન હોય ! એમ દેખાવા લાગ્યો.

વાંચક ! વાદ્યોપિતા વિશુદ્ધચરિતા રહી શકે છે, તે માટે વિલાસિકાનું દૃષ્ટાંત નથી પૂરતું !

રહવાર પડી. એકકાને વિલાસિકા સાંભરી, પોતાના મણુસીને તેની શોધ કરવાનું કહી તે ગૌરીના કેદખાના પ્રતિ વળ્યો. ત્યાં દેવપ્રસાદ નામધારી હવેએ ગૌરને કેવી રીતે બચાવી, પોતાનો ડિટેક્ટીવ વેશ પલટી બતાવ્યો, એ બધું આપણે વાંચ્યું. હવે એકએ કે દેવના હાથમાં એકકો સપડાયો કે નહિ ?”

પ્રકરણ:-૧૨ મું.

“સ્ત્રી-વેશ સાર્થક.”

અમળ શા બહુઓ એવાં સ્ત્રીઓના રૂપમાં જોયા ?
ચૂકમાં નિજ ધર્મ, નીતિ ને...પણમાં પ્રાણુ પણુ જોયા.

નનન કરતી ગોળી પિસ્તોલમાંથી છૂટી. લાલનો એકકો ડિટેક્ટીવ દવેના ચાપખાના મારથી તથા હાથથી ઉમરી ગયો. આલાક દવે પણ વખત વિચારી કેમ જાણે પોતે હાથલ ન થયો હોય ! એમ ઢોંગ કરી હાવ-ભાવ સાથે પેટે હાથદબ્બાની ઉપર ઉપે મોઢે પડ્યો. “ઓહ્...આ...”

“ભીમા ! તું ક્યારે આવ્યો ?” એકકોએ પોતાના ગોળી છોડનાર શૂંઘીર સેવક તરફ હર્ષપૂર્વક ફરી સવાલ કર્યો.

“હમણાંજ. આપને એક અમલના સમાચાર જણાવવા હું આ તરફ એકાએક આવી રહ્યો હતો.”

“તો ચોડી વાર ઉપર મહેં તને ખુબ મારી હતી, ત્યારે તું ક્યાં ગયો હતો ? કે ન આવ્યો ?”

“આપેજ મહેં પાછળથી વેશ્યા વિલાસીકાને શોધી લાવવા કાંઈ હવેને ?”

“હા ! બરાબર ! હું જ બૂલ્યો.”

પાછળથી પોતાને વેશ્યા વિલાસીકા સાંભરતાંજ એકકોએ હીમાને તેને શોધી ગૈરીના કેદખાના આગળ લઇ આવવા દરમ્યાન હવે. અને પોતે ગૈરીને મનાવવા જતાં ડિટેક્ટીવ દવેના હાથમાં સપડાયો હતો. પરંતુ વિલાસીકાને શોધવામાં નિષ્ફળતા પ્રાપ્ત કરનાર હીમા જણીને વખતેજ આ સ્નાન-સાચાર (અશુભ) સ્વામીને જણાવવા આવી લાગ્યો, અને દવે ઉપર પિસ્તોલનો ખેદારી એકકોને ઉમરી લાધી.

“હીમા ! કહે તારા અમલના સમાચાર શા છે ?”

“આપણી સાથે જો રમાયો છે, વેશ્યા વિલાસીકા અહીં નથી.”

“શું ? નથી ? કાલ રાત્રે તો તે ખારી સાથે અહીં આવી હતી !” એકઠાની આંખો એટલું બેલતાં રાત્રી થઇ ગઇ.

“નહિ ! આપ ! છુલો છો. કલમ આ વેશધારીનુંજ એ કાવતું કેમ ન હોય !” લીલાએ પાસે ખડેલા દેવે પ્રતિ આંખળ કરી કહ્યું.

“એમ બનવું અસંભવ છે. વાર !” તે વિલાસીકાને પોતાને મોકલે બધ તપાસ કરી !”

“હ...ના.”

“તો જો સાંભળ ! આ છેકરી તમા ડીટેક્ટીવ બંને ધામણ કરેલા છે. તેમને પાટા બાંધી તુ તેમની યોગ્ય સંભાળ રાખ. હું હમણાંજ વિલાસીકાને મોકલે બધ આવું છું.”

“જેવી આશા.”

હમણ કેદીઓની સોંપણ પોતાના શુરવીર અને વિશ્વાસુ સરદાર બીમાને કરી એકઠો નિર્ભયપણે વિલાસીકાને સાં જવા ચાલતો થયો. બીમા બેરીના જખમ ઉપર પાટો બાંધવાના કાર્યમાં રોકાયો. જે દરમિયાન આસાક દેવેએ શું કર્યું ? પોતાની તરફ બીમાની પૂંઠ હતી, એટલે ધીરથી તે ઉઠયો. પોતાનો ડીટેક્ટીવનો પેશાક તેણે ઉતારી નાખ્યો. પેશા પ્રથમના પેશાકના પેશાકની ઉપર તે પેશાક પાથરી, તેણે કેમ જણે હજી કેદી અને ધામણદેવેજ સતેસોજ ન હોય ! એવો દેખાવ કર્યો. હવે તે વેશના વિલાસીકાના મુળ વેશમાં હતો. અબ્બ-વસ્ત અને ચુંચાવલો સી-વેશ ઠીક કરી તેણે પાછળથી આવી પ્રશ્ન કર્યો.

“કેમ શું કરી રહ્યા છો ? લીલા !” દેવેએ વિલાસીકાના વેશમાં લીલાની બરાબર પાછળ આવી પૂછ્યું.”

લીલાએ જો કે વિલાસીકાને નાખતી ઝાળખરો હતો, છતાં તેને વિલાસીકાની સાથે જોડેએ તેવો વધારે પ્રમાણમાં પરિચય હજી

પડ્યો ન હતો. મુખમુદ્રાના કે વચના બારીક ફરફારે તેના હૃદયમાં શંકા ઉદ્ભવી. પાટા બંધાઇ રહ્યો હતો, અને ગૌરી પણ હવે જરા જરા બાનમાં આવી હતી.

“પધારો ! પધારો ! તમે ક્યાં ગયાં હતા ? અત્યારે એકાએક કંઈ અહીં આવી અટક્યા ?”

“હારા સરદાર સાહેબની સ્વારી ક્યાં છે ?”

‘હું અને તેઓ તમને શોધી શોધીને ચાકી ગયા, છતાં જ્યારે તમારો પત્રો ન લાગ્યો, ત્યારે તેઓ જાને તમારે મથાને ગયા છે.”

“એમ ! ત્યારે તો હાંસી ! તું જલ્દી જઈ તેમને અહીં તેડી લાવ. તેઓ હજી થોડેજ પહોંચ્યા હશે.”

“પરંતુ આ મહીએને સાચવે કાણ ?”

“હારા પિસ્તોલ તું મ્હને આપતો જા ! હું અહીં રોકાઉં છું. એટલામાં તું જલ્દી જા ! અને તેમને અહીં તેડી લાવ. જે તારા એ કાર્ય બાલ આ ધનમ.”

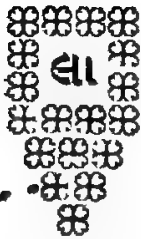
લેખો હાંસી શેઠની રાખેલી વેશ્યાનો પોતાની ઉપર પ્રેમ ઉતારે, એ આશાથી. અને પાંચ રૂપીયા મલ્યાથી રાજી રાજી થઈ આગળ પાછાંને લાંબો ટુંકો વિચાર કર્યા વિના દેડ્યો. એટલું તો સત્ય છે કે “જાત તેવી બાત.” આખરે મૂર્ખ અને એક શબ્દની બુદ્ધિ ને કેટલી ? ટુંકીજ !

હાંસીના ગયા પછી તુર્તજ વિલાસીકાએ પાછો પોતાનો ડિટેક્ટીવનો પોશાક પહેરી લીધો. ચતુર્ધથી સ્ત્રી વેશ સાર્થક ! કરી ડિટેક્ટીવ દ્વે એકકાને તેજ તેના નોકર હાંસીને જાનેને બનાવી પોતાને માથે લાંબેલું કામ, (“ગૌરીને છોડાવવાનું.”) પાર પાડી વિલાસીકાને મથાને જવા નિકળ્યો.

પ્રકરણ:-૧૩ મું.

“ ગિરફતાર. ”

લના એકકાને અર્થાત પોતાના શકને અર્ધ રસ્તે દોડીને
પકડવામાં ફાવેલો બીમા મહા મહેનતે શ્વાસભર બોલ્યો,

“પા...હા ચાલો ! વિલાસીકા લાં આવી પહોંચી છે.”

“ક્યાં ?”

“કેદખાનામાં.”

“બીમા ! આ તું શું બોલે છે ! એ ક્યાંથી આવી ?”

“તે મહેન શું માલમ ?”

“તું જાનમાં તો બોલે છે ને ?”

“તો શુ આપ મહેન ઘેનમાં સમજો હો ? અરે ! મહે એને
બરાબર જોઇ છે, એટલુંજ નહિ, પરંતુ તેની સાથે વાત પણ કરી છે.”

“અને આપણા કેદીઓ !”

“તે હાલ તેનેજ કપડો સોંપી આવ્યો છું.”

“અહિસોસ !” એકકાએ કપડો કર પ્રહાર કર્યો.

“કેમ ? આટલી દીક્ગીરીનું કંઈ કારણ ?”

“બીમા ! બીમા ! તું મહેન શું પૂછે છે ? અણી ઉપર આવેલી
ખાજ હારા હાથે બમડી મધ.

મ્હોટી હા ! મૂર્ખાઇ કરી...જોયો જ્યનો દાવ,
વામાના વિશ્વાસ પર વીરા ! ખત્તા ખાવ
છે બળ, પણ યુદ્ધિ નથી, નથી અતુરાધ-અસ.
સત્ય કહ્યું ! સૈના વીતે ! કામ બને ના હંસ.

બીમા ! તું આઠલા વર્ષે મ્હારી સાથે રહ્યો, છતાં ત્હારામાં અકાશનો અંશ સરખોયે ન આવ્યો. ત્હને ભોળવી જવામાં આખરે હુસ્મન ફાળ્યો.

જીતાયો સર થયો ફિલ્લો ! ગુમાવ્યો રહેજને માટે,
ફસાયો, ફેચરી છટક્યો ! રહ્યો ક્યાં નાર-વિશ્વાસે ?
ગુમાવ્યાં દાવ આવેલા, જમાડી જીતતી બાજી,
તરી સિન્ધુ અખિલ ! આખર ફુલ્યો ખામોચીએ પાજી !

અફસોસ ! હું તો ત્હને મ્હારા જેવોજ યુકિતખાજ જાણતો હતો, પરંતુ આજેજ મ્હારી જે બૂલ મ્હેં જોષ છે. ત્હારામાં ખબ છે, પરંતુ તેના છટ્ટા બાજે યુદ્ધ કે કળ નથી."

"પણ મયું છે શું ? તે તો કંઈ સમજવરો ?"

"શું સમજવું ? બોલ ! આવનાર વ્યક્તિ વેસ્થા વિશાસીકાજ હતી, જેની તું શું ખાત્રી આપી શકે છે ?"

"મ્હોટે બાજે એ...એજ હતી." ખંચાતા દીસે બીમાએ જવાબ વાળ્યો.

"એજ ન બોલ ! પુરતી ખાત્રી વિના એક અજખાના વચન ઉપર વિશ્વાસ રાખી તું મ્હામહેનતે સપડાયલા બે ભયંકર શિકારોને છોડી આવ્યો. સાથે સાથે મ્હોતને પણ આમંત્રી લાવ્યો."

"પણ મ્હેલાં ત્યાં તો ચાલો. નજરે જોયા મ્હેલાં ગમે તેટલું બોલવું નકામું છે."

"બીમા ! હજુ ત્હને ! ત્હારા આ માલિકની જખાન અને કસપના ઉપર અવિશ્વાસ દોષ તો ચાલ, અને નજરોનજર જો ! કે શિકાર સહીસલામત નથી."

બને કેદખાના આગળ આવ્યા. કેદખાનાના દાર ખુલ્લા પડેલા હતા. સાં વિદ્યાસિકા, ગૌરી, કે હવે કોમળ નહે'તું. બીમાના મોઢાનું મર હતરી ગયું. તેને શૂરાતન પ્રેરવા એકકો બોલ્યો.

“કેમ બીમા ! જોયું ? મહારા શબ્દોના સત્યપણાની ખાત્રી થઈ ?”

“હા થઈ ! ઠોકર જખરી ખાધી.”

“ફિકર નહિ ! ઠોકર ખાધી તો હવે ફરી યાદ રાખજો. આવેલી નામોશી ત્હારી સમશીરથી ધોષ નાખજો.”

“પ્રભુ ! ફરમાવો ! બીમાને લાયકનું કામ ફરમાવો ! અને પછી જુઓ કે બીમો પોતાની આ ભર્મકર બલનો બદલો કેવો વાળી આપે છે.”

“એમ તો શું વફાદાર બીમો છટકેલા શિકારને પાછા પંઝામાં સપડાવવા ફાવશે ?”

“જેશક !

સમશીર આ સોગન લઈ ખુલ્લી કરે' છું આનથી,

મોઢી વફાદારી ગણી છે, ને ગણું છું જનથી.

લઈ છું પ્રતિજ્ઞા માર્મ મહારે માઠ છે મપદાનનો,

સોદો કરો છું કે હવેના જન સાથે જનનો.

ક્યાં એ નહિ ? ક્યાં કું નહિ ! બસ એકનું આવી જનું,

અવલોકશો ! નકકી તમે ! આજે મરેલું અવનવું.

ક્યાં તો આજે આપણો કનુ આ દુનિયા ઉપર નહિ, ક્યાં તો આ સ્વામીભક્ત બીમાના તન બદનમાં એતન નહિ. જેમાંનું એક તો અવસ્થ ?

અવિચળ જે મેરે ! મળે ! પદ્મે રવિ ને સોમ,

અવની આકાશી જઈ, ગમન પધારે ભોમ.

સતી લૂંટાવે શિમળને.....વેસ્યાઓ પૂજાય,

મંદીર ને મસ્જિદમાં અનાચાર ઉભરાય.

કુસટાઓના ધર વિષે હરિ-કથા વંચાય,
વર્ણ, ધર્મથી બ્રષ્ટ થઇ...નાસ્તિક દુનિયા થાય.
પહેલે દેવો દાનવે ! દાનવ દેવો થાય,
(પણ)વદ્યું વચન લીમા તણું ! મરતાં ફેક ન થાય."

"જાબાશ ! જાબાશ ! જાબાશ !"

લીમાના વીરતા બર્બાં શપ્તોએ નિરાશ એકકાના હૃદયમાં નવું
જોમ જીવનનું કર્યું. હજી એક છેલ્લો દાવ રમવા તે પ્રેરાયો. લીમાને
સાંધ પુનઃ એક વાર તે વેસ્થા (વિલાસીકાને મકાને બધ પહોંચ્યો.

ડિટકટીવ દવે ! ગૌરીને સમજાવે આ પહેલાં વિલાસિકાને મકાને
આવી પહોંચ્યો હતો. પિતા-માતા અને પુત્રી ત્રણે મળ્યાં, રડ્યાં, અને
એક બીજાને બોલ્યાં. અન્યોઅન્ય વિતક-વાર્તાઓ કહી. તે પછી
પ્રત્યેકને શું શું કરવું ? તે દવેએ આગળથી સમજાવી દીધું. દવેની
યુક્તિ અનુસાર સુંદરલાલ પોતાનું સંપિંડું કાર્ય કરવા પહાર ત્યાંથી
ગયો. દવે પોતાનું અધુરું કાર્ય પૂરું કરે, તે પહેલાં તેા શુભચુપ
આવતા લીમા અને લાલના એકકાએ તેમને પકડી લીધા. બંનેના
હાથમાં ભરેલી પિસ્તોલો હતી દવે તેમજ ગૌરીને પોતાને સાં લઈ
બધ કેદ કરવાની આશા એકકા વડે લીમાને અપાઇ. એક વાર
ટોકરાયલો લીમા દવે સંજાળપૂર્વક ભરેલી પિસ્તોલ હાથમાં લઈ
પ્રતિજ્ઞા પળાવતી હરખાતો હરખાતો બને શુભાવેલા કેદીઓને પાછાં
મેળવી તેજ કેદખાના તરફ ચલતો થયો.

બ્યારે આ બાળુ વિલાસિકા પણ કાવત્રામાં સામેલ છે, એમ
શંકા પડતાં એકકાએ તેને ઝાલી.

સુંદરલાલ સિવાય પુનઃ આ પ્રેમી-નિપૂટી ગિરફતાર થઇ.

પ્રકરણ:-૧૪ મું.

“ સુંદરીનું સ્ત્રી-ચરિત્ર. ”

ત્રિયા અપાવે ! તેજને...ત્રિયા કરે તારાજ,
માણવની મહિલા થકી...અયુ કરણનું રાજ.

* * * * *

રે ! સ્નેહ ને સૌન્દર્ય એ તો સ્વર્ગના બે પમથીયાં,
એની અમાડી શૌર્ય ને સંપત્તિ બંને વચ્ચે થયાં.
પણ એહ પણ જ્યારે બહુ નિજ હૃદ ઉલ્લંઘી જાય છે,
ત્યારે પછી બર્તુદરી ને પિંગળા સમ થાય છે.
“પ્રમદાની બુદ્ધિ પાનીએ”...કેવલ અતિ પ્રચલિત છે,
સ્ત્રી-ચરિતથી ! ત્રિશેઠમાં...ત્યમ તારણીની જીત છે.

સ્ત્રીની નેમ વિલાસિકાના કપોલ ભાગ તરફ તાંકી
જીવ ઉપર આવેશે લાલનો એકકો એક ભયંકર ત્રાડ
મારી બોલ્યો, ‘સુંદરી ? શું આખરે તુંયે કાવત્રામાં
બળી ? તહારા ઉપર મ્હેં જે વિશ્વાસ મુક્યો, તેનો
બદલો ત્હેં બહુ સારી રીતે આપવા ધારી આ’વા પમલાં
ભર્યાં. કેમ ? જલ્દી કહે વિલાસિકાના વેશે આવી ગૌરી તેમજ
ગુણવંતને હોડાવી જનાર કાણ ? તુંજ કે કોઈ બીજી ?”

“ધીરા પડો ! અને પ્રથમ મ્હારી વાત સાંભળો. અવિચારી પુરુષજ એકદમ જોયા વિના સાહસિક પગલું ભરી પાડે છે. ગૈરી અને ડિટેક્ટીવ દ્વેને છોડાવનાર હું નથી.”

“તો શું બીમાએ ત્હને ત્યાં જોયેલી એ વાત ખોટી ?”

“ના. સાંભળો ! કાલ રાત્રે હું તમારી સાથે આવવાને માટે વસ્ત્ર પરિધાન કરવા મ્હારા શૃંગારખંડમાં મધ હતી, ત્યારે ત્યાં એકાએક દ્વેએ આવી મ્હને કંઇક સુંઘાડી બેભાન બનાવી દીધી. તે પછી શું થયું ? તેની મ્હને ખબર નથી. છતાં હું ધારું છું કે તેજ મ્હારા વસ્ત્રો પ્હરી આપની સાથે આવી હશે.”

“જે એમજ હોય તો પછી બીજા દિવસે પ્રભાતે એ પકડાયો. ત્યારે એ ત્હારા—અર્થાત્ વિલાસિકાના પોશાકમાં હોતો જોઇએ, તેને બદલે પોતાના ડિટેક્ટીવના પોશાકમાં કેવી રીતે ?”

“રાત્રે આપને લાંબાં એણે સ્ત્રી-વેશ ઉપર એ પોતાનો પોશાક પહેર્યો હશે.”

“ત્યારે બીમાએ એને ગાળી મારી, ધાપલ કર્યો, તે પછી ત્હારા (વિલાસિકાના) વેશ આવી એને છોડાવી બનાર કાણુ ?”

“કોઇ નહિ ! દ્વેએ તમને દેખાડવાજ એ ઢોંગ કર્યો હતો. બીમાના અસાવધપણાનો લાભ લઇ એણે પડ્યા પડ્યા પાંચો પોતાનો સ્ત્રી-વેશ (વિલાસિકાનો) કાઢી પાછગથી આવી વિલાસિકાના વેશ બીમાને કપ્યો, ને ગૈરીને ન્હસાડી મથો.”

“તું એ બધું ક્યાંથી જાણે ? તથા દ્વેને ગૈરી ન્હાસીને ત્હારેજ ત્યાં ક્યાંથી આવી ?”

“હા ! એ પશુ સાંભળો ! પ્રથમ જુઓ, આ બે વસ્તુને તમે જોળખી શકો છો ?” આટલું કહી ચતુર સુન્દરીએ એકઠાને પોતાની ચોળીના ગળવામાંથી એક રેઝમી રમણ કાઢી બતાવ્યો, અને આંગળીએથી ચમકારા મારતી પેલી “મહંતની મુદ્રિકા.”

વાંચક ! ગૌરીની પાસે રહેલી મહંતની મુદ્રિકા તેની માતા પાસે ક્યાંથી આવી ? એ પ્રશ્ન તબને અત્રે સહજ ઉદ્ભવશે ! બન્યું એવું હતું કે માતા-પુત્રીના પ્રથમ મિલને દેવના કેવાથી ગૌરીએજ રમણની સાથે એ દ્વિતીય ચમકારીક અને બેદી અંશુકી માતાને રાખવા આપી દીધી હતી. આમ કરવામાં પશુ દેવનો એક દેવ હતો. અને તે હમણાજ બચ્ચારો.

રમણ તથા વૌંટીને પોતાના હાથમાં લઈ થોડી વાર આમ તેમ ફેરવી જોયા પછી એકઠાએ કહ્યું. “આ રમણ પરની ગુંથણી તથા ભરેલા કપડો બંને મહેનજ લગુ પડે છે. તેમજ આ મુદ્રિકાના ઉપર જડેલું લાલ માણેક ! કે જોના ખાટ લાલના એકઠાને બરાબર મળતો આવે છે, એજ પુરવાર કરવા બસ છે. કે એ વૌંટી મહારી પોતાની છે.”

“પરંતુ ખત્રી ?”

“એવીજ એક વૌંટી મહારી આંગળીએ પશુ છે, લે...જો...” કહી એકઠાએ એજ બતની બીજી વૌંટી પોતાની આંગળીએથી કાઢી સુન્દરીને બતાવી.

બરેબર બંને વૌંટીઓ બરાબર એક સરખી હતી.

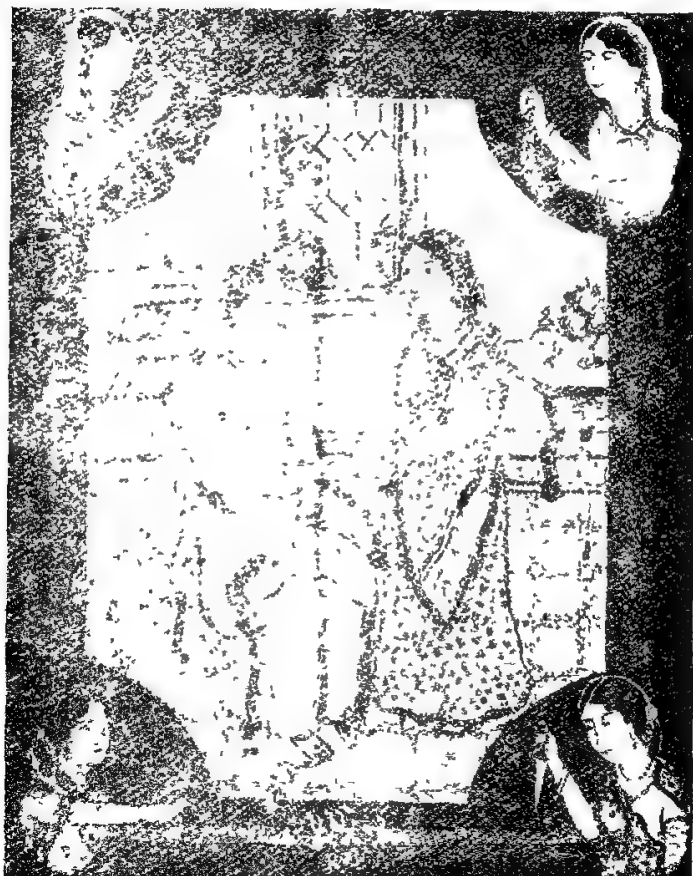
“વિશ્વાસિક ! એ ત્હારી પાસે ક્યાંથી આવી ?”

“પહેલાં પિસ્તોલ ઉઘી મુકા, અને પછી સાંભળો. આ બંને ચીજનો ભેદ હું જાણતી નથી, તેમ ડિટેક્ટીવ દ્વે સાથે પણ મહારો પરિચય થોડાજ દિવસ થયાં થયાં છે, છતાં મહારા પ્રેમમાં અંત થયેલ દ્વે હાલ થોડા દિવસ થયાં અને ગાયન સાંભળવા આવે છે. એના સ્વમુખેથી મહે આપનું નામ જહુ વાર સાંભળ્યું, અને એ ઉપરથી છૂપી બાતમી મેળવવા મહે નિશ્ચય કર્યો. હું તમને મળેલી છું, એ વાતથી એ અત્યંત હોવાથી આજે તમે કહો છો તે છોકરી (ગૌરી) સાથે એકાએક એ અહીં આવી ચઢ્યો. મહેને આજનો દિવસ ખતેન આશ્રય આપવા કહ્યું, અને મહે પણ એ કબુલ્યું. એની સાથે જ છોકરી હતી, તેના વસ્ત્રો લેહીવાળાં હોવાથી હું તેને મહારા શૃંગારભુવનમાં લઇ મઠ ત્યાં એણે વસ્ત્રો બદલ્યા. મહે જારીક તપાસ રાખી હતી. છોકરીએ હું ન જોઉં એમ પોતાની આંગળીએથી આ વીંટી ઉતારી પોતાના આશ્માલમાં સાવચીને લપેટી તે શમાલ પોતાની ચોળીના ગળવામાં સંભાળથી મૂક્યો. પરંતુ આ બધું મહે જોઇ લીધું મહેને એ શ્મલમાં રખેલી વીંટીમાં કંઇ ભેદ મા અમલકૃત હોવાનું લાગતાં. મહે સંભાળપૂર્વક એ મેળવવા પ્રતિ લક્ષ દોડાવ્યું. સાં તો દૈવેજ એને ભૂલવી એ કમરે ધાવલ થઇ હતી, એના કહેવાથી મહે તેને પલગ ઉપર સુવડાવી તે જગ્યાએ પાટો બાંધ્યો, અને તેજ વળા આ એ ચીજો તેના મજવામાંથી તે ન જાણે એમ કાઢી લીધી. પાછળથી જ્યારે એ બંને ચીજો ઉપર તમારીજ છાપ જોઇ, ત્યારે મહે એને તમારે કામની ધારી છૂપાવી રાખી. તે પછી તે છોકરીને છોડવાનાર ડિટેક્ટીવ, પેતો કેવી રીતે તેને છોડાવવામાં ફાળ્યો, તે વાત કરતો હતો, જો મહે સંતાઇને સાંભળી લીધી તમે આવી પહોંચો ત્યાં સુધી ગમે એમ કરી

તેયાર છે,
પ્રચિત્ત દલિતો સાથે

તેયાર છે,
હિન્દીય વાતો.

અત્યાચારી અપ્સરા.

એ બેઠને અત્રે રાકી રાખવાના વિચારે, મહેં એમને મ્હારે ઘેર આજનો દિવસ આગ્રહપૂર્વક રહી જવા સમજાવ્યા. ત્યાર પછી તમે અસુચિતવ્યા આવી એમને હાથ કરવામાં ફાળ્યા.”

“વાર! આ મુદ્રિત એ ગેરી પાસે ક્યાંથી આવી?” એકકાએ નિર્ભયપણે પેતાની પિસ્તોલ નીચે મૂકતાં પૂછ્યું.

“તેની મ્હને શું ખબર?”

“વિભાસિત! હાલના એકકાનું નામ ધર્મા પછી, મહેં આ એ વીંદીઓ એકા સાથે કરાવી હતી જેમાંની એક તેજ વેળા મહેં ફોને આપી હતી? નયા સભ-પુ...એ વાતને બહુ વખત થઇ ગયેલ. હા...પરનું કોઇને આપી હતી, એ તો ચોક્કસ.”

“હશે! પાછી મળા એટલે થયું.”

“હા, અને તે પણ ત્હારાં સ્ત્રી ચરિત્રે! સુન્દરી! બોલ. આજની અણમૂલ મદદ કરવા બદલ તું શું ચાહે છે?”

“આપની યાદગીરી તરફ એજ મુદ્રિત!

તમ આંગળીએ શોભતી, એ મુદ્રિત મુજને મળી,

આપો! મ્હને! એથી સદા રેં યાદગીરી આપની.”

“ભણે! ખુશીયા લે! પરનું એટલું યાદ રાખજે, કે એ બધાં મુધી ત્હારા હાથમાં રેશે લાં સુધીજ ત્હારેં જીવન છે. બધાં એ જશે, લાં ત્હારે પણ જીવંતીયા હાથ ધોવા પડશે. આવી બચકર કર્તમરી મુદ્રિત! મ્હરવી છે? બોલ!”

“હા.”

હાલના એકકાએ મુદ્રિત સુન્દરીના હાથમાં પાછી આપી દીધી પોતે ઘેર જવા પાછો ર્થો આનન્દમાં ને આનન્દમાં સુન્દરીની પાસે મુકામલી પિસ્તોલ તે વિસરી ગયો. રમાજ તેના બચવામાં હતો.

અપણ અણુવાળી સુન્દરીએ તે કમારનીય ઉપાડી લીધી હતી. જેની એકાની પીઠ ફરી, તેવોજ પિસ્તોલનો પ્હાર થયો. એકકોનું ખૂન કરવા સુન્દરીનો ધરાહો હતો, અને તેને માટેજ તેણે ગોળા છોડી હતી. પરંતુ એકકોના સુખાએ કહો! કે સુન્દરીના દુર્ભાગ્યે કહો! પરંતુ પિસ્તોલ ખાલી હોવાથી પ્હાર નિષ્ફળ ગયો. સુન્દરીના સુખનું તુર ઉતરી ગયું. એકકો પાછો ફર્યો. સુન્દરીના હાથમાં પોતાની ખાલી થઇ ગયેલી પિસ્તોલ જોઇ,

“સુન્દરી! તું સત્યુ! હા! કેવો ભયંકર વિશ્વાસઘાત!” અમારા ઝરતી આંખે એકકો જોલ્યો.

જે કે એકકો હવે ‘પોતાના જીવનનો બદલ અંત લાવશે,’ એમ સુન્દરીને ખાત્રી થઇ ગઇ હતી, તે છતાં તે ન ડરી. સ્ત્રીને સુખ વિઘ્નથી રહામે આવેલું જોતાંજ તે અમળા ટળી પ્રખ્યાત બની. અજવામાંથી બીજી પિસ્તોલ ખેંચી કાઢી એકકો સુન્દરીને પકડવા ધસ્યો. વહ્યો, “આજ સુન્દરીનું સ્ત્રી અસ્ત્ર! કેમ?”

પરંતુ સુન્દરી અસંત સાવધ હતી. એકકોના હાથમાં ભરેલી પિસ્તોલ છતાં તે જરાય ન પહોંધી. વિકાળ વીરાંમના સ્વરૂપીણી સુન્દરીએ તેને છેક પાસે અવવા દીધો. પોતાનો હેવટનો ઉપાગ તેણે અજમાવ્યો, એકકોના માથા રહામે ખાલી પિસ્તોલ પોતાના પૂર જોરથી તાંકીને તેણીએ છૂટી મારી.

પરંતુ જમાનાનો ખાધેલ પ્હાડર લૂટાડ લાલનો એકકો એમ એક સ્ત્રીના માંડ્યો જાંય એમ ન હતો. તેનામાં અન્ય સુણો ગમે તેવા નિન્દક હતા, છતાં અપૂર્વ વીરતા ને ધાય છટકાવવાની કાર્ય કુશળતા એ જાને તો અદ્વિતીય અને અનુકરણીય સાથે પ્રશંસનીય હતો.

સુન્દરીના હાથમાંથી પિસ્તોલ છૂટતાં તે ચાલાકાથી નીચે નખી ગયો. પિસ્તોલ તેના માથા ઉપરથી પસાર થઇ મઠ. રહાનેજ અંતર પ્રવેશ દાર હતું. જેના બંને હાથ લોહીની મેડીઓથી ભંધાઇ ચોભા આપી રહ્યા છે, એવો હામો એકાએક આજ વેળા પોતાના ચોકની મદદે આવવા અંદર દાખલ થતો હતો, તેના મુખમાંથી કેવળ એક જ શબ્દ બહાર પડ્યો.

.. “ન્હાસો...ન્હાસો...”

ખીલજ પળે સુન્દરીની છટકેલી પિસ્તોલ હામોના કપાળના બરાબર મધ્ય ભાગમાં વેગપૂર્વક વાગી, અઘાંઘ ફૂટી ગયું. મરણતોલ હામો લોહીભોલાણુ થઇ જમીન ઉપર પડ્યો, અને એજ અરસામાં સુન્દરીને ચોટલેથી સાફ હાલનો એકકો પોતાના વફાદાર સેવકની સન્મુખ આવી રહ્યો.

એકકોએ સુન્દરીને ચોટલેથી પકડી હતી. તે ન્હાસી કહે એમ ન્હોતું, “કાણુ મ્હારો હામો! સુન્દરીની પિસ્તોલથી જખી?” કહી હતાજ બદમાશ તરફડીયા મારી મરતા હામોની તરફ સજ્જન નમને જોઈ રહ્યો.

“હામો! આ કેમ બન્યું?”

પરંતુ હામો એ બધી બનેલી ખીના કહેવા જોટલો કાળ ચોળી ચાકે એમ ન્હોતો. કેવળ તે ચોટલુંજ બોલ્યો, “હવે...આવે છે... તમે ન્હાસો.”

હાલના એકકોએ હવે ન્હાસવા વિચાર્યું. નીચે હવે આવી રહેલો, કમાડ તૂટવાના ભયંકર ધ્વનિ-કડાકા દળે પડવા લાગ્યા.

એકકોએ ખુની સુન્દરીને પોતાના ખભા ઉપર નાખી, હેઠની
 વેળાએ તેણે લીમાના મ્હોં પર નજર નાખી લીધી તેના શ્રવણને
 ન હતો. એકકો લીમા સમગ્રે એમ મ્હોટેથી બોલ્યો, “લીમા!
 ઠું જા! તુરં ખુની હજુ મ્હારા પગમાં છે. શ્રવણે રહીશ, તો
 વેરની વસુલાત થાને ખુનો બહો ભયજ.” લીમાના પ્રાણ
 મથા. શુરવીર એકકોની આખમાંથી આખી જીંદગીમાં આ મ્હોલીજ
 વાર બે આંસુ ટપક્યાં. પોલીસોના આશ્રમે સાથે દેવે કમાઈ તોડી
 સીડી ઉપર ચઢી આવ્યો. એટલામાં બહમાઈ હત. વીર છુટાઈ
 સુન્દરીને ખભા પર ઉઠાવી બારી વાટે પલાયન થઈ ગયો. મરેલાં
 લીમાને પ્રવેશ દ્વાર પાસે પડેલા ‘જેત’ન એકકોને એણે અહીં આવી
 જેતની દીધેલો હોવો જોઈએ’ એમ દેવે ચેતી ગયો. મરતો મરતો એ
 વફાદાર સ્વામીજી સેવક પોતાની પ્રાંતયા પાળી બહો સુકાવતો
 ગયો. પરંતુ ‘જોમાને કાણે માર્યો?’ તે હજુ દેવે સમજી શક્યો નહિ.
 અરે પૂછો તો ડિટેક્ટીવ દેવે જોયેલો એકકોને પકડવા આવતો હતો,
 એથી વધુ શુભાવેલી ગૌરીની માતા સુન્દરીને સાથે હતો. ગૌરીને
 સાથે લઈને બહમાઈની પૂઠે પકડી શકાયો નહિ, એમ મનમાં
 અચ્છેત જણાયાથી દેવે એ ગૌરીને ધીરે ધીરે મહંતની કુપડીએ જવા
 કહ્યું. ગૌરી ત્યાંથી ચાલતી થઈ, તે પછી દેવે સુન્દરી અને બહમાઈની
 સોલમાં આગળ વધ્યો.

પ્રકરણ:-૧૫ મું.

“છેલ્લો દાવ.”

હા ! વિહારી ! આજ કંઈ બહુ દિવસે ! આમ હંફળો ફાફળો ક્યાં દોડે છે ? હેં ! બોલ તો ખરો ? છે શું ? આટલા દિવસ ક્યાં ગયો હતો ? દર્કને દુર્લભ !” કિટકટીવ દવે એકાની પૂંક પકડતાં રસ્તે જતાં પોતાના પૂરાણા મિત્ર વિહારીને

અમાનક આશી પડ્યો.

“અણવંત ! અણવંત ! તું મ્હને ગયાવ.” એકે મ્હાસે વિહારી બોલ્યો.

“કોનાથી ?”

“લાલના એકઠાથી.”

“શું ?”

“અરં કહું છું. ત્હારી મૈરીને બોળવા જતાં દુનં એના પંઝામાં સપડાયો. આજ દિન સુધી ઠેક રહ્યા પછી એક બપોર સરત કઠી છુટી આવ્યો છું. અફસોસ ! પરન્તુ તે પળાસે કે કેમ ? તેની શી ખાત્રી ?

“તો શું તું પ્રશ્ન આજ સુધી એકઠાને કેદી હતો ?”

“હા !”

“ફકિતની સરત તો જણાવ.”

“ મહારા મિત્ર હવેને કહી મહારે એકકો પકડાય, તો પણ મને તે ઉપાયે તેને સળભાયા મૂકત કરાવવો.”

“ શું ? જલ્દીથી મુક્તિ ! ”

“ હાથાર ! પરંતુ શુભવત ! તે સાથે તેણે પણ એ અલ્પમુદ્ધ વસ્તુ ત્હને સોંપવા કયુલી છે.”

“ તે શું ? ”

“ મહારે...તહારા મિત્રનું જીવન ! અર્થાત્ મને મૂકત કરવો અને કોઈ આજેજ મેળવેલી સુન્દરી નામક સ્ત્રીને સ્વાધીન કરવી.”

“ શું સુન્દરી ? ”

“ હા. ”

“ નહિ તો ? ”

“ બનેનું મહોત. ”

“ ત્હને શા વિશ્વાસે છોડયો ? ”

“ મહેં હથરના સોમન આધા છે. શુભવંને સમજાવવામાં નિષ્ફળ થાઉં, તો સ્વહસ્તે પાછા જઈ જીવનભર કેદખાનું સેવવા સ્વિકાર્યું છે.”

“ ના ! ના ! તેમ નહિ બને ! મિત્રને ખાતર ! મારી પ્રિયતમાની માતા સુન્દરીના જીવનને ખાતર ! હું એ એકકોને તનતોડ પ્રયત્ને માફી આપાવીશ. પરંતુ એક શર્તે ! ”

“ શી ? ”

“ તેણે એ પછી લુટકાટનો ધ ધો મૂકી દઈ, સાધુ-જીવન માળવું.”

“ હું એને કહીશ. ”

“ તો જા ! હા પાડ, અને કહે કે સુન્દરીને હાઈ આવી હવેને મહંતની શુંપડીમાં મળે.”

“તેણે તો લેખિત સહિત સાથે કરારની કપુલાત માંગી છે.”

બજવામાંથી કામળ તથા છીડીપેન કાઢી દેવેએ સુન્દરી અને વિહારીની સુકિતનું સાકું, બદમાશની સુકિત સાથે કર્યું. કરાગ્નનાને કામળ બજવામાં નાખી વિહારી અને ગુણવંત આત્મા. થોડે લગ્ન બનેનો રસ્તો એકજ હતો. તેઓ વાત કરતા જતા હતા. એજ અરસામાં રહામેથી મહંતને લાઇ સુન્દરલાલ પોલીસો સાથે ત્યાં આવી લાગ્યો. દેવેની ત્યાજ સુલાકાત થઇ.

“આ કોણ ?” સુન્દરલાલ દેવેને વિહારી બદલ પ્રશ્ન પૂછે તે પહેલાંજ વિહારીએ દેવેને સુન્દરને માટે પૂછ્યું.

“એજ તારી ચર્તમાં મુશબલી સુન્દરીનું જીવન—સૌભાગ્ય ! સુન્દરલાલ !” દેવેએ વિહારીને સુન્દરની જોળખાણ કરાવી.

“અને એઓ !” સુન્દરે પ્રશ્ન કર્યો.

“મહારા જુના ! અને એકઠાના કેદખાનાની આબપર્યંત લગ્ન ખાઇ આવેલા રનેલી ! એજનું નામ વિહારી.”

આજ વેળા એકદમ ત્યાં એક જાડી આવી ઉભી રહી. અંદરથી ઘેરી અને સુંદરી ઘેટે ઉતર્યા. બધાં ગળ્યાં. આ વેળા દેવેએ વિહારીની ચર્તો ગુપ્ત રાખી.

“સુન્દરી ! તું કેવી રીતે છુટી આવી ?” દેવેએ પૂછ્યું.

સુન્દરીએ બીમે પોતાની પિસ્તોલથી મર્ચો, વગેરે તમામ વાત કહી. “તે પછી બદમાશ મહને આડે આવળે રસ્તેથી મહંતને ઝુપડે લઇ ગયો. આલી કુ પડામાં મહને પલંગ સાથે બાંધી, દારૂ બંધ કરી એ કમક આલ્યો ગયો.”

“પછી તું શી રીતે છુટી ?”

“તે મ્હને પૂછો.” જોરી હવે વચ્ચે પૂરાઈ “તમે મ્હને મહત્તમે
કુંપડે જવાનું કહ્યું હતું. મ્હને યા વાગેલો હોવાથી મ્હે આડી કરી
લીધી મહત્તા કુંપડાનું ઘર બંધ હતું. અંદરથી કોઈનો ફટકા પડ્યો
સમજાતો હતો, મ્હે એ આડીવાનની મદદથી બારણું ઉઘાડી મ્હારી
માતાને બંધનમુક્ત કરી. તે પછી તમને યાજ્ઞ મળવા અમે જાને
આડીમાં એસી મકાને (વિલાસિકાના) આવતા હતા, ત્યાં તમે મળ્યા.”

“ચલો. એ પણ ઠીક થયું. બધા સાથે મળ્યા! એટલેજ બસ.”

“ત્યારે હવે એકાને ક્યાં શોધવો છે?” પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડેન્ટે હવેને કહ્યું.

“ક્યાં નહિ એ અત્રેજ હાજર છે.” એમ કેતાંજ સુન્દરી.

છાંચ મારી વિહારીના શરીર પર ધસી મઘ. તેની બનાવડી મુજબ
તથા વાળો કાઢી નાખ્યા.

“કાણે? વિહારીના વેશમાં બદલાય પોતે?”

“નહિ. હવે! હું સાચોજ વિહારી છું. વેશધારી નથી. તુંજ
મૂર્ખ કે આટલો વખત સુધી ત્હારી ભિન્નતા બાધી તને ફસાવ્યો છલ્લ
ત્હેં મ્હને ન ઓળખ્યો.”

હવે જો પડી ગયો. “છેલ્લો દાવ.” રમવા આવેલો લાલનો
એકકો આખરે એક અગળાથી પકડાયો.

“સુન્દરી! ત્હેં જા પરથી એને પકડયો?”

“એની આંગળીએ જે વીંટી છે, તેજ મ્હારી આંગળીયે છે.
તેની ઉપર મ્હારી નજર મથાળી.”

લાલના એકકાને સુન્દરીને પોતાની વીંટી આપવાની બૂલ હવે બધામઠ.
તે પકડાયો હતો, છતાં છુટવા રહેજ પણ કાંઈ મારતો ન હતો.
જરાય જરૂર હતો ન હતો.

“ત્હારું બધું બળ ક્યાં મથું? એકકા! હવે ત્હાસે ત્યારે મરે?”
હવેજ એકકાને કરાકામાં કહ્યું.

“હવે ન્હાસવાની થી જરૂર ?”

“કારણ ?”

“મ્હારા જીટકારાનો બાર બ્યારે તહેં માયે લીધો છે ! મ્હારું બળ તો તહેં અને સારા જમતે અત્યાર સુધી જોયું, પરંતુ હવે તો મ્હારે ત્હારી યુદ્ધિ, જમ્યાન કરવાની રીત, અને વચન-પાલકના જોવાનું રહ્યું છે. જો કે કું કંઈ ત્હારાજ બળ કે જોલ હપર વિશ્વાસ રાખી સ્વહસ્તે પકડાયો નથી, પરંતુ જોલવામાં મ્હાદુર હવે વચન પાળવામાં કુવેલ છે. તે શુભાર જોવા અન્તિ ધારણ કરી રહ્યો છું. બ્યારે તું એવચની, અને નિર્ભજતા પૂરવાર કરી આપશે, ત્યારે કું મ્હારું બળ અને યુદ્ધિ-કોશલ્ય અજમાવી જાસ.”

“તો શું એ બળવાન છુટાડે મ્હને છેતર્યો ! બનાબો ? મૂર્ખ બનાવી મૂર્ખાનો બાબ લીધો !”

“એમાં શું પૂછવું ! હવે ! હવે એ વિચારો જવા દે. ત્હારી જર્ત મુજબ કું હવે મ્હારું અવરોપ શુવન મુદ્દસ્ય તરીકે માનવ્ય મુન્નુ છું. જો તું જમાવી લઈ, ત્હાર વચન પાળી, મ્હને મ્હારી એ બાવનામાં ઉન્જન બધે, તો તો ઠીક ! નહિ તો પુનઃ બાદજબ અજમાવી પાછો એજ અવસાય ! એજ મ્હારો અંતિમ નિશ્ચય.”

“અમાવીક, એકકા ! તું બેદિર રહે ! મમે તેવો તોય તું એક વીર છે. જો ત્હારે સુધરવુંજ હોય, તો પ્રાણના ભોજે પણ ત્હને મુક્ત કરાવી વચન પાળીક. ત્હારી જળ કપટની કરેલી મિત્રના કું સચ્ચાઈમાં ફેરવી સંભાળીક. પણ હાલ તો તું જે જાય તે જોવાજ કર.”

આલાક એકકા બ્યારે “છે યુદ્ધિ કાઇસ બાપની ?” એ કે’તી અનુસાર હવેને બનાવી મુક્તિનો “છેલો કાવ્ય” રખી ગયો.

પ્રકરણ:-૧૬ મું.

“ ન્યાય—ફાંસી. ”

-->-(૦)-<--

જૂઓ મરે વનરાજ તદ્દપિ તણ તે ખાતો નથી,
તમ વીર ! સાચો જો ! દયા પર જીવવું મ્હાતો નથી.
પડ યાવ શિપથી વેગળું...હા ! લાં મુધી ઝૂકે સહી,
પણ મારીનો ઉચ્ચાર મુનમાં ! એ કહી ચૂકે નહી.

ય દરખાસ્ત ભરાઇ ચૂકે હોતો. ન્યાયાસને ન્યાયાધિકાર
વિરાજ રહ્યા હતા ન્યાયાધિકારના કે'વાથી એકાએક
પોતાનો કુંક, અખિલ જીવન-ઉત્ક્રાંતિ કે'વો રજૂ
કર્યો, તેના કંઠમાં ઠકેલતા જરાય નહોતી. મોઢા
હવર એજ વીરોચિત તેજ ! પમ સરખા નહોતા

કુખતા ! બહાદુર તો ખરો ! એટલું તો નિઃસંશય !

“આજથી પંદર વર્ષની આ વાત છે, કે જ્યારે મ્હારા પિતા
મરવા પડેલા હતા. હું તે વેળા વીસ વર્ષની તરુણવરચામાં હતો.
મ્હારા પિતાએ તે વેળા મ્હને નીચેની વાત કહી હતી. તે વેળા
મ્હારું નામ રણધીર હતું.”

“ બેટા ! રણધીર ! તું ધનવાનનો પુત્ર છે ત્હને આજે કોડી
વિનાનો મુખી જઈ છું. કારણ ! આપણા ગામના ધીમાન શેઠ.
રત્નકિશોરજી આ તમામ પામ્યાલીનું મૂળ છે. મ્હારી તમામ જમીન
એમણે વેચાતી રાખી લીધી. જ્યારે હું એમની ખાસે એના નાણું

બેવા અથો, ત્યારે પ્રજા બહોલ કરેલો કરારનો કામળાથી દિસાળ જેવા માંગી હસમત કર્યો. તે પછી તેણે નાણાં ન આપ્યા. કરારનો કામળ સુખાખ્યાથી મારું કશું આશુ નહિ. ત્હારી માતાની મરણકીયા પાછળ પણ એક પૈસો સરખો ખર્ચવા ન રહ્યો. આખરે ઘર વેચી તે સ્થા કર્યું. આજ આ મુંપડીનવાસી તે એનોજ પ્રતાપ ! હું તો હવે જુદા થયો છું. કશું કરી શકું એમ નથી. મરવા પડ્યો છું. બેટા ! હવે મ્હારું એમ કેવું છે, કે જો તું રજપૂતના છુન્દનો પાકેલો હોય તો એ વાણીવાતું વેર લેજે, અને જો ન્યાયાધીશ ! મ્હેં પણ આર્યવર્ણપૂર્વક શૂરમાને શૂરમાં એ બંધકર પ્રતિજ્ઞા તાત સમક્ષ કરી, તેમનો આ દુનિવામાં રહી જતો જીવ મોકળો કર્યો. બીજેજ દિવસે હું શેઠને બંધલે અથો. મ્હેં તેમને રૂપીઆ ન આપે તો ધર સળમાવી મુકવાની બ્હીક ખતાવી. પરન્તુ લક્ષ્મીમાં અંધ બનેલ શેઠે તે ન અણકાર્યું. આખરે બે ત્રણ દિવસ પછી મ્હેં મ્હારા જેવા એક ન્હાનપણના કઠાવર સોજતીને સોધી કાઢ્યો. અમે બંનેએ એકાએક રાતના બંધલા ઉપર હલ્લો કરી, શેઠ અને તેમની સ્ત્રીને મારી નાખ્યાં. બંન્ને સળમાવી મુકી, ધનમાલ લૂંટી લીધો.”

“ પછીની વાત મ્હને કેંવા હયો.” જુદા મહંતે વચમાં કહ્યું.

“ કહો.”

“હું તે વેળા શેઠને ત્યાં તુર્તનોજ નોડર રહ્યો હતો મ્હારા શેઠનું લૂણ હલાલ કરવા હું તેની પ્રતવધુ સુન્દરીને લઇ નાહો. સરકાર તરફથી આ બદમાશને પકડવા હિટેલીવ દવેને નીમવામાં આવ્યો. તેણે મ્હને બંધલામાં મુંપડું બાંધી મુપ્ત રેવા બલામણુ કરી. અને હું સુન્દરીને લઇ ત્યાં રહ્યો.”

“જો કે મહેં છુટ તો કરી,” એકાએ આમળ ચલાવ્યું, “પણ આંતે હું પકડાયો. મહેં ત્રણ વર્ષની સખ કેદની શિક્ષા થમ. પરનુ મ્હારે વફાદાર રનેહી બીએ ન્હાસી છુટયો હતો તેણે છુટાગતી ટાળી ઝમાવી એકજ વર્ષમાં બહુ બહુ પ્રયત્નો કર્યા પછી હું બીમાની મદદથી જોજમાંથી નાઠો. કેદની નિશાની તરીકે મ્હારા જમણા હાથ પર લાલના એકાનો ડાંમ હતો, તે નિશાનીથી મહેં પકડવા પેપરામાં મ્હોટા મ્હોટા ઇનામો છપાયા. અને અને મહેં પણ ત્યારથી સરકાર મ્હામે ખુદથી છાતીએ લાલના એકાના પ્રસિદ્ધ નામે બ્હારવટીયું ખેડવું શરૂ કર્યું. મહેં તે પછી સેહની પુત્ર-વધૂ જીવતી છે. એમ સાંભળતાં તેની બાળ કાઠી, અને મહંતને કુપડેયા તેને ઉઠાવી લાવ્યો.

મહંત વચ્ચેજ બોલી ઉઠ્યા, “તેજ વેળા, તે એક રેશમી રમાજ ગુથી રહી હતી. એ સમર્થ સુન્દરી એક છ માસની બાળકી તે વેળા મ્હારે ચણે ધરી ચુકી હતી. પોતાના નિકંદન કાદનારની ચાદગીરી રાખવા તેણે લાલના એકકા નામ ચિત્ર સાથે રમાજમાં ગુરુનું હાતું. પુત્રીએ વરસની થઈ. મહેં એનું નામ ગૌરી પાડયું. આ વેળા યુવાન ડિટેક્ટીવ ગુણવંત વારંવાર મ્હારે ભાં આવતો હતો. મહેં એને સુન્દરીના ગુમ જવાના અમાચાર દેખા હતા. બીજા આઠ વર્ષ પછી એક દિવસ અમારે હું જંગલમાં ફળ ભેવા ગયો, ત્યારે કોઇના કારી બાણોનો હું ભોમ થઇ ગયો. મહેં મ્હારી આંખો ગુમાવી પણ ધારી જુદેલો તે શિકારી મહેં આ કુપડી સુધી મૂકી ગયો. પોતાની ચાદગીરી તરીકે એક મુદ્રોડા પણ આવતો ગયો.”

“અને એજ ગૌરી પાસે આવેલી મ્હારી મુદ્રકા ! તમારી આંખો ફેડનાર શિકારી તે હુંજ ! મ્હારી એક સરખી બે વીંટીઓમાંથી

મહે'જ એ વેળા એક આપને આપેલી, એ હવે મહેને બરાબર સાંભર્યું." લાલના એકમાએ ખુલાસો કર્યો.

"અને મહે એ સુદ્રિઠા ગૌરીને શુભવંત સાથે પરણાવતાં કન્યા-દાનમાં આપી " મહંતે કહ્યું.

"સાંભળો ! જ્વલમાયા છૂટતાંજ મહે એક વેશે લાલના એકકાને નામે, અને બીજા વેશે વિહારીને નામે, દેવેની મિત્રતા બાધી. દસ બાર વર્ષજ રનેહે ગૌરીના લગ્નનો બેદી પત્ર મહે'જ દેવના ટેમલ ઉપરથી લાંચ્યો, અને શુભવંત જાપ, તે પહેલાં મહંતને શુ'પડે જઇ ગૌરીને પરણી જવામાં ફાળ્યો " લાલના એકકાએ કહ્યું.

"હા ! અને તે પછી તૃપાતુર સુન્દરલાલ પરદેસથી પાછો ફરતાં મહારે શુ પડે અચાનક આવી મળ્યો. મહારી સલાહ અનુસાર અણે સુદ્રિઠાની ભૂમના ભજવી, અને હમાલ ડ. દેવેને વિલાસિકાના મકાન આમળ પહેચાડવા મયો," મહંત બોલ્યા.

"હારે મહારા ટેમલ ઉપરતું કવર લઇ જનાર કોણ ?" દેવેએ પ્રશ્ન કર્યો.

"તે પણ સેવક વિહારી. મહે'જ મહારી શુદ્ધથી તમારા મકાન સુધી છુપી સરંમ બે દેલી છે." એકકાએ કહ્યું.

"તમારે મી. દેવે ! તમે કહ્યું, કે તમે અને મારીએ બીમાના હાથમાં બેડી ક્યાંથી પહેરાવી ? તમે છુટવા કેવી રીતે ?" ન્યાયાધીશ પ્રશ્ન કર્યો.

"બીમા અમને જાનેને કંદ કરી અર્ધ રસ્તે પહેંચ્યો, ત્યાં મહે' ગૌરીને આખના અણસારાથી સમજાવી. બીમાને મહે મહેને બેડી દેવા કહ્યું. ગૌરીને પરણવાની લાલએ બીમાએ આખરે વાત કબૂલી. અમને

અંધનમુક્ત કરવામાં આવ્યા. ગૈરીના હાથમાં હાથ મૂકવા મહે' ભીમાને હાથ મ્હારા હાથમાં લીધો, અને વરવાના હાથમાં અંધના બનેલાના હાથમાં ચતુરાધથી સંતાડેલી બેડીનો એક છેડો કળ દબાવી સેરવી દીધો. એટલામાં ચાલાક ગૈરીએ મ્હારા મજવામાંથી પિસ્તોલ કાઢી ભીમા સા'મી ધરી. મહે' ભીમાને ખીજે હાથે બેડી પકેરાવી. પરન્તુ બળવાન ભીમો તે છતાંયે ફગા ચયેલો જોઇ મહે' મ્હને જમીન ઉપર પટ્ટા નકાસી ગયો. પોતાના શેઠ લાલના એકકને તેણે મરતાં મૂરતાં ચેતાવી દીધા." દવેએ કહ્યું.

તમામ કેસ સાંભળ્યા પછી ન્યાયાધીશે નિચેના મુદ્દા ઉપર કેદીને શુદ્ધનેમાર કરાખ્યો.

(૧) શેઠ રત્નકિશોર તથા તેની સ્ત્રીનું ખુન.

(૨) સુન્દરી તથા ગૈરીને દીધેલા દુઃખ તથા બળાત્કાર.

(૩) મહંતની આખો ફોડવી.

(૪) જેલ તોડી નકાસી જવું.

શુદ્ધનો સાબિત થયો. ન્યાયાધિકારીના મુખમાંથી જેલ સખ્તો બહાર પડ્યા. જેની તમામને આશા હતી.

" ન્યાય—ફાંસી ! "

પરન્તુ એકકાની મુનીમુદ્રામાં આથી જરાય ફેરફાર ન થયેલ તે હતો એમજ હસમુખો હતો. કેવળ એકજ વ્યક્તિનું દિલ એકકાને શિક્ષા કર્યાથી દુભાયુ હતું. તે કાણ ? ગુણવંત દર્દે કરારથી બધાયલો, વચનબદ્ધ વીર હિંદેકટીવ દવે !

પ્રકરણ:-૧૭ મું.

“વીર લૂટાડ.”

નિબ બાહ્યજન પર ઝૂઝનારો ! વીર વિભયી થાય છે.
અવતાં બને પૂજ્ય ! મરતાં નામ સંભારાય છે.

—૧૭(૦)૬—

યાધિશને બંધને આજે ડિટેક્ટીવ દેવે આવેલો
હતો. કારણ ! આજે બપોરે બાર વાગે લાલના
એકાને ફાંસી દેવાવાની હતી.

“કેમ ! મી. દેવે ! આવ્યું કંઈ અભારમું
આ તરફ ?” ત્યાંયાધિશે પ્રશ્ન કર્યો.

“એક વાદ આપવા.”

“તે શું ?”

“પંદર વર્ષના પરિશ્રમે કાર્ય તો સફળ કર્યું, પરંતુ મહા
અનામ હજી મહેને નથી મળ્યું.”

“વાહ વાહ ! તે માટે આટલી બધી તરફી લેવાની કંઈ જરૂર ?
અરેબર આટલી યુવાન વયમાં તમે બધીજ સારી સેવા બજાવી છે.
અનામ તમને ઘેર પહોંચાડું કરીશું. એને માટે ભેરીકર રેવું.”

“નહિ ! પરંતુ હું કંઈ વિચિત્રજ અને મહાન ક્રિયામત્રી આજાએ
આપારે અજે આગ્યો છું.”

“ તો બસે ! કહી દયા. તેયે પૂરી પડશે ”

“ હો આ પત્ર અને લાલના એકકોની ફાસીની શિક્ષા રક કરી મૂકીને પરવાનો લખી આવ્યો. ”

“ હવે...આ...શું ? ”

“ ઇનામ ! સ્કૅર ! ઇનામ ! શું હું એ ઇનામને પાત્ર નથી ? ”

“ પરન્તુ..... ”

હવેએ ન્યાયાધિક્ષને પોતે કેવી રીતે વચનથી બંધાયો હતો, તે સર્વ સંક્ષેપમાં કહ્યું

“ એક વીરની વીરતાનો નાશ કરવા કરતાં તેને યોગ્ય દિશાએ બાળી ઉપયોગમાં લેવાથી તે વધુ લાભદાયી નહિ બની શકે ? ” હવેએ સમજાવવા માંડ્યું.

“ પરન્તુ દુનિયા અને સરકાર એ કેમ સમજશે ? ”

“ ફળો હશે અને તે આપીએ, તે પછીજ ઝાડ નાશનું છે કે કામનું તે કહી શકીએ પમણું બર્મા વિના આગળથીજ ન ઉચ્ચારવો ! એ તો નામદંતુ કામ. ”

“ તમારું ધાર્યું કરવાને હવે કેવળ એકજ ઉપાય છે. ”

“ શો ? ”

“ એને બદલે જો તમે પોતે ફાસીએ ચઢવા તૈયાર આવ તો. ”

“ કયુલ ”

ન્યાયાધિક્ષે સહી કરી. હવે પોતાની જાંઘી વેચી મૂકીને પરવાનો લઈ દોડ્યો.

ફાસીને માથેડે બધાં એકકોને ઉભો રાખવામાં આવ્યો હતો, સર્વ અણીના પક્ષએ હવે આવી લાગ્યો. એકકોને પરવાનાથી મૂક્ત કરી પોતે ફાસીની દોરી સ્વહસ્તે ગળામાં ધાલી ઉભો.

સાથે. પૃથ્વીરાજ ચૌહાણ તયારે સચિત્ર

પ્રકાશક - શ્રી પ્રાણીજનન પ્રેસના કાર્યાલય, રાવર રોડ - સુરત.

આ પીઠ - શ્રી પ્રાણીજનન પ્રેસના કાર્યાલય, રાવર રોડ - સુરત.

“વચનને ખાતર !” હવે બોલ્યો. એકઠા હવેને બાઝી પડ્યો, તેના ચરણ ચૂની તે ગદ્ગદ કંઠે બોલ્યો, જો કે હું જગત્તો અધિક છું, છતાં સાચો વીર તો તું જ ! કે જે વચનને ખાતર પોતાના પ્રાણને પણ બહાલો નથી કરતો.

છે વીર સાચો તેજ ! જે નિજ વચનથી કરતો નથી, નિજ બોલ ખાતર ! પ્રાણની પરવા જરા કરતો નથી. વિશ્વાસ ! બીજું વચન ! ત્રીજું બહાલ ! તથા સંભાળીએ, - હિંમત વિના નહિ બોલીએ, જો બોલીએ ! તો પાળીએ.

ધન્ય છે ! ગુણવંત ! તહારી વીરતા ને કૌશલ્ય જોઈ હું જેટલો આશ્ચર્ય, અને પ્રસન્ન થઈ શક્યો છું. એથી હજાર અણે પ્રસન્ન તહારી વચનપાલકતાના ગુણે થયો છું.

“શામાશ ! સાચા વીર ! ઝળકાવી જનેતા-કૃષ્ણને, સાર્ય કર્યું ! હવ્યું, અને પીધું જનેતા દૂધને.”

એકઠો સહર્ષ હવેને બેટી પડ્યો.

ત્યાંજ ન્યાયાધિક્ષની મોટર આવી રહી. હવેને ચૂકત કરવામાં આવ્યો. ન્યાયાધિક્ષની કસોટીમાંથી ગુણવંત પસાર થયો.

“પ્રિય સહર્ષ !” હવેએ હવે એકઠાએ પૂછ્યું. “કું હવે એટ-લુંજ જગત્તો માત્રું છું, કે તું બાહુબળ પર અબુમવાની વાત કરતો હતો, તો આવા વિકટ પ્રસંગે ક્ષમા અથવા તો દયાની ભિખ વિના મુક્તિની આશા શી રીતે રખાય ?”

હવેના સહર્ષનો આતરિક ભર્મ-પ્રહાર વીર લુટારૂ સમજી ગયો. તે બોલ્યો... “હવે ! તું એમ ન ધારીશ, કે તું એકલોજ આપ્યું વચન પાળી શકે છે. તું એકલોજ પ્રાણ હાં કાઢે છે. ના...ના. એક રજપૂત

બચ્ચો કોઇની દયાના દાન પર, કે બીજના જીવન પર જીવવા રે'તોજ નથી. જે કુ'ચે પ્રાણ દઇ શકું છું બળાતકારથી જનુના ચરણોમાં મસ્તક બુકાવી પ્રાણદાન માંમતાં પેલાં આ જૈર્વંભયો રસ્તો લઇ શકું છું.

શુણવંતના હાથ માંહેની હીરાની મુદ્રિકા એકકાએ હલમ મારી એક આંચકા સાથે ઠાઠી લીધી. જેતજેતામાં તે ચૂસી ગયો જે'ર ચઢના માંડ્યું. આખે આ'ધારા આવતાં તે જમીન પર પડ્યો. મરવાની હેલ્લી અધી સુધી તેના વીર-વદન ઉપર જૈર્વંતું તેજ ઝળકી રહ્યું હતું. ગમે તેવો બદમાશ છતાં તે મર્યો તો વીર-મ્હેતો !

અને આવાં વીર-મૃત્યુ કઇ બધાના જાગ્રમમાં નથી લખાર્તાં ! આ'વી વીર-વજ્ર છાતી બધા નથી કરી શકતાં ! એમાંયે હિંમત સાથે જૈર્વં જેમ્મએ છે.

સખળાં આ વીર-મૃત્યુ પ્રતિ જેમ્મ રહ્યાં “તમારા બંનેમાં વીર કોણ !” ન્યાયાધિજ્ઞના મુખમાંથી ઉદ્ગાર પ્હાર પડ્યા.

“દીવેલું” તમન પાળી શકે તે ! કામા દઇ શકે તે ! પ્રાણ પાચરી શકે તે.”

લાલના એકકાના આ હેલા સખ્કો હતા.

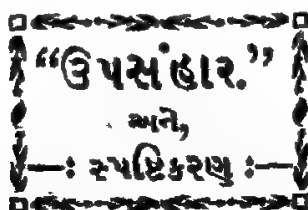
‘નહિ ! અત ધડી સુધી પશુ પોતાના બાહુબળ ઉપર આગમ બદાથી મુઝનાર ! મ્હેતના મુખમાં પશુ શાન્ત મુખમુદ્રાથી હિંમત-પૂર્વક હોમો રે'નાર ! સ્વકાર્ય સિદ્ધિને અંજે શિખની પરવા તજનાર ! તુંજ તુંજ ! લાલનો એકકો ઉર્ફે વીર હુરાડ !”

બૂખ્યો મરે છે કેજરી પશુ તુણને અડતો નથી,
રજુ પર ચઢ્યો રજપૂત ! તે પાછો પછી પડતો નથી.
શુરવીર સાચો જીવવા ! ઠગ્ગે ન જનુની દયા,
કાર્તિ ગૂમાવી જીવડું ! જીવન રહ્યાં ? એ ના રહ્યાં.

જનની પ્રસવે પુત્ર તો ! આવા રત્નો વીર !
 મુઠે ને ગાદીખળે ! આર્થા મુખી સીર.
 વીર છુટાઈ ! ત્હારી અપૂર્વ વીરતા માટે અરેખર ! તું ધન્યવાદને પાત્ર છે.
 રાવણ મર્યો પશુ રામ સાથે આજ તેડું નામ છે,
 શુશ્રુવંત સાથે તેમ ત્હાઈ પશુ રહેલું નામ છે.
 ઇતિહાસને પાને લખારો ધન્ય ત્હારી વીરતા !
 કામર રહેશે ! તું જશે ! પશુ નામ ! સાથે વીરતા.
 અને આ અભિમાન ધરાવવા લાયક કાળે દેશા રચ્યાં ખાતા
 એકકાના કાનમાં પડ્યા. વીર છુટાઈ ! મર્યો, પરન્તુ ગૌરવ મર્યો !
 ને વીરતાનો શુશ્રુ ! જે નિઃશંક હા ! અશુશ્રુ છે,
 ઉપયોગ કરતાં આવડે ના ! એજ કેવળ શૂલ છે.

જો !

સહવ્યથ કરતે શોર્યનો ! પૂજ્ય જગત તમામ,
 અમર થતે ઇતિહાસમાં... “વીર-છુટાઈ” નામ.

(૧) “વિહારી” નામ વેદમાં લામના એકાએ કિટોલીવ દવેનક
 અરમાંથી પત્ર ઉપાડી લઈ, ત્યાં પોતાની કબી મૂકી હતી.

(૨) પ્રકરણુ ઉમા માં મુદ્રિકા વીંટી જોતાં બેહોશ થઇ, તેનું કારણ તે વીંટી પોતાની હતી, અને તે ગુણવતી પાસેથી નિઃશી એટલે કદાચ “મ્હારી જતની સુંદરીજ ગુણવતીના વેશમાં હોય.” એમ મુદ્રિકાના વેશમાં રહેલા સુંદરલાશે કલ્પના કરી. પરંતુ પાછળથી મુખ-દર્શન કર્યા પછી એ વાત ખોટી લાગી.

(૩) પ્રકરણુ ઉમાના અતભાગમાં “અકસોસ”ના ઉદ્ગાર મુખમાંથી નીકળવાનું કારણ પોતે જે ગુણવતીને સુંદરો ધારી હતી, તે અન્ય સ્ત્રી નીકળી તેથી, અને તેજ જ્ઞાનમાં તે ગુણવતીના સુંદરી ધારી “એ મ્હારી પ્રિયા” કહી બાકી પડી હતી પરંતુ પછી એ ફેરવી નાખ્યું હતું.

—: “છેવટ.” :—

ગુણવતી અને ગૌરીને “લાલના એકકોનો” અમણિત ધન ભંડાર તથા તેની પાસેથી રમાલ પ્રાપ્ત થયો ગુણીયલ હંપતિ મુમલ વસન્તની વાટ જોવા લાગ્યું. વૃદ્ધ અંધ મહત્ ગૌરીના ધર્મપિતા તરીકે અવશેષ જીવન પ્રભુભક્તિમાં પસાર કર્યું.

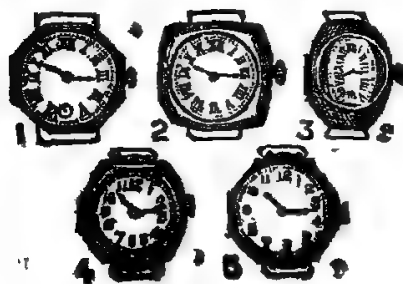
સુંદરી અને સુંદરલાલ પુત્રી-જમાઇને સુખી જોઇ હર્ષિત થયાં. બંધાય એક સંપત્તિ એક સાથે રહ્યાં.

“પ્રભો ! અર્પે ! પ્રત્યેકને એવો મમલ-સમય !”

—: હૈ :—

ફક્ત એક માસ માટે

ઉપરના નંબર ૧-૨-૩-૪-૫ માંથી કોઈપણ
ઘડીચાલ નીકલવું અગર સોનેરી ગીલીટનું ફક્ત
રૂ. ૬૭માં આપવામાં આવશે. સાથે મખમલ રેશમ
અગર ચામડાનો પટો મફત પેકીંગ પોસ્ટેજ ફ્રી-
સ્તાન, બરમા, સીલોન માફ. ગેરંટી વરસ ત્રણ.
અહારગામ વી. પી. થી મોકલવામાં આવશે.

અમર વોચ કું

એમ. પી. બારીઆ બીલ્ડીંગ.

પોપટ હાઉસ-સુબાઈ નં. ૩ પાયકુની.

જીનુ તે સોનું-જરા ધ્યાનથી વાંચશે કે ?

હીને આંખે વળગે તેવા મન પસંદ “રીસ્ટ વોચ” તથા લીવર પેકેટ વોચ. રેબલ ઉપર ચુકવાના સાફ અને આલારામવાળાં (રાઇમ ખીંચો) વીગરે તમને બમણે તે માત્ર છ આનામાં મળે છે.)

મેળવવાની યોજના બહુ સહેલી છે.

વાંચો ? વંચાવો ? ? સમજો ? સમજાવો ? અને વીચારો

તમારા ખ્યાલમાં વાત નહીં આવતી હોય તો તમારા મીત્રો અને અકકલવાળા માણસોની કમીટીમાં અમારી દરખાસ્ત ચુકો.

જે અકકલવાંત હશે તે સમજશે સમજાવશે.

નથી લોટરી, નથી, સોરટી, નથી નસીબ અજમાવવાનો સોદો, દ્રાચ કરે તો દરેક માણસ મેળવી શકે છે. તમે પણ મેળવી શકશો.

પ્રથમ ચરઆતમાં હમારી ઉપર રૂ. ૧૧૧૧ મોકલી તમારું નામ રજીસ્ટર કરાવો. તો હમે તમારી ઉપર ચાર ટીકોટોનું કુપન મોકલી આપશું દરેકની કીમત છ આનાવાળું મોકલી આપશું જેમાંની ટીકોટો તમારા લાગતા વળગતા દોસ્ત ખીરાદારો અને સગા વહાલામાં ટીકોટની કીમતે વેચી નાખજો અને તેમને કહે જો કે તમે પણ કપની ઉપર રૂ. ૧૧૧ મોકલી

આપો આ પ્રમાણે કરવાથી તમારા કુપનની કિંમત મળી જશે અને જે ગૃહસ્થોને તમે કુપન વેચેલી હશે તેમની તરફથી પૈસા મળી જતા તમારે માટે કુપન ધડીઆલ મોકલવામાં આવશે. હવે તમે જાણી શકશો કે ધડીઆલ તમોને કેવી રીતે છ આનામાં મળે છે.

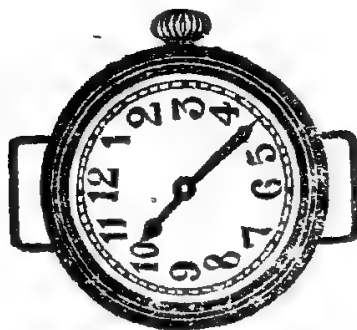
ફરક ધડીઆલ સાથે જોઈએ મળે છે જે જાતનું ધડીઆલ જોઈતું હોય તે જાતનું નામ જરાબર લખવું. કુપન વેચવાથી તમારા પૈસા તમને મળે છે અને કુપન ખરીદ કરનાર તરફથી પૈસા હોયને મળતાજ તરત તમોને ધડીઆલ મળે છે. એક વાત ધ્યાનમાં રાખવી કે ધડીઆલ મળવાથી વખતે તમારા કુપનનો નંબર લખવો નામ, ગામ, પોસ્ટ વીઝેરે બરાબર સમજી શકાય તેવા અક્ષરોમાં લખવું અને તમે જે ગૃહસ્થોને કુપન વેચો તેમના પચ ઠેકાણા લખવા અને તેમને પૈસા મોકલી કુપન મળવા કહેવું જે આમાતું કાંઈ કરતા ચુકશે નો તમારા પૈસા જશે અને નુકસાન મશે કાંઈ પણ જાતની લુચ્ચાઈ હોય કે ઠગાઈ છે એવું સાબીત કરી આપનારને રૂ. ૧૦૦૦) હિનામ મળે છે. ટીકાટ અથવા રીપ્લાઈ કાર્ડ વગર જવાબ મળશે નહીં રીપ્લાઈ શાહીથી લખવું. કોઈપણ જાતની ફરીઆદ લખવી પડે તો તેમાં તમારો મનીઓડર અમને હા તારીખે મળે છે તે જરૂર લખજો અને તમારો નંબર લખજો,

કુપન પાસ અને મનીઓડર મોકલવાનું ઠેકાણું

અમર વોચ કંપની

ચાયલુનાં સુબધ નં. ૩

મગના ભાવે મરી.

મીલીટરી લીવર રીસ્ટ વોચ આમડાના
અમર રેશમના પટા સાથે ફક્ત રૂપિયા સાડા
છમાં મોટો લોટ આવેલો હોવાથી પાણીના
મુલે કાઢી નાંખવામાં આવે છે. બહારમામ
વી. પી. થી મોકલવામાં આવશે. પેકીંગ
પોસ્ટેજ છ આના. વધારે માલ ખલાસ થયે
આપવા બંધાયતા નથી. માટે આજેજ એક
કાર્ડ લખી મંગાવી લે.

અમર વોચ કંપની.

પાયધુની મુંબઈ નં. ૩.

જરા આમ જોશો કે ?

ખાસ તમારા લાભનું છે !

જો તમારે તમારી તન્દુરસ્તી સાચવવીજ હોય તો
જરૂર એકવાર મુલાકાત લેવા રખે ચુકતા

આથી સરવે લોકોને ખખર આપીએ છીએ કે
અમારી દુકાને તાબું અને ચોકખા તેલથી બનાવેલું
ફરસાણુ હંમેશા ગરમ ગરમ તૈયાર મળે છે.

સેવ, ગાંઠિયા, ભજ્યા, કચોરી ગોખાપુરી,
ખમચ, તેમજ મુંબઈના પવાના ખાસ સ્પેશીયલ
ચેવડા વીગેરે ગરમાગરમ તૈયાર મળશે ગરમાગરમ
તાજ ધીની જલેબી તૈયાર મળશે આ દુકાન
ઉપર ખાસ માલ્લીકની બતી દેખરેખ નીચે એડંર
મુજબ માલ બનાવી આપવામાં આવશે. બહાર
આમના એડંર ઉપર ખાસ ધ્યાન આપવામાં આ-
વશે. એક વાર પધારી ખાત્રી કરવા વિનંતી છે.

માલ્લીક ભજ્યાવાળા ઠા. ગોરધનદાસ વીઠલદાસ

કે. રૂવાળાનો ટેકરા-મુરત.

મહાત્મા કબીરજીના ભક્તોએ ખાસ સંધરવા લાચક
શ્રી કબીર કૃષ્ણગીતા યાને કબીર લજનામૃત.
તેમાં શું શું છે તે તમારે બાણુવું છે? તો વાંચો.

૧. શ્રી કબીર કૃષ્ણ ગીતા	૧ થી ૧૮૦ પૃષ્ઠ
શ્રી કબીરકે વિષયમે અન્ય મર્મોચ્છાદી મન્નતા	૧૨૧
"કબીરસાખ" નામના નાટકકે વિષયમે	૧૨૧
હમ હે સાધુ ભડત નાહો બાધ,	૧૮૪
સંતો સદા સમાધી બલી હે	૧૮૫
કબીર સાહેબકે વિષયમે વેદોના પ્રમાણ	૨૦૧
એમના રચેલાં પ્રભાતીયા, ભૈરવી, આશાવરી સારંગ, ગૌરી દુમરી, ગજલ, રેખતા, વીગેરે વીગેરે રચેલી બરપુર ભજનનો અપૂર્વ સંગ્રહ એડ ૫૬૧ કવર ૨૮૦ ગ્રેઝ કાગળ, મહાત્મા કબીરજીની ત્રીજી છબી સાથે ફક્ત રૂ. ૧	

નેઈએ છે. એજન્ટો નેઈએ છે.

બહાર ગામ માટે વિશ્વાસુ અમારો દોષખંધી
માલ વેચવા માટે વેપારીઓને માટે ખાસ વેપારી
ભાવ તદ્દન જુઠાજ રાખેલા છે. વહેપારી ભાવનું
સુચીપત્ર મંગાવી ખાત્રી કરો.

શ્રી ગ્રાણુજીવન પુસ્તકાલય.

ટાવર રોડ-સુરત.

—: એક ખૂશ ખબર :—

(સચિત્ર) —બહાર પડી છે— (૮ ચિત્રો.)

—: શ્રીયુત “યુગ્ધ”ની એક નવીન રસમરી કૃતિ :—

નવલશા-હીરણ્યાને નસિબની બલિહારિ

(સુખ યુજરાતીના આ સુપ્રસિદ્ધ ખેલની વસ્તુથી ભાગ્યેજ કોઈ યુજરાતી અજાણ્યો હશે ! નવીન શૈલિ, બહોળા ફેરફાર, અને અવનવા દોરદમામયી જનમનરંજન કરશે)

છતાં મુદ્દય રૂ. ૦-૮-૦

“શ્રી પ્રાણુલવન” પુસ્તકાલય ટાવર રોડ-સુરત.

શું જુઓ છો ?

(ચોથી આવૃત્તિ ખલાસ થઈ ગઈ છે. પાંચમી આવૃત્તિ આથીયે સુંદર સુધારાવધારા અને ચિત્રોથી સુશેભિત બની બહાર પડે છે)

રાજા ભરથરી

યાને

“પ્રેમાન્વો નૈવ પરયાતિ !”

પ્રયોજક:—“યુગ્ધ”

બાર બાર ચિત્રો છતાં મુદ્દય રૂ. ૦-૮-૦

આજેજ લખો:—પ્રાણુલવન “પુસ્તકાલય”.

(વેપારીઓને ભરપુર કમીશન) ટાવરરોડ-સુરત,

તમામ જાતનાં પુસ્તકો વેચનાર તથા લેનાર.

વિનાશીની વામા

પાને

રામરાજનો સર્વ નાશ

મંગાવીને જરૂર વાંચો એક મુસલમાન સ્ત્રીના પ્યારમાં
લપટાઈ વિજયનગરના રામરાજને કેવી રીતે રાજ્ય ગુમાવ્યું,
સ્વધર્મે માટે પોતાના પ્રાણની આકૃતિ આપનાર આર્ય બાળા
અરુણ કેવી સહનશીલતાથી ઉંધે મસ્તકે ઝાડ નીચે ટીંમાઈ
નીચેની અગ્નીજ્વાળા સહન કરે છે. તે વાંચતાં વાચતાં મોઢેથી
ધન્ય એવા હૃદયાર સહજ નીકળી પડશે.

સારાં કાગળ પૃષ્ઠ ૩૫૦ કીમત રૂપિયા ૨-૦-૦ } નવમુંદર ચિત્રો વધુ
૨૬ કાગળ, " " " ૧-૮-૦ } વિખત મણવા માટે
સુચીપત્ર અર્ધા આનાની રીપાઈ મોકલી નીચેને સરનામેથી મંગાવો.

પૃથ્વીરાજ ચૌહાણ.

(સચિત્ર)—છપાઈને બહાર પડી ચુકી છે—(કોવ્યમાં)

—દિલ્હીનો છેલ્લો હિન્દુ-નર-કેશરી—

વીર, કરુણ અને શૃંગાર એ ત્રણે રસોથી રસાંકિત આ
ઐતિહાસિક કથા.

એક વાર અવસ્થ વાંચો. હાથમાંથી મુકવી પડ્યું નહીં ગમે.
પાને પાને તમારી આંખમાંથી આંસુ પડાવશે.

આજેના લખો:-શ્રી પ્રાણજીવન પુસ્તકાલય દાવરોડ-મુરત.

અમારા તરફથી બહાર પડેલાં સચિત્ર પુસ્તકો.

ધી ન્યુ ફોનોગ્રાફ ગાયનમાળા. ભા. ૧થી ૮ સચિત્ર	૦-૮-૦
માલવપતિ રાગ ભરથરી સુંદર ૧૨ ચિત્રો સાથે	૦-૮-૦
મનરંજન ખ્યાલ સાગર ભા. ૧-૨	૦-૮-૦
ભજન રતનાકર ઉભા ભજનોતુ' ઉત્તમ પુસ્તક	૦-૬-૦
વિનાશીની વામા ઐતીહાસીક સચિત્ર નવલકથા સુંદર ૬ ચિત્રો.	૨-૦-૦
" " રફ કામળ " "	૧-૮-૦
અહત મરખાવળી સ્ત્રીઓ માટે ઉત્તમોત્તમ મરખાનું મોટું પુસ્તક	૧-૦-૦
ચોકટનો એકકો ડીટેક્ટીવ સચિત્ર વાર્તા ૮ ચિત્રો.	૦-૮-૦
લાલનો એકકો " " "	૦-૮-૦
ખૂતી કોણી ? " " "	૦-૮-૦
વીણાવેલી ભા. ૧-૨	૧-૪-૦
શયનાની સસાર ડીટેક્ટીવ વાર્તા ૮ ચિત્રો.	૦-૮-૦
શયતાની લીલા ડીટેક્ટીવ વાર્તા " "	૦-૮-૦
નવલક્ષા હીરજી સચિત્ર નવલકથા " "	૦-૮-૦
સોનેરીગળ સચિત્ર વાર્તા " "	૦-૮-૦
પૃથ્વીરાજ ચૌહાણ સચિત્ર વાર્તા " "	૦-૮-૦
પોલ ડી પંજે ડીટેક્ટીવ વાર્તા	૦-૧૨-૦
આલાક ચેર ડીટેક્ટીવ વાર્તા	૦-૮-૦
વરધેલી વીણા ભા. ૧ થી ૮	૦-૮-૦
સોળવરસની સતી અને નવ વરસનો પતી ૧ થી ૨૦ આમ	૦-૮-૦
સચિત્ર અયકર કુતરો સચિત્ર ડીટેક્ટીવ વાર્તા	૦-૮-૦
સચિત્ર લાલનો બાદશાહ ડીટેક્ટીવ વાર્તા	૦-૮-૦
સચિત્ર પતી કે પીશાચ ડીટેક્ટીવ વાર્તા	૦-૮-૦
સચિત્ર અયકર મુર્તી " "	૦-૮-૦

લગનગીત મણીમાળા	૦-૫-૦
સચિત્ર ડોક્ટર કે દૈલ ડીટેક્ટીવ વાર્તા	૦-૮-૦
બાલ દીવો	૦-૮-૦
દેવી પોપટ યાને રાજ્ય ખટપટ ભા. ૧-૨ હળદાર પુસ્તક	
ગંગેશ હામળ	૦-૧૨-૦
બેદી રાજકુમાર, હળદાર પુસ્તક.	૧-૮-૦
ચ પા	૦-૮-૦
સચિત્ર કાળીનો એકકો (ડીટેક્ટીવ વાર્તા)	૦-૮-૦
વસંત અને શુભાગ	૦-૮-૦
રાજ કડીઆરાની વાર્તા	૧-૦-૦
ભયંકર કુતરો સચિત્ર ડીટેક્ટીવ વાર્તા પાકું પુંડું સુંદર ચિત્રો સાથે	૧-૦-૦
પવિત્ર કુમાર ભાગ પહેલો	૦-૮-૦
" " " બીજો	૦-૮-૦
કપટસીંહનું કાવત્રું (ડીટેક્ટીવ)	૦-૮-૦
ડાકુની દોકરી યાને મોહની મરીયમ (ડીટેક્ટીવ)	૦-૮-૦
ડોલતી દુનીયા યાને વાગતો ધંટ	૦-૬-૦
સતી કે શંખણી	૦-૬-૦
સૂર્ય કુમારી નોવેલ	૦-૮-૦
કાળી વિજય યાને બાલમંજુ ભા. ૧	૧-૪-૦
" " " ભા. ૨	૧-૮-૦
પ્રતાપ રૂઢ ભાગ પહેલો	૧-૪-૦
પ્રતાપ રૂઢ ભાગ બીજો	૦-૧૨-૦
મંડળ ગઢની મોહની	૦-૮-૦
સૌભાગ્ય સુંદરો	૦-૮-૦

જમદેવ વીરમતી	૦-૮-૦
વૈતાળ પચીસી	૦-૮-૦
સંતમમાજ બબનાવળી	૧-૦-૦
નારી કે નાગજી	૦-૪-૦
ડાહ્યા કે દિવાનો	૦-૪-૦
પ્રપચી પ્રતિષ્ઠતા યાને બોળો ભરથાર	૦-૪-૦
પ્રજ્વલ લીલા	૦-૪-૦
ખૂનીની જોખરી	૦-૮-૦
આમીનીનો ભોમ	૦-૮-૦
ઝેરી ઝવેરી	૦-૮-૦
વિરતું વેર યાને સાચો સવાસેર	૦-૮-૦
સાડાત્રણ બાઈખંધ	૦-૮-૦
થાપતું પડિકું	૦-૮-૦
વિષનો વરસાદ	૦-૮-૦
સ્વર્ગની સુંદરી	૦-૮-૦
જમતનો જાદુમર	૦-૮-૦
કીટકટીચ કે દેવ	૦-૮-૦
જોકજ પૈસો	૦-૮-૦
સવાસેરની શીધમાં	૦-૮-૦
જળાત્કારનો બદલો	૦-૬-૦
મદાલસા	૦-૮-૦
જુદમી જનેતા	૦-૮-૦
નળ દમવતી	૦-૮-૦
સતી સીતા	૦-૮-૦
મીરાંઆમ	૦-૮-૦

નરસીંહ મહેતો	૦-૮-૦
બક્ષક કે રક્ષક	૦-૮-૦
માન મુસાફરી	૦-૮-૦
હુન્નર શિક્ષક	૧-૮-૦
અધ્યાત્મીક વાર્તામાળા	૧-૪-૦
અસલી સચિત્ર કાકશાત્ર	૧-૮-૦
ગાઈડ ટુ ઇંગ્લીશ ટીચર	૧-૮-૦
ટીચર	૧-૮-૦
ફોનોગ્રાફ મોડા ૨૦૦૦ ગાયનોવાળા	૦-૦-૦
મહાભારત હુર્મશ કરતું મોડું	૬-૦-૦
પુસ્તકીકૃત રામાયણ મોડું	૬-૦-૦
મુકા બોતેસ મોટી	૨-૦-૦
કાવ્ય દોહન મોડું ભાગ ૧ થી ૫ સાથે.	૧-૮-૦
મામડીઓ ગમાર ભાગ ૧ થી ૪	૦-૮-૦
ચાર લાખની ચોરી	૦-૮-૦
મોહનનું મુઝડું	૦-૮-૦
રાજમાળા યાને બાગ્યહીણ ભામીની	૦-૮-૦
બોબ પ્રમંથ મોડું	૧-૮-૦

આ સિવાય અમારે લાંથી તમામ જાતનાં વાર્તાનાં નાટકનાં રકુલો તે લગતાં, તથા લાખબેરીના આલુપણરૂપ અપ દુ ઉડ ફેશનનાં તમામ જાતનાં પાકાપુકાનાં તથા કાચા પુકાનાં સચિત્ર પુસ્તકો અમારે લાંથી મળી જકરો વધુ માટે હમારું મોડું સુચીપત્ર મંગાવો વેપારીઓ માટે ઉદાર કરતો જે હદ સરતાભાવો રાખ્યા છે.

લખો:-શ્રી પ્રાણજીવન પુસ્તકાલય, ટાવર ૬૬-મુરત.

(સચ્ચત્ર) શયતાની સંસાર. ડિટેક્ટીવ વાર્તા.

પ્રકાશક:-શ્રી પ્રાણીજીવન પે. ઈ. ટાવર રોડ સુરત.

મણીક:-શ્રી પ્રાણીજીવન પે. ઈ. ટાવર રોડ સુરત.

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله
والحمد لله رب العالمين

६ विज्ञा. स. य.
पिडकीप.
साक्षा.

ચોકડનો એકો (સંચય)

